

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Telesaadete representatsioon lasteaialaste hulgas
Bakalaureusetöö (4 AP)

Kristiina Kruuse

Juhendaja: professor Peeter Vihalemm

Tartu
2008

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad	6
1.1 Lapse areng	6
1.2 Laps ja televisioon	9
1.3 Varasemad uuringud lapse ja televisiooni teemal.....	14
1.4 Seminaritöö ülevaade.....	17
1.5 Uurimisküsimused	18
2. Metoodika ja valim	19
2.1 Meetodi kirjeldus	19
2.2 Valimi moodustamine ja kirjeldus	20
2.3 Ekspertintervjuu lasteaia õpetajaga.....	21
2.4 Lasteaia igapäevaelu vaatlus.....	21
2.5 Laste vestlusringide vaatlus	21
3. Uuringu tulemused.....	22
3.1 Laste teletarbimise harjumused.....	22
3.1.1 Kui palju ja millal laps telesaateid vaatab?.....	22
3.1.2 Piirangud telesaadete vaatamisele.....	24
3.1.3 Üksinda või vanematega koos saadete vaatamine	25
3.1.4 Milliseid telesaateid laps vaatab?.....	27
3.1.5 Enim vaadatud telesaated.....	30
3.2 Laste lemmiksaated.....	31
3.2.1 Lemmiktegelased	33
3.2 Saated, mis lastele ei meeldi	36
3.3 Telesaadete avaldumine lasteaia igapäevaelus	38
3.4 Laste jutud seoses telesaadetega	41
3.5 Telesaated võrreldes teiste jututeemadega.....	45
3.6 Laste arusaamine telesaadetest	51
3.7 Telepilt ja reaalsustaju	55
4. Järeldused ja diskussioon.....	58
4.1 Millised on eelkooliealiste laste teletarbimise harjumused?.....	58
4.2 Millised saated pakuvad lastele kõneainet?	61
4.3 Mida lapsed telesaadetest räägivad?	62
4.4 Kui palju räägivad lapsed telesaadetest võrreldes teiste jututeemadega?.....	64
4.5 Kuidas avaldub lasteaia igapäevaelus see, milliseid telesaateid laps vaatab? ..	65
4.6 Oletusi televaatamise mõjude kohta	67
4.7 Järeldused uurimismetoodika kohta.....	70
4.8 Edasised uuringud.....	73
Kokkuvõte.....	75
Summary	79
Kasutatud kirjandus	81
LISA 1. Süvaintervjuu küsitluskava	83

Lisa 2. Intervjuude transkriptsioonid	85
Intervjuu 1: Robin	85
Intervjuu 2: Anni-Liisi	89
Intervjuu 3: Triinu	92
Intervjuu 4: Greete-Liis	94
Intervjuu 5: Eliise-Maria	97
Intervjuu 4: Luise	104
Intervjuu 5: Diiter	109
Intervjuu 6: Jan Robin	115
Lisa 3. Vestlusringide transkriptsioonid	120
Vestlusring 1: 03.12.2007	120
Vestlusring 2: 14.01.2008	121
Vestlusring 3: 11.02.2008	123
Vestlusring 4: 18.02.2008	125
Vestlusring 5: 25.02.08	128
Lisa 4. Süvaintervjuu lasteaiaõpetajaga	130

Sissejuhatus

Lapsed veedavad märkimisväärselt suure osa oma vabast ajast teleri ees. Tegemist on ühepoolse kommunikatsiooniga: teler „räägib ja näitab“, laps „kuulab ja vaatab“. Teoreetikud on olnud eriarvamusel, kas laps kuulab ja vaatab passiivselt või aktiivselt. Kindel on see, et laps on vastuvõtja rollis. Lõputult ei jõua aga keegi „kuulata ja vaadata“, sest mingil hetkel tekib vajadus ka ise rääkida ja näidata, mida telerist nähtud.

Käesolev töö püüabki vaadelda, kas ja millega seoses tuleb laps oma „kuulab ja vaatab“ rollist välja ning hakkab ise „ümberrääkijaks ja -näitajaks“. Teisisõnu on töö eesmärgiks uurida, millised on eelkooliealiste laste teletarbimise harjumused, ning kuidas see, mida laps telerist vaatab, avaldub laste igapäevaelus ning jututeemades.

Töö jaguneb neljaks põhiosaks. Esimene osa annab teoreetilise ülevaate lapse arenguteooriatest, lapse ja televisiooni suhete teoreetilistest lähtekohtadest ning varasematest lapse ja televisiooni teemalistest uuringutest. Töö teine osa kirjeldab meetodikat ning valimit. Uurimuse järgnevas, kolmandas osas on süvaintervjuude ja vaatluse põhjal kirjeldatud laste teletarbimist ja -eelistusi ning nende avaldumist laste igapäevaelus ja jututeemades. Süvaintervjuud on läbi viidud 8 lapsega vanuses 4-7 aastat. Selleks, et täiendada analüüsi laste arengu eksperdi kogemuste ja tähelepanekutega, intervjuerisin ka lasteaiaõpetajat, kelle aastatepikkune kogemustepagas võimaldab välja tuua selliseid tähelepanekuid, mida autor ise mõnekuulise uuringuga ei pruugi tabada.

Kuna intervjuu on meetod, millega uurija suunab lapsi ise teleteemadel rääkima, siis süvaintervjuude täienduseks viisin läbi vaatluse, mis võimaldas jälgida lapsi nende loomulikus vahelesegamata keskkonnas. Vaatluse läbiviimiseks osalesin nädal aega lasteaia igapäevategemistes. Selleks, et näha, kuivõrd jõuavad teleteemad laste omavahelistesse jutuajamistesse, jälgisin kuue nädala jooksul ka laste vestlusringe, millega nad traditsiooniliselt iga hommikut alustavad.

Diskussioon uuringutulemuste põhjal ning uuringu põhijäreldused on välja toodud töö lõpuosas.

Heade ja väärt nõuannete eest tänan enda töö juhendajat Peeter Vihalemma.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

Käesolevas töö osas annan ülevaate lapse arengu- ja õppimisteooriatest, lapse mõtlemise eripäradest, lapse ja televisiooni vahelistest suhetest ning varasematest uuringutest, mis on tehtud lapse ja televisiooni teemal.

1.1 Lapse areng

Lapse arengut püüavad selgitada mitmed arengu- ja õppimisteooriad. Erinevates arengukäsitlustes on sarnasusi ja kokkulangevusi, aga ka erisusi ja koguni vastuolusid. Eri teooriate järgi peetakse arengut kas pidevaks või astmeliseks, stabiilseks või ebastabiilseks, aktiivseks või passiivseks ning tähtsustatakse kas mõtlemist või tundeid (Veisson & Veispak, 2005).

Rahvakeeli on inimese arengustaadiumid jagatud imikueaks (0-2 aastat), varaseks lapseeks (2-7 aastat), keskmiseks lapseeks (7-12 aastat), teismeeaks (12-19 aastat), täiseaks (19-55 aastat), hiliseks täiseaks (55-70 aastat) ja vanurieaks (70+). Käesolevas töös on vaatluse all varane lapseiga (2-7 aastat), mida Jean Piaget nimetas konkreetsete operatsioonide eelseks staadiumiks, Lev Vögotski mängu staadiumiks ja Sigmund Freud oma psühhoanalüütilisest arengukäsitlusest tulenevalt oidipaalseks faasiks (Butterworth & Harris, 2002).

Varases lapseas last iseloomustab rikas sisemine kujutlusmaailm. Vanus ja küpsemine annavad fantaasiale suure lennuavaruse, kuid endiselt on lapse jaoks ebaselge ja muutlik, mis on fantaasia ja mis tegelikkus. Selles vanuses lapse maailmas puuduvad selged ja kindlad piirid võimaliku ja võimatu vahel. Laps usub, et soovi saab täita, kui seda vaid piisavalt palju soovida, ning võlumine ja imelised muutumised on võimalikud. Kuni 5-aastaselt lapsel puudub selge piir mõtte, fantaasia ja tegutsemise vahel (Martell & Mangs, 2000).

Nii Piaget, Vögotski kui Freud räägivad mängu olulisusest varases lapseas. Mäng on nauditav vabatahtlik tegevus, mis sisaldab palju kordusi ja variatsioone, mille kaudu laps

käitumisvõimaluste piire uurib (Butterworth & Harris, 2002). Freudist tulenev psühhoanalüütiline arengukäsitlus toob välja, et varases lapseas on tavalised rollimängud, mis näitavad, et lapse mina on saavutanud niisuguse küpsuse ja stabiilsuse, et laps teeskleb nalja pärast, nagu ta oleks keegi teine. Rollimängud eeldavad lapse elamist keskkonnas, mis on muljetest tulvil. Mängu inspireeriv keskkond on vajalik kõigile lastele, kus nad iganes ka ei ole – kodus või lasteaias. Siinjuures on eriti kohane ajajaotus, suunamine ja stimuleerimine, mis paneksid tööle lapse enda fantaasia (Mangs & Martell, 2002).

Piaget` arvates pole laps varases lapseas veel loogilist mõtlemist omandanud, sest vaimsed tegevused, mida ta juba valdab, näiteks järjestamine, kombineerimine ja eraldamine, ei ole alati süstematiseeritud ja omavahel kombineeritud. Kuigi laps võib lihtsate probleemide üle arutleda, puuduvad tema vaimsete operatsioonide süsteemis kriitilised seosed, mistõttu välised sotsiaalsed seosed ei ole lapses sisemiselt veel täiesti kooskõlas (Butterworth & Harris, 2002).

Piaget` sõnul on eelkooliealise lapse mõtlemist eristavaks jooneks lapse võime keskenduda korraga vaid probleemi ühele silmatorkavale omadusele. Piaget` arvates domineerib lapse jaoks see, kuidas asjad vahetult näivad olevat ning tulemuseks on loogika-eelne mõtlemine, kus laps oskab võrrelda osi osadega, mitte osi tervikuga. Samuti on Piaget` arvates eelkooliealine laps egotsentriline. See tähendab, et laps näeb maailma iseenda positsioonilt. Kuni kümnenda eluaastani peetakse lapse mõtlemise iseäraseks jooneks ka animismi ehk lapsed arvavad, et iga nähtus, millel pole ühtegi silmnähtavalt füüsilist põhjust, on mingil moel hingestatud (Butterworth & Harris, 2002).

Uurimuse näivuse ja tegelikkuse eristamise kohta, mis täielikult kinnitas ka Piaget` tähelepanekuid, viis läbi DeVries (1969). DeVries näitas 3-6-aastastele lastele musta kassi ja lasi neil mõnda aega kassiga mängida. Seejärel peideti kassi pea ekraani taha, saba aga jäeti nähtavale ning kassile pandi pähe realistlik koera mask. Kui lastelt küsiti, mis loomaga nüüd tegu on, arvasid 3-aastased, et kassist on päriselt koer saanud, 4- ja 5-

aastased olid segaduses ning 6-aastased ei uskunud, et kassid võiks koer saada (Butterworth & Harris, 2002).

Kuigi katse justkui tõendas operatsioonide-eelses staadiumis oleva lapse järeldamisvõime piiratust, märkisid kriitikud, et selliste katsetega juhib täiskasvanu meelega last eksiteele ning tulemuseks võib olla lapse võimete alahindamine (Butterworth & Harris, 2002).

Piaget` kriitikute esirinnas on olnud Margaret Donaldson, kes on arvamusel, et eelkooliealised lapsed on oma järelduste tegemisel palju kompetentsemad, kui Piaget neil välja lubab paista. Donaldsonil ja paljudel teistel Piaget` kriitikute põhiväide on, et Piaget katsesituatsioonid olid liiga abstraktsed ja väikesed lapsed ei pruugi aru saada, mida sõnad katseintervjuus tähendavad, sest sõnad on lahutatud kontekstist, milles neid tavaliselt kasutatakse. Lapse jaoks on aga kontekst põhiline tegur, mis aitab tal täiskasvanute kavatsusi tõlgendada. Donaldsoni teoreetilised vaatenurgad tuginevad Vögotkskile, kelle arvates on eelkooliealise lapse üheks arenguliseks ülesandeks omandada keele struktuur ning internaliseerida see verbaalse mõtlemise alusena (Butterworth & Harris, 2002).

.

Ülevaates 80ndate uurimustest on Cox (1991) arutlenud selle üle, mida suudab väike laps representeerida. Cox tõdeb, et isegi kõige väiksemad lapsed saavad aru, et maailmas eksisteerivad erinevad vaatenurgad, kuid lastel on raske määratleda, mida ühest või teisest perspektiivist kogeda võib (Butterworth & Harris, 2002).

P. Jarasto ja N. Sinervo (1997) käsitlevad neid lapse mõtlemise eripärasid, mis tulevad argielus selgelt esile ja võivad täiskasvanutes küsimusi tekitada. Lastega tegelejate puhul on üheks sagedasemaks küsimuseks see, kuidas seletada lapsele asju ja nähtusi nii, et ta neist aru saaks. Et mõista paremini televisiooni ja lapse suhteid, tuleb arvesse võtta lapse mõtlemist iseloomustavaid eripärasid:

1) mõtlemine on minakeskne: eelkooliealisele lapsele on väga tähtis oma mina ja sellepärast ei suuda laps nooremas eas teiste inimeste tahtmiste ja soovidega arvestada;

2) mõtlemine on konkreetne: eelkooliealistel lastel baseerub mõtlemine oma kogemustel või konkreetsetel esemetel või nähtustel, millega laps on juba tuttav või mis on nähtavad ja tajutavad;

3) mõtlemine on terviklik: lapse mõtlemises on põimunud loogika, vaist, fantaasia ja tunded. Laps tajub terviklikult. Tema mõtlemine on must-valge. Näiteks, kui ema on hea, siis on ta täielikult hea, kui ema on halb, siis on ta täielikult halb;

4) osa ja tervik: lapsel on raske tajuda tervikut, ta takerdub tihti täiskasvanu jaoks ebaolulistesse piasjadesse ja kõrvalnähtustesse, mis lõhuvad terviku tajumist (Nugis, 2007: 27).

1.2 Laps ja televisioon

Juba 6-kuuselt hakkavad lapsed teleriekraanile tähelepanu pöörama, kuid regulaarselt hakkavad lapsed telerit vaatama 2,5-3-aastaselt. USAs läbi viidud uuringu kohaselt vaatab 2-3-aastane laps hinnanguliselt 1,5 tundi telerit päevas. Vanuse kasvades suureneb ka televiisori vaatamisele kuluv aeg. 3-6-aastaselt vaatab laps telerit juba keskmiselt 2,75 tundi päevas. Vahetult enne kooli aga väheneb teleri vaatamisele kulutatud aeg mõnevõrra, sest lapsel hakkavad rohkem aega nõudma kooliks ettevalmistavad tegevused (huviringid, eelkool vms) ja teleri vaatamiseks ei jää enam nii palju aega kui varem. Kooli minnes televiisori vaatamisele kulutatav aeg taas suureneb (Singer & Singer, 2001).

Dorothy ja Jerome Singer (2001) märkisid, et laps õpib täiskasvanuga sarnaselt televisiooni kui meediumit kasutama alles 12.eluaastaks.

Samas kujunevad telesaadete vaatamise eelistused välja juba üsna varases eas. Lyle ja Hoffmann viisid Los Angeleses läbi uuringu, milles küsiti 160-lt 3-5-aastastelt lapselt nende lemmiksaate kohta. Ilmnes, et juba 3-aastaselt suutis tervelt $\frac{3}{4}$ lastest nimetada oma lemmiksaadet. Samast uuringust selgus ka, et eelkooliealistele lastele meeldivad eriti loomade tegelaskujud. Samuti on just koolieelikud oma lemmiksaadete väga pühendunud vaatajad ja lemmiktegelaskujude suured fännid (Singer & Singer, 2001).

Sonia Livingstone (2004), kes on uurinud lapsi uue meedia keskkonnas, on öelnud, et uue meedia ruumis on ka auditoorium muutunud ning uuemates uuringutes on üheks keskseks mõisteks fänlus. Autori sõnul seob inimene end rohkem sõnumi sisu kui meediumiga ning auditooriumil tekib kiindumus teatud liiki sisu suhtes (näiteks lemmikteletegelased).

Dorothy ja Jerome Singer (2001) märkisid, et eelkooliealiselt lapselt nõuab teleekraanil toimuva sisu jälgimine ja mõistmine tunduvalt rohkem pingutust kui vanematelt lastelt või täiskasvanutelt. Eelkoolialise lapse mõtlemine ei ole veel nii paindlik, süsteemne ja seostatud ning seepärast ei saa väike laps telerit vaadata n-ö pooliku tähelepanuga. Selleks, et väikelaps saaks telesaate sisust aru, peab ta kogu oma tähelepanu koondama saate sisu hoolsale jälgimisele. Konkreetsete operatsioonide staadiumisse (7-12 aastat) jõudnud laps on aga omandanud juba kognitiivse paindlikkuse ja ta võib hõlpsalt vaadata televiisorit muude tegemiste kõrvalt, sest kui ta ei pööra mõnele kohale tähelepanu, suudab ta nägemata jäänud lüngad hiljem ise täita (Singer & Singer, 2001).

Ka Gomstock ja Scharrer kirjeldasid eelkooliealiste laste teletarbimise harjumusi. Nende uuringust selgus, et 3-aastased vaatavad kõige rohkem spetsiaalselt lastele tehtud hariva sisuga telesaateid. 4. ja 5. eluaasta vahel hakkavad lapsed lisaks harivatele lastesaadetele vaatama meelelahutusliku sisuga koguperefilme- ja multikaid. 6-7-aastaste laste hulgas on juba lisaks multikatele olulisel kohal ka komöödiafilmid. Seega kõige nooremad telerivaatajad vaatavad kõige rohkem eakohaseid harivaid lastesaateid. Vanuse kasvades hakkavad lapsed eelistama meelelahutuslikke multfilme, komöödiafilme ja saateid, mis ei ole otseselt lastele suunatud (Singer & Singer, 2001).

Kuna lapsed veedavad teleri ees märkimisväärselt suure hulga oma vabast ajast, on mitmed teadlased tõstatanud küsimuse, millist mõju avaldab telesaadete vaatamine lastele. Üldjoontes jagunevad teadlaste arvamused kaheks: ühed leiavad, et televisioon mõjub laste arengule halvasti ja toob endaga kaasa mitmeid negatiivseid mõjusid, teised jällegi näevad televisiooni neutraalse või positiivsena, väites, et laps ei ole nii abitu ja haavatav, kui kriitikud arvavad, ning teleri vaatamine hoopis arendab last.

Rainer Patzlaff (2003) on seisukohal, et televisioonil võib olla väga suur mõju lapse arengule. Patzlaff märgib, et eelkooliealine laps on alles kujunemisfaasis ja ebaküps ning tal on eelsoodumus anduda ümbritseva maailma mõjudele määral, mida täiskasvanu ei oska enam ettegi kujutada. Täiskasvanu eelneva elu kogemustehorisont lubab telepildi mõjudel minema libiseda ja ununeda. Lastele on aga nende arengukeskkond ainuke mõeldav keskkond ja nemad ei tea teistest võimalustest. Patzlaff nimetab last avatud aistinguks, üdini meelelundiks. Laps vormib end nende meelemuljete kaudu ja abil, mida ta vastu võtab, ning nende tegevuste kaudu ja abil, milleks ta tõukeid saab. Avatud aistinguna on varases lapseas laps ka televisiooni suhtes usaldav (Patzlaff, 2003).

Teleriekraani mõju on Patzlaffi (2003) sõnul kõige suurem esimesel 3-4 eluaastal, kuid ka pärast seda on eelkooliealise lapse meeled avatud kõigile välismõjudele, nii headele kui halbadele. Lapsed ei oska veel kriitiliselt uurida kõige tagapõhja, mis neile osaks saab, ja nad ei suuda ega tahagi distantseeruda sellest, mida maailm neile kätte toob. Vastupidi, laps soovib end kõigega elavalt siduda. Täiskasvanute jaoks endastmõistetavad abstraktsioonid on neile võõrad ja lapsed võtavad kõike nii, nagu seda esitatakse (Patzlaff, 2003).

Patzlaffiga on sama meelt Ute Benz, kes nimetas lapsi „visuaalselt kirjaoskamatuteks“. Benzi sõnul esitab telerivaatamine lapsele nõudeid, mis ei ole neile eakohased. „Vaatamise naiivsus, nägemismuljete sõnastamise võime puudumine ning võimetus näha pilditasandi „taha“ muudavad lapse jõuetuks ja sõltuvaks, mis nende arengule on ainult kahjulik,“ märkis Benz (Patzlaff, 2003: 69).

Visuaalse kirjaoskamatusesega seostub ka mõiste „visuaalse üleoleku efekt“ (Hayes & Birnbaum, 1980; Rolandelli, 1989). See tähendab, et televiisorit vaadates domineerib lapse jaoks visuaalne info verbaalse info üle. Laps haarab hõlpsamalt visuaalselt esitatud teavet ja keskendub rohkem tegevusele kui sõnadele ja ideedele. Samas märgivad Huston ja Wright (1998: 17), et televisiooni visuaalne üleolek mõjub laste õppimisele pigem positiivselt, sest inimesed omastavad informatsiooni visuaalselt paremini ning laps õpib kiiresti visuaalset infot teist tüüpi infoga seostama.

Patzlaff (2003) rääkis oma teoses „Tardunud pilk“ ka televisiooni füsioloogilistest mõjudest lapsele. Patzlaff märkis, et inimene võtab telepilti oluliselt teistmoodi vastu kui muid aistinguid ning see sunnib inimese tunnetuse ja teadvuse teistsugustel alustel toimima. Telepilt sunnib nägemisaistingu ebaloomulikku passiivsusesse, millest tulenevalt kasutaski Patzlaff mõistet tardunud pilk. Silmade tardumus kandub omakorda üle kogu kehale ning siit edasi ka vaimule, mille tulemusel suiguvad lapse omaaktiivsus, tahe, tunded ja mõte. Kuigi Huston ja Wright (1998: 17) ei näinud probleemi „visuaalses üleolekus“, siis nõustusid autorid Patzloffiga selles osas, et televisioon võib pärssida loomingulisust ja kujutlusvõimet. Kuna televisioon pakub juba täiskomplekti infot, siis lapsele ei jää ruumi oma kujutluspiltide loomiseks ning ta õpib mõtlema etteantud raamides.

„Tardunud pilgu“ kujundamisel võib olla oma roll ka lapsevanematel. Stine Liv Johansen (2008) rääkis laste ja noorte tarbimise konverentsil, et lapsevanemad õpetavad lapsi vaikselt ja rahulikult teleri ees istuma, sest see on n-õ hea tava, kuidas televiisorit on harjutud vaatama. Seeläbi suruvad vanemad lapse passiivsesse olekusse.

Kriitikud väidavad, et televisioon võtab lapselt ära aega, mida ta muidu kulutaks väärtuslikemale tegemistele: õues mängimisele, kodutööde tegemisele, lugemisele ja sõpradega suhtlemisele. Huston ja Wright (1998: 17) aga arvavad, et selline käsitlus on liiga lihtsustatud. Nad usuvad, et laps veedab teleri ees seetõttu aega seetõttu, et tal ei ole muid alternatiivseid tegevusi alati käepärast võtta. Niisiis ei võta televisioon lapselt aega ära, vaid pakub lapsele tegevust siis, kui vahetu keskkond seda ei paku.

Telepildi positiivse mõjuna on teadlased esile toonud telesaadete harivat ja silmaringi avardavat rolli. Helga ja Bernd Schrob aga ei nõustu ka telesaadete hariva mõjuga. „Teleinfo aitab neil vaevast silmaringi laiendada. Vastupidi, see pole enamiku jaoks liigse kompleksuse, drastilisuse või banaalsuse tõttu viljakas. Uudised jäävad enamikule lastest arusaamatuks või heidutavad neid. Ka reaalse vägivalla kujutamine ning vägivallaohvrite detailsed pildid rõhuvad lapsi, tekitavad neis hirmu ja tülgaust. Pildid

söövivad neile mällu ja jälitavad neid unenägudes,“ märkisid Helga ja Bernd Schrob (Patzlaff, 2003: 70).

Kui Patzlaff, Benz ja Helga ning Bernd Schrob vaatlesid televisiooni ja lapse suhet pigem selle nurga alt, mida televisioon teeb lapsega, siis Schramm, Lyle ja Parker (1961) esindasid funktsionalistlikku lähenemist. Televisiooni mõjust rääkides olid nad arvamusel, et sõnal „mõju“ on eksitav tähendus, kuna see eeldab, et televisioon teeb midagi lapsega. Seetõttu on lapsed tehtud jõuetuks ja televisioon on aktiivne pool. Autorite sõnul nähakse mõjust rääkides lapsi istuvate ohvritena, keda televisioon ründab. Schramm, Lyle ja Parker olid aga seisukohal, et televisiooni ja lapse vahelises suhtes on just laps aktiivne pool. Nad uskusid, et laps kasutab televisiooni vastavalt oma huvidele ja vajadustele, mitte vastupidi (van Evra, 1990).

Ka Rootsi meediapedagoog Margaretha Rönning leiab, et laps on televiisori vaatamisel aktiivne pool ning teleri vaatamine on lapsele koguni kasulik. Oma raamatus „Televiisor on lastele hea“ märgib Rönning, et lastel pole kasulik igavust tunda ning teleris nähtu arendab lapse fantaasiat. Tema hinnangul saab laps lastesaadetest ideid, mida oma mängudes edasi arendada. Multikate kiire tempo tema arvates lapsi ei sega, sest niipea, kui see lapse jaoks segavaks muutub, läheb ta televiisori eest spontaanselt minema (Kaupmees, 2002).

Rönning rõhutab ka, et televisioonil on lapse elus sotsialiseeriv roll. Laps ei taha teistest omasugustest erineda ja seepärast võib lapses tekitada eemaloleku tunnet see, kui ta ei saa aru, millest jutt käib, kui teised lapsed mänguplatsil mõne saate või filmi teemal räägivad (Kaupmees, 2002).

Kuigi üldiselt näeb Rönning televisiooni kasuliku ja positiivse meediumina, siis teleuudiste vaatamise osas nõustub Rönning ka eelnevalt mainitud Helga ja Bernd Schrobiga. Rönningi meelest ei tohiks alla 8-aastased lapsed vaadata uudisteprogramme. ”Lapsed ei saa aru kordustest ja iga kord, kui nad näevad, kuidas lennuk lendab World Trade Centerisse, saavad nemad sellest aru, et iga kord variseb kokku uus hoone,“ selgitas Rönning (Kaupmees, 2002).

Televisiooni positiivsetest ja negatiivsetest mõjudest rääkides märkisid Huston ja Wright, et televisioon kui meedium ise ei ole halb, vaid mõju loob see, millise sisu ja formaadiga saateid lapsed vaatavad. Nendega nõustus ka Salmon (1983), kelle sõnul on inimesed ise valinud selle, et nad kasutavad televisiooni suuresti meelelahutuslikel eesmärkidel. Televisioon kui meedium ei ole sellist valikut dikteerinud (Huston & Wright, 1998: 18).

Meediamõjude positiivseks ja negatiivseks lahterdamise asemel analüüsis David Buckingham meedia rolli ja mõjusid dünaamilise ning mitmenäolise protsessina, kus tuleb tähelepanu pöörata nii tehnoloogia arengule, majandusele, meediatekstide sisule kui auditooriumile. Buckingham märkis, et lapsi ümbritsev meediakeskkond on aastatega kiiresti muutunud ning see, mis aastaid tagasi oli telesaadetes tabu, on praegu juba täiesti tavapärane osa telesaadetest. Muutuva meediakeskkonnaga seoses märkis Buckingham, et uues meediaruumis saavad lapsed varem "vanaks". N-ö klassikalised lastesaated on laste jaoks tihtilugu "titekad" saated, mille asemel nad eelistavad vaadata täiskasvanute või kogupere filme. Buckinghami sõnul on teletootjad ära tabanud laste eelistused vaadata vanematele mõeldud saateid ning seetõttu teevad nad lastele teadlikult täiskasvanulikke saateid ja filme (Buckingham, 2003).

1.3 Varasemad uuringud lapse ja televisiooni teemal

Kuna lapsed veedavad teleri ees märkimisväärselt suure osa oma vabast ajast, on lapse ja televisiooni suhted andnud alust väga paljudele uuringutele. Peamiste uurimisvaldkondadena võib välja tuua:

- televisioon ja vägivald, laste agressiivsus;
- televisioon ja lapse intelligentsus, vaimne areng ning võimekus;
- televisioon ja lapse tervis;
- teleprogrammi sisu, selle eakohasus lastele; telepildi representatsioon laste hulgas.

Esimene ulatuslik akadeemiline uurimus televisiooni mõjust lastele (Himmelweit, Oppenheim & Vince, 1959) tehti 1959. aastal USAs. Selles uurimuses oli põhitähelepanu all televisiooni õpetav ja hariv roll. Osa uurimusest oli suunatud küsimusele, kuidas

televisiooni vaatamine mõjutab laste tulevikunägemust endast: kuidas muutusid laste väärtushinnangud telesaadete vaatamise tõttu ja kuidas televisioon mõjutas laste omavahelist suhtlemist. Võrreldes telerivaatajaid ja mittevaatajaid, jõudsid uurijad järeldusele, et telerivaatajad on ambitsioonikamad ning mõtlevad rohkem täiskasvanueale ning tüdrukud abielule (Pärgmäe, 2000, kaudu).

1961. aastal viisid ka Schramm, Lyle ja Parker Põhja-Ameerikas läbi uurimuse, mille keskmes oli televisiooni mõju lapsele. Selle uurimuse põhjal arenes välja "juhusliku õppimise" (*incidental learning*) mõiste. Juhuslik õppimine on protsess, mille käigus õppimine toimub ajal, mil vaataja jälgib televiisorit meelelahutuslikul eesmärgil ja otseselt informatsiooni ei otsi. Schramm, Lyle ja Parker leidsid, et õppimine toimub ka mitte õppe-eesmärgiga saadete vaatamise ajal. Seejuures juhusliku õppimise hulk oli korrelatsioonis lapse ea, saadete vaatamise harjumuste ning õppimisvõimetega (Pärgmäe kaudu, 2000).

Ameerika teadlased Dorothy ja Jerome Singer on aastakümnete jooksul jälginud televisiooni mõju lastele ning väheste eranditega on nad ikka ja jälle nentunud, et telerivaatamine mõjub negatiivselt mängule, õppeedukusele, lugemisele ja kõne arengule. Nad kirjutavad: "Meie uuringud näitavad selgelt, et sage teleri vaatamine ohustab väikelapsi tõsiselt sellega, et nad ei saa maailmast olulisi teadmisi, neil areneb väiksem lugemisvõime, piiratum võime eristada tegelikkust fantaasiast, väiksem kujutlusvõime, pelglik maailmanägemus ning suurem rahutus ja agressiivsus. See kõik viib kohanemiskosteni, kui laps kooli läheb." (Patzlaff, 2003: 68)

Ka Amy B. Jordan ja Kathleen Hall Jamieson on oma uuringutekeskuses võtnud tähelepanu alla televisiooni mõjud lapsele. Ühe osana oma pikaajalisest uuringust jälgisid nad esmalt 2-3- aasta jooksul laste teletarbimist ning nentisid, et harivate telesaadete (nt. USAs omal ajal populaarne hariv lastesaade Sesame Street) vaatamine arendab 3-5-aastaste laste sõnavara. Sama uuringuga jätkates võtsid nad hiljem vaatluse alla televisiooni pikaajalised mõjud. Nii Jordani ja Jamiesoni uurimisgrupp kui ka paralleelselt sama teemaga tegelenud Daniel Adersoni uurimisrühm jõudsid samale

järeldusele, et need lapsed, kes vaatasid 5-aastaselt sagedamini harivaid lastesaateid, olid keskkoolis inglise keeles, matemaatikas ja loodusteadustes edukamad kui nende eakaaslased, kes ei olnud kunagi harivaid lastesaateid vaadanud (Jordan & Jamieson, 1998).

Eestis tehtud uurimustest kajastab laste ja televisiooni temaatikat näiteks Kristi Vasemägi Tartu Ülikooli pedagoogikaosakonnas kaitstud bakalaureusetöö "Televisioon tänapäeva koolieeliku elus". Vasemägi kasutas oma uurimuse alusena andmeid, mida pedagoogikaosakonna üliõpilased olid kolme aasta jooksul kogunud kursuse "Meedia ja isiksus" raames. Tegemist oli 2-7-aastaste laste meediakasutuse uuringuga, kus televisiooni vaatamist kõrvutati ajakirjade, raamatute, raadio ja arvuti kasutamisega. Kokku intervjueriti uuringus 1999- 2001. aasta jooksul 371 last vanuses 2-7, kellest 185 olid tüdrukud ja 186 poisid. Laste vestluste analüüsi põhjal tegi Vasemägi järgmised järeldused:

- Paljud lapsed vaatavad telerit pelgalt igavusest, sest kodus pole midagi muud teha. Ka nädalavahetustel istub enamus lapsi pikalt teleri ees.
- Peredes mängib televiisor peaaegu kogu aeg muude tegemiste taustaks. Koju tultes pannakse teler mängima, hoolimata sellest, kas keegi vaatab seda või mitte.
- Maal elavad lapsed vaatavad telerit vähem kui linnalapsed, kuna maalapsed veedavad rohkem aega õues.

Vasemägi sõnul vaatavad 2-7-aastased lapsed telerit 2-3 tundi päevas. Multifilmide ja lastesaadete kõrval armastavad lapsed vaadata loodus- ja loomafilme. Kõige suuremad erinevused teleri vaatamises on seotud vanusega:

- 2-3-aastased lapsed vaatavad peamiselt multifilme, loodus- ja loomasaateid. Nende puhul on ka teleri vaatamise aeg kõige lühem.
- 4-5-aastased vaatavad lisaks lastesaadetele ka täiskasvanutele mõeldud filme ja saateid. Selles eas ei meeldi lastele õudusfilmid.
- 6-7-aastased vaatavad eelnevale lisaks spordisaateid, politseisaateid, põnevus-, seiklus- ja armastusfilme.

Kui võrrelda poiste ja tüdrukute telesaadete eelistusi, siis tõi Vasemägi välja, et poisid armastavad rohkem põnevus- ja seiklusfilme, tüdrukutele meeldivad armastus- ja perefilmid, samuti seebikad. (Vasemägi, 2003).

Televisiooni mõju lastele on uurinud ka Elen Lukas, kelle Eesti Humanitaarinstituudis kaitstud bakalaureusetöö teemaks oli „Teletarbimise mõju laste arusaamadele soorollidest“. Erinevalt käesolevast tööst, kus vaatluse all on eelkooliealised lapsed, moodustasid Lukase töös valimi 7-12-aastased algklassilapsed. Laste üldist teletarbimist kirjeldades tõi Lukas välja, et kuigi lapsed vaatavad televiisorit palju, ei ole tegemist juhuslike saadete vaatamisega. Lastel on väljakujunenud kindlad saated, mille jälgimine on eelkõige tingitud nende päevakavast. Hommikul ja pealelõunasel ajal vaatavad algklassilapsed põhiliselt multifilme, millele järgnevad päevased sarjad, seriaalid ning õhtuti meelelahutuslikud koguperesaadet ja filmid. Nädalavahetusel pakuvad lastele huvi lisaks lastesaadetele ka meelelahutuslikud koguperesaadet (nt. „Kes tahab saada miljonäriks?“). Filmidest pakuvad lastele huvi eelkõige komöödiad (nt. „Politseiakadeemia“), koguperefilmid ning poistele ka *action*-filmid (Lukas, 2003).

Lukas jõudis järeldusele, et laste tõepärasuse hinnangud kalduvad olema polariseeritud, vasturääkivad ja ebastabiilsed. Lapsed ei suuda veel päris selgelt eristada ja tajuda piire tegelikkuse ning filmimaailma vahel. Näitena tõi siinkohal Lukas 1. klassi lapse soovi näha endas multifilmi tegelase Siil Sooniku omadusi kõrvuti sarja „A-rühm“ peategelase omadega (Lukas, 2003).

1.4 Seminaritöö ülevaade

Laste ja televisiooni teemat vaatlesin ka enda 2008. aasta jaanuaris valminud seminaritöös „Telepildi representatsioon lasteaialaste hulgas“. Selles uurimuses jõudsin järelduseni, et lapsed veedavad märkimisväärse osa oma vabast ajast televiisori ees ning ei vaata ainult lastesaateid, vaid ka hulga täiskasvanute saateid. Kõige elevamalt räägivad lapsed saadetest, mis on neis tekitanud tugevaid emotsioone, olgu tegu siis hirmu või rõõmuga. Samuti selgus, et lapsed tõstatavad teleteemasid ilma kõrvalise suunamiseta. Eriti tekitavad laste hulgas arutelu teatud menusaadet, näiteks „Tantsud tähtedega“.

1.5 Uurimisküsimused

Käesoleva töö eesmärgiks on välja selgitada, millised on eelkooliealiste laste teletarbimise harjumused, ning kuidas see, mida laps telerist vaatab, avaldub laste igapäevaelus ning jututeemades. Eesmärgist tulenevalt püstitasin viis uurimisküsimust:

- 1) Millised on eelkooliealiste laste teletarbimise harjumused?
- 2) Millised saated pakuvad lastele kõneainet?
- 3) Mida lapsed telesaadetest räägivad?
- 4) Kui palju räägivad lapsed telesaadetest võrreldes teiste jututeemadega?
- 5) Kuidas avaldub lasteaia igapäevaelus see, milliseid telesaateid lapsed vaatavad?

Esimese uurimisküsimuse eesmärgiks on uurida, millised on laste teletarbimise harjumused: milliseid saateid lapsed vaatavad ning kui palju, millal ja kellega koos nad neid saateid vaatavad.

Teise uurimisküsimusega püüan välja selgitada, mis tüüpi saated laste hulgas kõneainet tekitavad.

Kolmas uurimisküsimus võtab vaatluse selle, mida lapsed täpsemalt telesaadetest räägivad ja milliseid aspekte nad seejuures esile toovad.

Neljanda uurimisküsimuse raames jälgin, kas ja kuidas avalduvad teleteemad muude jututeemade hulgas. Seda selleks, et näha, kuidas avalduvad teleteemad ilma uurijapoolse sekkumiseta lapse loomulikus keskkonnas.

Viienda uurimisküsimuse eesmärgiks on uurida, kuidas avaldub lasteaia igapäevaelus (mängudes, õppetöös, kõnekeeles jne) see, milliseid saateid on laps televiisorist vaadanud.

2 Metoodika ja valim

Alljärgnevas töö osas on lähemalt kirjeldatud uuringus kasutatud metoodikat, selle iseloomulikke külgi ja sobivust antud uuringuks. Samuti on 2. osas kirjeldatud uuringu valimit ja selle moodustamise aluseid.

2.1 Meetodi kirjeldus

Empiirilise algmaterjali kogumiseks kasutasin vaatlust ja semistruktureeritud intervjuusid. Vaatlus võimaldab jälgida lapsi nende loomulikus keskkonnas ning välja selgitada, kas ja kuidas avalduvad teleteemad laste igapäevaelus ning jutuajamistes siis, kui uurija lapsi teleteemadel rääkima ei suuna. Süvaintervjuu võimaldab aga saada põhjalikumat infot selle kohta, milliseid saateid lapsed vaatavad, mida nad neist saadetest räägivad ning milliseid emotsioone ja mõtteid telesaated neis tekitavad. Kuna töös on vaatluse all eelkooliealised lapsed, siis on kasutatud semistruktureeritud intervjuud. See tähendab, et küsitluskava on planeeritud teemade ja võtmeküsimuste kaupa, kuid küsimuste sõnastus ja järgnevus on vabas vormis (Vihalemm, 2006). Selline küsitluskava jätab intervjuueerijale paindlikkuse vastavalt lapse vanusele ning kõne- ja väljendusoskuse arengule küsimusi iga lapse järgi kohandada.

Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks kasutan kvalitatiivse tekstianalüüsi meetodit, mis on paindlik võimalus uurimuse sisu kirjeldavate vaatluste tegemiseks. Meetod võimaldab kodeerida latentset sisu ehk siis antud töös telesaadete arvatavat vastuvõttu laste poolt. Kvalitatiivne sisuanalüüs on tundlik, täpne ja uuritavale nähtusele lähedane meetod, mis võimaldab pöörata tähelepanu ka unikaalsetele, vähesagedastele tekstinähtustele (Masso, 2006).

Intervjuude analüüsiks kasutan peamiselt vertikaalanalüüsi (*cross-case analysis*), mille korral vaatlen teemat (alaprobleemi) läbi kõigi vastajate hinnangute, kõrvutan neid ja otsin vastustes ühisjooni ning erinevusi. Osaliselt olen vertikaalanalüüsi kombineerinud horisontaalanalüüsiga (*case-by-case analysis*), mis võimaldab analüüsida teksti vastaja tasandil. Tekstide analüüsil olen kasutanud valdavalt manifest-analüüsi, mis tähendab, et

arvesse olen võtnud otseselt väljaõeldud, nähtavad tekstiosad (Masso, 2006). Siiski olen osade vastuste tõlgendamisel arvestanud ka latentset konteksti.

Küsitluskava (LISA1) koostamisel lähtusin laste intervjuerimise eripäradest ja varasematest laste ja meediaga soetud uurimustest. Laste intervjuerimise puhul tuleb arvestada, et lapsed ei oska oma mõtteid alati nii selgelt väljendada, kui nad asjadest aru saavad (Wells, 1965). Kuna lapsel on raske vastata „miks“- küsimustele, on laste puhul sageli õigustatud „kas“-küsimuste kasutamine, mis tavaliselt on iseloomulikud kvantitatiivsele küsimustikule. Samuti peab Peracchio (1991) sõnul laste intervjuerimisel jälgima, et intervjuerija kasutaks lastele mõistetavat keelt ja rõhutaks oma sõnakasutuses küsimuse seisukohalt olulisi sõnu (Jaaska, 2003: 20).

2.2 Valimi moodustamine ja kirjeldus

Uuringu valimi moodustavad Kuressaare eralasteaia ”Kõige suurem sõber” lapsed. Tegu on eestikeelse tavalasteaia, kuid erinevalt suurtest lasteaedadest on väikelasteaias vaid üks segarühm, mille noorim laps on 1,8-aastane ja vanim 7-aastane. Kokku on rühmas 20 last, kelle hulgast töö valimisse on võetud 8 last vanuses 4-7-aastat. Poisse on nende hulgas 3 ja tüdrukuid 5. Tegu on eesmärgipärase valimiga, mille puhul ei saa tulemusi laiendada üldkogumile, vaid see võimaldab täpsemalt uurida konkreetset sihtgruppi. Intervjuude lõplik valim kujunes järgmiseks:

Nimi	Vanus	Elukoht
Greete-Liis	4	Kuressaare
Robin	4	Kuressaare
Anni-Liisi	4	Kuressaare
Triinu	4	Kuressaare
Eliise-Maria	5	Kuressaare
Luisse	5	Kaarma vald, Saaremaa
Diiter	6	Kuressaare
Jan Robin	7	Kuressaare

2.3 Ekspertintervjuu lasteaia õpetajaga

Selleks, et täiendada analüüsi laste arengu eksperdi kogemuste ja tähelepanekutega, viisin läbi süvaintervjuu eralasteaia „Kõige suurem sõber“ juhataja ja õpetaja Piret Kaasikuga. Eelkooliealiste laste psühholoogi haridusega Kaasik on lastega töötanud 15 aastat. Ekspertintervjuu tulemused aitavad paremini tõlgendada laste intervjuerimise ja vaatluse tulemusi. Kuna lasteaiaõpetaja puutub lastega iga päev kokku, siis tema kogemustepagas võimaldab uuritavast teemast välja tuua selliseid tähelepanekuid, mida töö autor ise ei pruugi laste intervjuerimise ja lühiajalise vaatlusega tabada.

2.4 Lasteaia igapäevaelu vaatlus

Kuna intervjuerides suunab uurija lapsi ise teleteemadel rääkima, siis viisin läbi ka vaatluse, mis võimaldab lapsi jälgida võimalikult loomulikkus ja vahelesegamata keskkonnas. Osalesin 4 päeva jooksul (19-21.04, 24.04) lasteaia töös ja jälgisin, kuidas teleteemad avalduvad laste mängudes, juttudes ja muudes igapäevastes tegemistes. Lastele tutvustasin end kui kasvataja sõpra, kes tuli nendega mõneks päevaks mängima. Tutvustasin end teadlikult „sõbra“ mitte „kasvatajana“, sest minu eesmärgiks oli pääseda võimalikult lähedale laste siseringi, nende omavahelistesse mängudesse ja juttudesse. Kui oleksin end kasvatajana tutvustanud, oleksid lapsed võtnud mind täiskasvanuna, kes hoiab neil silma peal. Vaatluse läbiviimisel tuginesin Mandelli (1991) vaatluskogemustele. Mandelli sõnul tuleb uurijal lapsi vaadeldes olla nii vähe täiskasvanu kui võimalik. See tähendab, et uurija ei paku lapsele õpetajalikku nõu, abi ja tuge, vaid on kui mängukaaslane, kes teistest sõpradest lihtsalt natuke suurem on (Wyness, 2006: 188).

2.5 Laste vestlusringide vaatlus

Lisaks süvaintervjuudele ja lasteaia igapäevaelu vaatlusele on töös uuritud laste hommikusi vestlusringe, mis võimaldasid jälgida, kui palju ja mida räägivad lapsed omaalgatuslikult telesaadetest muude jututeemade hulgas. Uuringuks valisin lasteaia esmaspäevahommikused vestlusringid, sest esmaspäeviti on vestlusringid vabal teemal ja lapsed saavad rääkida kõigest, mis neile parasjagu oluline tundub. Ülejäänud päevadel

suunab kasvataja vestlust vastavalt lasteaia nädalateemale (näiteks pühad, koduloomad, aastaajad vms). Vestlusringide vaatlused on läbi viidud 03. detsembril 2007, 14. jaanuaril 2008, 11. veebruaril 2008, 18. veebruaril 2008 ning 25. veebruaril 2008.

3 Uuringu tulemused

Uuringu tulemused on esitatud analüüsikategooriate kaupa, mis on paika pandud empiirilisest materjalist, töö eesmärgist ja uurimisküsimustest lähtuvalt. Kategooriad on kokkuleppelise tähendusega nimetused, mille abil eristatakse kogutekstist teatud tekstiosad. See hõlbustab andmestikus orienteerumist ning annab võimaluse käsitleda teatud küsimusi ja teemasid üle kogu materjali (Masso, 2006). Vajadusel on põhikategooria alla toodud ka alakategooriad.

3.1 Laste teletarbimise harjumused

3.1.1 Kui palju ja millal laps telesaateid vaatab?

Kuna lapsed ise ei oska objektiivselt enda telerivaatamisele kulutatud aega hinnata, siis ei saa ainult intervjuude põhjal ammendavalt välja tuua, kui palju lapsed telerit vaatavad. Siiski laste endi juttude põhjal ilmnes, et nad vaatavad televiisorit pea iga päev:

Kui tihti sa telekat vaatad?

Iga päev. (Luise, 5)

Kas sa vaatad iga päev telekat?

Jaa. (Robin, 4)

Teatud kinnitust võib lisada ka asjaolu, et intervjuule eelneval päeval olid kõik lapsed televiisorit vaadanud ning telerist nähtud saadete meenutamine ei valmistanud neile mingeid raskusi.

Ka lasteaiaõpetaja Piret Kaasik kinnitas, et telesaadete vaatamine on muutunud laste elu igapäevaseks osaks:

See on ikkagi minu meelest muutunud nii normaalseks elu osaks, nagu on söömine ja magamine.

Mis teile veel laste teletarbimise juures selgelt silma hakkab?

...See tuleb igapäevaellu ja ma arvan, et ei ole enam ühtegi päeva, kus me ei räägiks sellest televisioonist.

Televisioon, mis tegelikult ei ole loomulik osa elust, on saanud laste jaoks nii loomulikuks, et lasteaiaõpetaja võrdles telesaadete vaatamist söömise ja magamisega.

Telesaadete vaatamine mahub nii varastesse hommikutundidesse enne lasteaeda minekut kui ka õhtupoolikutesse, mil laps lasteaiast koju tuleb. Lasteaiaõpetaja Kaasiku sõnul on multifilmid tihtilugu hommikuse ärkamise stiimuliks ja suur osa lapsi on juba lasteaeda tulles televiisorit vaadanud:

Ühest ma olen aru saanud, et sageli lapsed, kui nad hommikul ärkavad, siis üheks ärkamise stiimuliks on see, et vaadatakse hommikul multfilme.

...

See on hästi tunda, et üks väga suur osa, võib-olla üks pooled lastest tulevad lasteaeda ja on juba hommikul multifilmi näinud.

Rohkem aega jääb lastel televiisori vaatamiseks aga õhtuti:

Millal sa vaatad tavaliselt telekat? Kas hommikul või siis, kui lasteaiast tuled või...?

Siis, kui tulen lasteaiast, sest hommikul on nii vara, et panen riidesse ja kohe õue. (Diiter, 6)

Millal sa tavaliselt telekat vaatad?

Siis, kui ma lasteaiast koju lähen. (Luise, 5)

Mis sa täna nüüd teed, kui sa koju lähed lasteaiast?

Vaatan multasid ja mängin. (Robin, 4)

Lasteaiaõpetaja märkis ka, et osad vanemad kasutavad õhtuste telesaadetega meelitamist koguni selleks, et laps lasteaiast koju tulles kiiremini riidesse paneks.

„Tomi ja Anni“, mis hakkab kell viis, see on olnud selliseks kriteeriumiks, et lähme nüüd ruttu, varsti hakkab „Tomi ja Anni“ saade. Siis see laps on nõus kiirustama.

Telesaade on siis lapsele stiimuliks kiiremini riidesse panna ja koju minna?

Jah. Mõnele teisele vanemale on selleks võib-olla näiteks, et teeme ruttu, lähme poodi, siis ma julgen öelda, et 1/3 meie sellest seltskonnast läheb „Tomit ja Annit“ vaatama.

Seda, kui suure osa oma vabast ajast laps teleri ees veedab, ei saanud intervjuude põhjal välja tuua. Nagu eeldada võis, siis lapsed ei oska ise hinnata, kui kaua nad telesaateid vaatavad. Lapsele seostub teleri ees veedetud aeg teiste sündmustega (näiteks multifilmid saavad läbi, ema või isa ei luba rohkem vaadata vms):

Kui kaua sa tavaliselt telekat vaatad?

Nii kaua, kui issi lubab ... (Robin, 4)

...

Nii kaua, kui mu lemmikmultikad läbi saavad. (Luise, 5)

3.1.2 Piirangud telesaadete vaatamisele

Kuigi käesolevas uuringus lapsevanemaid ei intervjueritud, siis laste endi juttude põhjal ilmneb, et vanemad seavad laste telerivaatamisele nii ajalisi kui sisulisi piiranguid. Rohkem töid lapsed välja ajalisi piiranguid:

Issi siis ütleb sulle, kui kaua sa tohid telekat vaadata?

Jaa. Kella kümnest lähme tuutu. (Robin, 4)

Kas emme või issi vahel ütlevad ka, et sa oled juba nii palju telekat vaadanud, et tee nüüd midagi muud ka?

Vahel ütlevad, et muidu jäävad silmad haigeks. Siis ma panen teleka kinni ja hakkam midagi muud tegema. (Jan Robin, 7)

Kas emme on sulle vahel ütlenud ka tulnud, et kuule, sa oled juba nii palju telekat vaadanud, aitab nüüd küll?

Mõnikord. Ammu pole öelnud enam. (Diiter, 6)

Piirangud tunduvad olevat paindlikud ja olukorrast sõltuvad. Vanem sekkub siis, kui laps on liiga kaua teleri ees olnud või kui lapsel on uneaeg käes. Intervjuudest ei ilmnenu, et vanem oleks lapse jaoks paika pannud kindlad reeglid selle kohta, mitu minutit või tundi tohib laps päevas telesaateid vaadata. Niisiis on termin „liiga kaua“ muutuv ja olukorrast sõltuv. Lasteaiaõpetaja Kaasik märkis, et vanemate jaoks on televiisor tihtilugu lapsehoidjaks ning vanem ei tunne erilist muret, kui kaua tema laps televiisorit vaatab:

vanemad väga palju näitavad enda ükskõiksust, et neile ei olegi tähtis, kui palju see laps seda televiisorit vaatab. Väga suur hulk on selliseid vanemaid, kellel ei olegi see aeg piiritletud.

...

Aga on peresid, kus televiisor mängibki kogu aeg taustaks. Mitte keegi ei suuda kontrollida, mida see laps sealt näeb ja mida ei näe. Ja on peresid, kus televiisor on lapsehoidjana, et pannaksegi lapsele...siis on enamasti need filmid, mis pannakse peale ja siis täiskasvanud ise teevad oma toimetusi.

Kuigi õpetaja rääkis, et televiisor on kodudes lapsehoidjaks, siis vaatluses ilmnes, et ka lasteaias võib televiisor lapsehoidjaks olla. Kui vanemad lapsed olid ühe kasvatajaga teatrisse läinud ning teist kasvatajat ei olnud veel saabunud, pani töötajatest ainukesena majas olnud kokatädi väiksematele lastele „Muumioru lood“ mängima ning toimetas ise kõõgis edasi. Kasvataja sõnul oli tegemist erandliku juhtumiga. Tavapäraselt vaadatakse televiisorist õppefilme ning mitte rohkem kui tund aega päevas.

Lisaks ajalistele piirangutele seavad vanemad vahel ka sisulisi piiranguid sellele, mida lapsed vaatavad:

Kas emme ja issi on sul keelanud ka vahel midagi vaadata?

Lubavad. Ainult, kui uudised on, siis vahel ei luba ja siis ma ei taha ka. (Luise, 5)

Kas emme ja vanaema lubavad sul telekast vaadata kõike, mida sa ise tahad?

Emme lubab. Maavanaema ei luba neid „Kelgukoeri“ vaadata. Jään kogu aeg magama. (Diiter, 6)

Tõesti? Mis õudukas see on selline?

Mhmh. „Liblikaefekt“, aga vanaema ei lubanud mul väga kaua vaadata, sest me pidime magama minema. (Jan Robin, 7)

Piirangud on kehtestatud saadetele, millest laps ei pruugi aru saada („Liblikaefekt“, uudised), mis on tema eale sobimatud või mis on vägivaldse ning hirmutava sisuga („Kelgukoerad“).

3.1.3 Üksinda või vanematega koos saadete vaatamine

Lapsed vaatavad telesaateid nii üksinda kui ka sõprade, õdede-vendade või vanematega koos:

Kas sa vaatad üksinda telekat või kellegagi koos?

Vahel vaatan üksinda, vahel vaatan kellegagi koos. (Jan Robin, 7)

Kas sa vaatad üksinda telekat või kellegagi koos?

Jaa, emmega me vaatame kogu aeg mingeid... (Anni-Liisi, 4)

Kas sina vaatad televiisorit üksinda või kellegagi koos?

Anderoga [sõber]. (Greete, 4)

Kas sa vaatad tavaliselt üksinda telekat või kellegagi koos?

Koos vaatan.

Kellega koos sa vaatad?

Emme ja issiga, aga issi teeb ristsõna. (Luise, 5)

Üksinda või sõpradega koos vaatab laps tavaliselt lastesaateid ja multfilme. Vanemate pereliikmetega koos vaatab laps enamasti täiskasvanutele mõeldud saateid, nagu näiteks „Saladused“, „Kes tahab saada miljonäriks?“ või „Võta või jäta“. Koos vaadatakse ka koguperesaateid, nagu „Eesti versus Jõekalda“ või „Talendijaht“. Vanemad ning õed-vennad mängivad olulist rolli laste teletarbimisharjumuste ja -eelistuste kujundamisel, sest lapsed on tihtilugu vanemate pereliikmete tele-eelistuste kaastarbijad:

Aa...miks issi saated lähedad on?

Issi vaatab "Reporterit" ja võrkpall on ka minu lemmik.

Aga mis saateid sa emmega koos vaatad?

Emmele meeldib haigla film ja mulle meeldib ka haigla film.

Mida emme veel huvitavat vaatab?

"Inetut Bettyt"

Kas sina vaatad ka seda?

Jaa. (Robin, 4)

Oi. Kas hirmus oli ka seda [„Saladusi“] vaadata?

Ei olnud. Teised kõik vaatasid.

Kes need teised kõik vaatasid?

Mallu ja Karolin [vanemad õed]. (Eliise-Maria, 5)

Kas sa vaatad päris tihti seda „Kirgede tormi“?

Vanaema vaatab kogu aeg.

Sa vaatad siis vanaemaga koos?

Mhmm. (Jan Robin, 7)

Kõik intervjueritud lapsed peale ühe nimetasid saateid, mida nad vaatavad vanemate pereliikmetega koos ning kaudselt kindlasti ka nende mõjutusel. Kui lapsel on parasjagu igav ja vanemad televiisorist midagi vaatavad, siis suure tõenäosusega jääb ka lapse pilk teleriekraanil pidama. Lasteaiaõpetaja Piret Kaasik rääkis, et peredes on välja kujunenud n-ö kultussaated, mida kõik pereliikmed vanusest hoolimata vaatavad:

nähtavasti on ikka teatud kultussaated, mida pered vaatavad ja siis vaatavad automaatselt ka lapsed, et lapsi ei eemaldata nende saadete vaatamisest.

Põhjuseid, miks lapsed täiskasvanutega koos saateid vaatavad, on mitmeid. Ühest küljest võib saade lapsele tõepoolest huvi pakkuda (köitev ja vaheldusrikas visuaalne külg, üllatav sisu jne). Teisest küljest võib täiskasvanute saadete vaatamise taga peituda soov „olla suur“, mistõttu jääb laps vaatama ka vanemate õdede-vendade ja ema-isa saateid. Selline „suur olla soovist“ tingitud telerivaatamine ei saa aga kuigi pikalt kesta, sest igava saate jälgimiseks ei ole lapses piisavalt püsivust ning „suure“ mängimise asemel läheb ta peagi muude tegemiste juurde. Peale selle võivad lapsed täiskasvanute saateid vaadata ka lihtsalt seetõttu, et Eesti telekanalid ei paku piisavalt lastesaateid ning lapsel ei jäägi muud üle, kui täiskasvanute saateid vaadata.

Patzlaff (2003) märkis, et kui eelkooliealine laps vaatab televiisorit, siis peaks ta seda tegema koos vanematega, kes aitavad lapsel arusaamatuks jäänud kohti paremini mõista. Patzlaffiga on sama meelt ka lasteaiaõpetaja Piret Kaasik:

Ma arvan, et kõige parem oleks see, kui vanem ikkagi reguleeriks seda televiisori vaatamist ise: et mis saateid ikkagi laps vaatab või siis ta seletaks juurde. Et ta annaks sellele täiskasvanu seletuse teatud asjadele.

Käesolevast uuringust ilmneb, et lapsed küll vaatavad täiskasvanutele mõeldud saateid tihtilugu vanematega koos, kuid vanem ei ole teleri ees selleks, et lapsele selgitada, mis ekraanil toimub, vaid pigem vaatab vanem ise televiisorit ja laps on tema kaasvaataja.

3.1.4 Milliseid telesaateid laps vaatab?

Eelkooliealiste laste teletarbimisharjumustes on noorele eale omaselt väga olulisel kohal multifilmid. Kui küsida lapse käest, mida ta televiisorist vaatab, siis esimesena nimetab enamus lapsi lastesaateid ja multifilme:

Mida sa telekast vaatad tavaliselt?

Ikkagi multikaid. (Triinu, 4)

Mida sa telekast vaatad?

Multikaid. (Robin, 4)

Mida sa veel telekast vaatad?

Ma vaatan kogu aeg mingeid multikaid. Ma vaatan vahest mingeid kurbasid multikaid ja vahest vaatan täitsa lõbusaid. (Anni- Liisi, 4)

Mida sa vaatad telekast?

Lastekaid.

Mis lastekad need on sellised?

„Saame kokku Tomi juures“. (Luise, 5)

Mida sa sealt telekast vaatad tavaliselt?

Igasuguseid multikaid. (Diiter , 6)

Mida sa vaatad sealt [telekast] tavaliselt?

Multikaid. (Jan Robin, 7)

Kuigi laste esimeseks eelistuseks on lastesaated, siis lisaks lastesaadetele vaatavad nad ka täiskasvanutele mõeldud saateid ning koguperesaateid. Populaarsed on *teleshov*’d, telemängud ja krimisarjad. Ka lasteaiaõpetaja Kaasik tõi välja, et lapsed vaatavad lisaks lastesaadetele täiskasvanute saateid:

Üks on küll täitsa kindel, et lapsed ei vaata enam ainult lastesaateid, vaid vaatavad ka suurte inimeste saateid. Siin on väga populaarsed „Tantsud tähtedega“, presidendi vastuvõtt ja sellised asjad. Näiteks krimiuudiseid ja selliseid saateid vaatavad lapsed.

Alljärgnevas tabelis on kokkuvõtlikult välja toodud saated, mida lapsed vaatavad või on vaadanud. Kuna intervjuud on tehtud paarikuulise vahega, siis saadete nimetused võivad laste kaupa erineda vastavalt sellele, mis intervjuueerimise perioodil parasjagu eetris oli. Ainult intervjuude põhjal ei oleks olnud võimalik anda täielikku ülevaadet saadete nimetustest, mida lapsed vaatavad. Pigem võimaldas meetod välja tuua, mis tüüpi saateid lapsed vaatavad.

Tabel 2. Saated, mida lapsed vaatavad

Nimi, vanus	Saated, mida lapsed vaatavad või on vaadanud
Robin, 4.a	Jussi multifilmid, „Saame kokku Tomi juures“, „Kelgukoerad“, „Trikimees“, „Talendijah“, „Eesti versus Jõekalda“, „Reporter“, „Seitsmesed uudised“, haiglafilm, „Inetu Betty“, spordiuudised- ja võistlused: jalgpall, võrkpall
Anni- Liisi, 4.a	„Tommy ja Jerry“, spordiuudised, „Reporter“, „Pipi Pikksukk“, „Karupoeg Puhh“, „Muumioru lood“, „Bämbi“
Triinu, 4.a	„Võta või jäta“, „Kes tahab saada miljonäriks?“, Jussi

	multifilmid, „Kõige naljakamad koduvideod“, uudised, ilmateade, „Talendijaht“, „Trikiimes“
Greete- Liis, 4.a	„Lotte“, „Pipi Pikksukk“, „Shrek“, „Bämbi“, „Leksi“
Luise, 5.a.	„Saame kokku Tomi juures“, „Kodu keset linna“, „Võta või jäta“, „Tantsud tähtedega“, „Aktuaalne kaamera“, „Võsareporter“, „Eesti versus Jõekalda“, „Trikiimes“, „Talendijaht“, „Ohtlik lend“, „Kelgukoerad“, ilm, sport, Viasati multifilmid: „Rodney“, „Mikey Mouse“
Eliise-Maria, 5.a.	„Saladused“, „Saame kokku Tomi juures“, „Röövel Hotzenplatz“, „Elevantsi film“, „Reporter“, „Titanic“, film Jeesusest, „Nublu“, Jussi multifilmid, „Eesti versus Jõekalda“, „Võta või jäta“, „Kire lõksus“
Diiter, 6. a.	„Prussakad“, „Buratiino“, „Mõmmi aabits“, „Ruudi“, „Lõvi, nõid ja riidekapp“, „Tantsud tähtedega“, „Kaks takti ette“, „Raport“, „Kelgukoerad“, „Ohtlik lend“, „Võsareporter“, „Bianca“, „Vaprad ja ilusad“, „Reporter“, „Komissar Rex“, „Saame kokku Tomi juures“
Jan Robin, 7.a	„Saame kokku Tomi juures“, „Liblikaefekt“, „Kass Oggy ja kurjad prussakad“, „Kelgukoerad“, „Pehmed ja karvased“, ilmateade, „Talendijaht“, „Trikiimes“, „Kirgede torm“, „Titanic“, „Kõige naljakamad koduvideod“, Disney multifilmid: „Pen Ten“, „101 dalmaatsia koera“, „Rebane ja koer“;

Nagu näha, siis on laste teleelistuste hulgas mitmeid lastesaateid, aga ka terve hulk täiskasvanutele suunatud saateid. Seejuures on laste eelistused üsna sarnased ning teatud saated korduvad intervjuust intervjuusse.

Dorothy ja Jerome Singer (2001) on märkinud, et 2-3-aastased lapsed eelistavad vaadata üldjuhul ainult lastesaateid, kuid 4-5-aastaselt lisanduvad laste eelistustesse ka muud saated. Selle uuringu tulemustest ilmnes, et 5. eluaasta on laste hulgas teatud murdepunktiks. Anni-Liisi ja Greete-Liis, kes olid hiljuti 4-aastaseks saanud, nimetasid

peaaegu ainult lastesaateid. Peagi 5-aastaseks saavad Triinu ja Robin nimetasid aga sarnaselt vanematele lasteaiakaaslastele juba rohkem täiskasvanute saateid. Niisiis 4-aastaste hulgas domineerivad multifilmid, 5-aastaselt tulevad juurde kogupere ja täiskasvanute saated ning 6-7-aastaselt on juba oluline osa ka muudel saadetel.

Samuti ilmnes, et nooremad lapsed (4-aastased) tõid välja arvuliselt vähem saateid kui 5-7-aastased lapsed. See tähendab, et vanemad lapsed kas vaatavadki rohkem telesaateid või nad suudavad lihtsalt paremini meenutada saateid, mida nad vaadanud on.

3.1.5 Enim vaadatud telesaated

Ülevaatlikkust tabelist ilmnes, et laste eelistused on üsna sarnased ning teatud saated korduvad intervjuust intervjuusse. Et mõni saade jõuaks laste jututeemade hulka või mängudesse, on oluliseks eelduseks see, et vähemalt kaks last vaatab ühte ja sama saadet. Vaid sel juhul saab arutelu olla kahepoolne. Alljärgnevas tabelis on välja toodud saated, mida nimetas vähemalt kaks last. Kuna töö valim on võrdlemisi väike, siis ainult kaheksa lapse vastuste põhjal ei saa veel esinduslikku ülevaadet kõige populaarsematest saadetest. Samas on ülevaade ka sellisel kujul oluline, sest see näitab, mis tüüpi saateid antud valmis olnud lapsed kõige rohkem nimetasid. Samuti toob tabel välja, millised saated võiksid nende laste hulgas kõige suurema tõenäosusega kõneainet tekitada.

Tabel 3. Vaadatuimad saated

Saade	Mitu last 8-st vaatab?
„Saame kokku Tomi juures“	5
„Kelgukoerad“	4
„Talendijaht“	4
„Trikimees“	4
„Reporter“	4
„Ilmateade“	3
Spordiuudised	3
„Eesti versus Jõekalda“	3
„Kes tahab saada miljonäriks?“	3

Jussi multifilmid	3
„Võta või jäta“	3
„Võsareporter“	2
„Kõige naljakamad koduvideod“	2
„Bämbi“	2
„Pipi pikksukk“	2
„Ohtlik lend“	2

4-7-aastaste laste hulgas vaatas kõige rohkem lapsi (5 last 8-st) ETV lastesaadet „Saame kokku Tomi juures“. Vaadatavuse poolest järgnesid politseisari „Kelgukoerad“, koguperesaated „Talendijaht“ ja „Trikimees“ ning uudistesaaade „Reporter“, mida vaatasid pooled lastest. Populaarsed olid ka spordiuudised ja ilmateade, mida jälgis 3 last 8-st. Sama palju lapsi vaatas ka Jussi multifilme ning telemänge „Eesti versus Jõekalda“, „Kes tahab saada miljonäriks?“ ja „Võta või jäta“. 2 last 8-st vaatas saateid „Võsareporter“, „Kõige naljakamad koduvideod“, „Bämbi“, „Pipi Pikksukk“ ja „Ohtlik lend“. Nagu näha, siis enim vaadatud saadete nimistus on vaid 4 lastesaadet ning 4 koguperesaadet. Täiskasvanute saateid on aga nimekirjas poole rohkem kui lastesaateid. See muidugi ei pruugi veel tähendada, et lapsed vaataksidki rohkem täiskasvanute saateid. Põhjus, miks nimekirjas domineerisid täiskasvanute saated, võib olla ka selles, et lapse jaoks koonduvad lastesaated kõik ühe nimetuse „multikad“ alla, kuigi selle nimetaja taga võib peituda kümneid eri multifilme. Täiskasvanute saadete kohta aga laps selliseid üldistusi ei tee, vaid nimetab neid üksikshaaval.

3.2. Laste lemmiksaated

Lyle ja Hoffmann on märkinud, et lastel kujunevad juba varakult välja lemmiksaated ja just eelkooliealised lapsed on oma lemmiksaadete pühendunud vaatajad. Samuti on lapsed oma lemmiktegelaskujude suured fännid. Ka sellest uuringust ilmnes, et lastel on välja kujunenud oma lemmiksaated (Singer & Singer, 2001):

On sul mõni lemmikfilm ka, mida sulle hästi-hästi meeldib vaadata?

„Ruudi“

On veel midagi, mida on igav vaadata või mida sa ei taha vaadata?

Ei ole. Ma vaatan...Aa, mu lemmiksari on „Komissar Rex“ (Diiter, 6)

Kas sul on mõni lemmikmultikas, -film või -saade ka, mida sulle hästi vaadata meeldib?

Pipi film. (Anni- Liisi, 4)

Mis on sinu lemmikteleasaade?

„Kõige naljakamad koduvideod“ (Triinu, 4)

Mis su kõige lemmikum on?

Bämbi, Lotte, Pipi ja... (Greete-Liis, 4)

Aga kas sul mõni oma lemmiksaade on ka, mida sulle hästi meeldib vaadata?

Jaa.

Mis saade see on?

„Tomi ja Anni“. (Eliise-Maria, 5)

Millised on sinu lemmikmultikad?

„Mikey Mouse“.

On sul veel mõni lemmikmultikas?

„Rodney“. See on ka Viasati pealt. (Luise, 5)

Ka sul on ka oma lemmiksaade, -film või -multikas?

Mhmh. „101 Dalmaatsia koera“. (Jan Robin, 7)

Kas sul on oma lemmikmultikas ka? Midagi, mis sulle väga, väga meeldib vaadata?

Jaa.

Mis multikas see on?

Jussi multikas. (Robin, 5)

Alljärgnevas tabelis on kokkuvõtlikult esitatud laste lemmiksaated.

Tabel 4. Laste lemmiksaated

Nimi, vanus	Lemmiksaade, -film või –multikas
Robin, 4	Jussi multifilmid
Anni- Liisi, 4	Pipi film
Triinu, 4	„Kõige naljakamad koduvideod“
Greete- Liis, 4	„Bämbi“, „Lotte“, „Pipi Pikksukk“
Eliise- Maria, 5	„Saame kokku Tomi juures“
Luise, 5	Multifilmid „Mikey Mouse“, „Rodney“
Diiter, 6	„Ruudi“, „Komissar Rex“
Jan Robin, 7	Multifilm „101 dalmaatsia koera“

Kuigi töö eelmises osas ilmnis, et lapsed vaatavad lisaks lastesaadetele ka mitmeid koguperesaateid ja täiskasvanutele mõeldud saateid, siis lemmiksaadete eelistuses domineerisid lastesaated. Vaid üks laps nimetas oma lemmikuks koguperesaadet „Kõige naljakamad koduvideod“ ja üks laps tõi lisaks lastefilmile välja politseisarja „Komissar Rex“. Ülejäänute lemmiksaated olid kõik lastesaated. Seejuures kahe 4-aastase lapse lemmiksaated ühtisid („Pipi Pikksukk“).

Vastuoluline on see, et laste lemmiksaated on küll lastesaated, kuid sellele vaatamata jälgivad lapsed palju täiskasvanute saateid. Siinkohal võib olla mitmeid põhjuseid: 1) lapse jaoks on meelepäraseid lastesaateid vähem, kui ta vaadata soovib ja seetõttu vaatab ta ka teisi saateid 2) ülejäänud pere vaatab täiskasvanute saateid ja laps läheb ülejäänud pereliikmete eelistustega kaasa, olles n-ö kaastarbija. Samuti võib oma rolli mängida Buckinghami (2003) poolt välja toodud tendents, et uues meediaruumis saavad lapsed varem „vanaks“ ja neile meeldivadki täiskasvanulikud filmid ning saated.

3.2.1 Lemmiktegelased

Lisaks lemmiksaadetele on lapsed oma lemmiktegelaskujude pühendunud austajad. Lasteaiaõpetaja Piret Kaasik rääkis, et lemmiktegelaste fänlus avaldub ka lasteaia igapäevaelus:

Lastel on igasugused sellised kultustegelased nagu näiteks ämblikmees. Ja siis on need Ninja kilpkonnad. Seal tehakse nii, et seal peab asi olema hästi täiuslik. Või Batman või siuksed. Siis lastel on väga paljudel kostüüme. Meil on mitmel lapsel näiteks Pipi kostüüm. Pipi filmid on hästi popid tüdrukute seas, aga ka poisid vaatavad seal mereröövli osa. Et isegi niimoodi, et pere läheb sellega kaasa, et lapsele muretsetakse isegi need riided ja atribuutika, mis selle juurde käib. Et üks film oli siin autodest ja siis ma tean, et olid kohe auto mänguasjad ja kellel oli pidžaama ja voodipesu selline. Ja noh ämblikmehe kujusid ja neid võetakse kaasa ka lasteaeda.

Kõige populaarsem tegelaskuju on lasteaiaõpetaja hinnangul Lotte:

Nüüd viimati meil seal vaatad, et pooltel lastel olid juba Lotte logoga riided: pused ja T-särgid, vihmavarjud ja kummikud ja mida iganes. Ja siis see Lotte nukku oli, et seal pidi ju saama mingi kogus jäätisepabereid. Siis vanemad ütlesidki, kuidas nad korruga ostsid hästi palju jäätiseid ja saatsid need paberit ära, et Lotte nukku saada.

Lapsed ise töid välja aga järgmisi tegelaskujusid:

Kas sul on mõnest saatest või filmist oma lemmiktegelane ka, kes sulle hästi meeldib?

On. Hotzenplatzis meeldib mulle üks hästi ilus haldjas. (Eliise-Maria, 5)

Kas sul on mõni lemmiktegelane ka mõnest saatest või filmist?

Tomi.

Kas seal „Tomi ja Anni juures“ saatest?

Mhmh. (Luise, 5)

Kas sul on nende saadete peale mõni lemmiktegelane ka, kes sulle eriti meeldib?

„Buratiinos“ on üks tegelane.

Kuigi lasteaiaõpetaja meelest on laste lemmiktegelane Lotte, siis lapsed ise ei nimetanud kordagi Lottet, vaid töid välja hoopis Artemoni „Buratiinost“, Tomi saatest „Saame kokku Tomi juures“ ja haldja filmist „Hotzenplatz“. Võimalik, et tegelaskujud, keda lapsed intervjuudes nimetasid, olid lihtsalt esimesed tegelased, kes neile parasjagu meelde tulid, ning tegelikult on lastel veel teisigi lemmiktegelasi, sealhulgas Lotte.

Vaatluse põhjal hakkas ka töö autorile silma Lotte populaarsus. Ühel 2-aastaselt tüdrukul oli Lotte nukk pea kogu aeg käes: ta sõidutas Lottet vankris, võttis uneajaks kaissu ja pühkis nina Lotte kleidi sisse. Kui tüdruk nuku juhtumisi põrandale unustas, siis tõstis selle üles mõni teine laps ja mängis Lottega kuni tüdruk oma nukku tagasi hakkas nõudma. Lotte populaarsus avaldus ka näiteks magamistoas. Kui lapsed hakkasid magama minema, tahtsin neile lugeda „Kolme karu“ muinasjuttu, kuid tõenäoliselt inspireerituna 2-aastase tüdruku kaisus olnud Lotte nukust, tahtsid lapsed, et räägiksin neile hoopis Lotte juttu. Kuna ma siis ei olnud veel Lotte filmi näinud, mõtlesin Lotte jutu ise välja. See, et lapsed jälgisid juttu huviga ja ei ilmutanud mingit rahulolematust selle suhtes, et jutt ei sarnanenud Lotte filmi ega raamatuga, näitas, et lapse jaoks on oluline just Lotte tegelaskuju.

Singer & Singer (2001) on oma uuringute põhjal märkinud, et eelkooliealiste laste hulgas on kõige populaarsemad tegelaskujud loomad. Lotte populaarsus kinnitab Dorothy ja Jerome Singeri uuringutulemusi.

Kasvataja sõnul on Lotte kõrval teine populaarne tegelaskuju Pipi Pikksukk:

Meil on mitmel lapsel näiteks Pipi kostüüm. Pipi filmid on hästi popid tüdrukute seas, aga ka poisid vaatavad seal mereröövlite osa.

Ka vaatlus näitas, et Pipi tegelaskuju on jõudnud lasteaia igapäevaellu. Näiteks panid kaks 5-aastast tüdrukud jalad laua peale ja hüüdsid: „Kuule vaata, me oleme nagu Pipi, jalad laua peal!“. Samuti võis intervjuudest välja lugeda, et laste lemmikuks on Pipi. Kuigi ma otseselt ei küsinud 4-aastaselt Anni-Liisilt, kes tema lemmiktegelaskuju on, siis rääkis laps korduvalt sellest, kui tugev ja vahva tegelane on Pipi ning kui väga talle meeldib see, mida Pipi teeb. Pipi meeldis ka Anni-Liisi samaealisele lasteaiakaaslasele Greete-Liisile.

Lisaks Pipile ja Lottele on lasteaiaõpetaja sõnul populaarne ka Barbie tegelaskuju:

Tuleb sul meelde veel sellised populaarseid tegelaskujusid?

Siis ikkagi tüdrukutel on see Barbie. Et see Barbie fenomen on ikka vist üks väga võimas fenomen. See on ikka väga palju aastaid olnud.

Lasteaiaõpetaja Kaasiku sõnul jälgendavad lapsed oma lemmiktegelaskujusid ka mängudes:

Ma tean, et meil üks 6- ja 7-aastane poiss. Neile meeldis „Ohtlikust lennust“ see Marko Matvere uurijakuju. Ma sain mitmes kohas aru, et ta tegi seda järgi. Et noh hüppas seal üle tooli ja et püüdis nagu jälgendada.

...

Aga seda, et laps ütleb, et ma teen nagu Pipi või et mina nüüd söön nagu Lotte või noh mina lähen nüüd sellise lennumasinaga nagu Lotte ja...Et nad kasutavad seda võrdlust. Et neil on teada mingisugused seigad ja siis nad võrdlevad selle tegelaskujuga, et mina tahan ka niimoodi, et mina teen ka niimoodi.

Kaasiku hinnangul on lastele meelepäraste tegelaskujude hulgas nii positiivseid kui negatiivseid tegelasi.

Mis tüüpi need tegelaskujud on, kes laste hulgas populaarsed on? On nad positiivsed, negatiivsed...?

On mõlemaid. Sellepärast, et ütleme, et see Lotte on väga tore tegelaskuju ja jänku Juss on väga tore ja Barbie need filmid on ju küll magusalt läilad, aga nad on ka ilusad, nendes ei ole vägivalda. Ka Ninja kilpkonnad võitlevad headuse eest. Aga ma ütlen, et natukene nagu paneb muretsema need monstrumi...ma ei teagi, kuidas neid nimetatakse, aga just sellised robotid ja sellised tegelased. Siin varasematel aegadel olid need Pokemonid ja kuidas neid veel nimetati.

Kui laps on mõne tegelaskuju tulihingeline fänn, siis mingil määral mõjutab see tegelaskuju arvatavasti ka last: tema soove, valikuid ja tegemisi. Laps tahab oma lemmiktegelasega sarnaneda. Lasteaiaõpetaja sõnul usub laps, et kui ta väga soovib, siis võib ta samamoodi lennumasinaga lennata nagu Lotte või siis hobuse üles tõsta nagu Pipi. Seepärast peab täiskasvanu lapsele tihtilugu selgitama, et laps ei saa teha kõike päris nii, nagu tema lemmiktegelane ees teeb:

Ja siis mõned ongi sellised utoopilised asjad, mida sa pead lapsele ütleva, et sina no Pipi tõstab hobuse üles näiteks- et sina ei ole nii tugev kui Pipi. Pipi on nii tugev, et tõstab hobust üles, aga sina ei jaksa, sina oled tavaline laps.

Ühest küljest võib soov oma lemmiktegelaskujuga sarnaneda anda lapse fantaasiale suurema lennuavaruse, kuid teisest küljest võib see segi ajada reaalsuse ja fantaasia piirid. Laps võib ennast lemmiktegelase rolli niivõrd sisse elada, et ta ei saagi enam aru, mis on päriselt ja mis mitte. Kuna kasvatusteadlaste sõnul õpivad lapsed läbi jäljendamise, siis oma lemmiktegelasi jäljendades õpivad nad järelikult ka teletegelastelt. Seega saab oluliseks küsimuseks see, mis tüüpi eeskuju ja teadmisi teletegelased lastele pakuvad. Vaatluse all olevate laste hulgas populaarsed Pipi, Barbie ja Lotte on oma olemuselt positiivsed tegelased. Barbie filmid on klassikalised „hea võidab kurja“- stiilis ning Barbie on hea ja abivalmis tegelane. Teisalt rõhutatakse alati Barbie imelist ilu ja head välimust, mis võib tüdrukutes tekitada juba üsna noorelt soovi neile ilustandarditele vastata ja panna tüdrukud oma välimuse pärast muretsema. Laste teine lemmik Pipi võitleb küll õigete asjade eest, kuid tema mässumeelsus ja krutskid võivad innustada ka lapsi neid vempe järgi proovima. Väga positiivne eeskuju on kindlasti hakkaja, originaalne ja ettevõtlik Lotte. Selliselt tegelaskujult võib laps õppida proaktiivset ellusuhtumist ning Lotte eeskuju ärgitab last leidlikkusele. Samuti õpetavad Lotte filmid lapsele klassikalisi väärtusi nagu sõprus ja perekond.

3.2 Saated, mis lastele ei meeldi

Emotsioone ja kõneainet tekitavad laste hulgas ka saated, mis lastele tegelikult ei meeldi. Siiski oli lemmiksaadete nimetamine lapse jaoks lihtsam kui nimetada saateid, mis talle ei meeldi. Mittemeeldivate saadetenäiteid lapsed välja:

Kas telekas on mõni selline saade või film ka, mis sulle kohe üldse ei meeldi?

Jaa.

Mis sulle ei meeldi?

„Kodus ja võõrsil“. (Robin, 4)

Mida sulle üldse ei meeldi telekast vaadata?

Sellised sarjad.

Mis sarjad need on sellised? Tuleb sul mõni nimi äkki meelde?

„Vaprad ja ilusad“.

Aga mida sulle kohe üldse ei meeldi telekast vaadata?

Selliseid õudusfilme. Ma olen vaadanud küll muidu. (Luise, 5)

Kas on mõni selline saade või film, mida sa kohe üldse ei taha telekast vaadata?

Ma ei tea. Mingeid sõjafilme. (Diiter, 6)

...

Kanal 2 pealt mulle ei meeldi näiteks üldse uudised, aga ilm meeldib. Siis ei meeldi veel „Reporter“ ja rohkem ma ei tea ka. (Jan Robin, 7)

Alljärgnevas tabelis on kokkuvõtlikult esitatud saated, mis lastele ei meeldi.

Tabel 5. Saated, mis lastele ei meeldi

Nimi, vanus	Saated, mis ei meeldi
Robin, 4	„Kodus ja võõrsil“
Triinu, 4	suurte inimeste filmid
Eliise-Maria, 5	„Kelgukoerad“
Luise, 5	„Vaprad ja ilusad“, õudusfilmid
Diiter, 6	sõjafilmid
Jan Robin, 7	„Reporter“

Selgus, et lastele ei meeldi teatud seriaalid, nagu näiteks „Kodus ja võõrsil“ ning „Vaprad ja ilusad“. Siiski üldistavalt ei saa väita, et lastele seriaalid üldse ei meeldiks, sest kolm last ütlesid, et nad vaatavad Ladina-Ameerika seebiseriaale. Võimalik, et lastele jäävad läänelikud seriaalid igavaks, kuna seal on vähem intriige ning ka kaadrivalik ei ole nii värvikas ja huvitav kui temperamentsetes Ladina-Ameerika seriaalides. Põhjuseid, miks osad seriaalid lastele ei meeldi, aitab kokku võtta 4-aastase poisi selgitus selle kohta, miks talle osad seriaalid, sealhulgas „Kodus ja võõrsil“, ei meeldi:

Seal näidatakse nii igavaid asju. Seal kogu aeg jalutatakse ja seal on nii igavad asjad. Jalutamine on nii igav asi. Ja on kodus ja teevad süüa. (Robin, 4)

Seriaalid nagu „Kodus ja võõrsil“ ja „Vaprad ja ilusad“ jäävad ilmselt lapse jaoks lihtsalt igavaks, sest sisu nad veel ei mõista viisil, mil täiskasvanud, ning seriaalide visuaalne külg ei ole nende jaoks piisavalt vaheldusrikas ja köitev.

Lisaks seriaalidele ei meeldi lastele sõja- ja õudusfilmid, kuna nende sisu tekitab lastes arvatavasti hirmu, õudu ning negatiivseid emotsioone. Üks laps nimetas ka täiskasvanute filme, mille all ta võib mõelda samuti hirmutava sisuga filme. Samas kui laps ütleb, et talle ei meeldi sõja- ja õudusfilmid, siis selle taga võib peituda ka teisi žanre, kuna lapse jaoks koondub kõik hirmus õudusfilmi nimetaja alla, kuigi tegelikult võib tegu olla hoopis põnevusfilmiga.

Kuigi töö eelnevas osas (kategooria „milliseid saateid laps vaatab?“) selgus, et pooled lastest vaatavad aeg-ajalt uudistesaadet „Reporter“, siis ütles üks 7-aastane poiss, et talle ei meeldi „Reporter“. Samas ei saa ainult vaadatavuse pingerea põhjal veel järeldada, et „Reporter“ ka lastele meeldib. Võimalik, et nad vaatavad saadet lihtsalt seetõttu, et kogu ülejäänud pere seda vaatab. Siiski ei saa „Reporter“ lastele väga vastumeelne olla, sest muidu ei vaataks laps seda järjepidevalt, vaid otsiks endale muid alternatiivseid tegevusi. Niisiis ei saa poisi arvamust üldvalimile laiendada ja väita, et lastele ei meeldiks „Reporter“. Pigem oli tegu lihtsalt ühe poisi arvamusega.

Samamoodi on mõnevõrra üllatav 5-aastase tüdruku ütlus, et talle ei meeldi „Kelgukoerad“, sest see on igav. Nagu vaadatuimate saadete edetabelist selgus, siis tüdruku rühmakaaslastest pooled vaatavad „Kelgukoeri“ ning neile sari meeldib. Võimalik, et siinkohal mängib rolli ka sugu, sest selle nelja rühmakaaslase hulgas, kellele „Kelgukoerad“ meeldivad, oli kolm poissi. Poistele lähevad tagaajamised ja *action*-stseenid arvatavasi paremini peale kui tüdrukutele.

3.3 Telesaadete avaldumine lasteaia igapäevaelus

See, kui palju ja milliseid saateid laps televiisorist vaatab, avaldub ka lasteaia igapäevaelus. Lasteaiaõpetaja Piret Kaasiku sõnul ei möödu lasteaias ühtegi päeva, mil teleteemad ei jõuaks lasteaiaellu:

See tuleb igapäevaellu ja ma arvan, et ei ole enam ühtegi päeva, kus me ei räägiks sellest televisioonist.

Teleteemad on igas lasteaia päevas?

Igasse päeva tuleb kindlalt midagi.

Teleteemad võivad esile tulla vestlustes, mängudes, kõnepruugis, õppetöös või muudes igapäevastes tegemistes. Lasteaia õpetaja Piret Kaasik tõi näiteid sellest, kuidas teleteemad mängudesse jõuavad:

Kuivõrd avaldub laste mängudes see, mida nad sealt teleristi on näinud?

No tähendab mina täiesti usun, et see mõju on olemas. Sellepärast, et näiteks poiste puhul ikkagi need püsside tegemised klotsidest ja see, et seal mängitakse teatud situatsioone. Seda on nähtud ikkagi filmidest, sest ma ei kujuta ette, kust mujal laps sellist püssiga tagaajamist ikka näeks. Ma tean, et meil üks 6- ja 7-aastane poiss. Neile meeldis „Ohtlikust lennust“ see Marko Matvere uurijakuju. Ma sain mitmes kohas aru, et ta tegi seda järgi.

Ka vaatlusest ilmnes, et lapsed jäljendavad oma lemmiktegelaskujusid. Näiteks panid kaks 5-aastast tüdrukut jalad laua peale ja ütlesid, et nad on nagu Pipi.

Nii vaatlusest kui süvaintervjuust lasteaiaõpetajaga selgus, et tavapärase kodu mängimise asemel mängivad lapsed tihtilugu „Kodu keset linna“ mängu. Seejuures suuri ja olulisi rolle saavad mängus ainult need lapsed, kes seriaali vaatavad ja sündmustega hästi kursis on. Peale „Kodu keset linna“ jäljendamise on laste hulgas veel populaarsed Ninja kilpkonnadest inspireeritud mängud, mille jaoks lapsed meisterdavad papist mõõkasid ning paluvad vanematel endale õiget värvi Ninja peapaela teha.

Telesaated avardavad ka laste maailma ja toovad kauged paigad n-ö koju kätte. Kui lapsed mängisid bussisõitu, siis ei sõitnud lapsed mitte Tallinnasse või Soome, vaid kaugematesse paikadesse nagu Aafrika, Austraalia ja Hiina. Ainult televisiooni „süüks“ seda muidugi panna ei saa, sest tänapäeva laste maailm ongi avaram ja globaalsem. Muu maailm jõuab lasteni nii internetist, raamatustest kui vanemate juttudest. Kuid muuhulgas on kindlasti oluline roll telesaadetel, mille vahendusel jõuavad kauged paigad laste koju.

Lisaks mängudele tõi Kaasik näiteid selle kohta, kuidas telesaadete vaatamine laste keelekasutuses avaldub:

muidugi mängudes on niimoodi, et lastele jäävad alati meelde sellised sõnad ja väljendid, mis vahest ei ole kõige sobilikumad, et noh need on ka tulnud meediast. Ma ei usu iialgi, et mõnes perekonnas ema-isa ütleksid „fuck you“ või midagi sellist ingliskeelset... “oh shit“ ja mis seal on sellised...// Et siis need väljendid jäävad lastele õudselt hästi meelde ja siis nad mängudes kipuvad kasutama.

Samas võib telesaadete vaatamine mõjutada lapse sõnavara ka positiivselt ning lapsed võivad õppida kombekaid ja vajalikke võõrsõnu:

Koolieelikud ja ütleme, et võib-olla ka juba 5-aastased kasutavad täiesti ingliskeelseid fraase. See on tulnud küll kõnekeelde ja nende puhul ma arvan, et see saab olla üks kahest: kas siis need arvutimängud, mis on inglise keeles, või siis on need ingliskeelsed multifilmikanalid. Lapsed teavad täiesti selliseid lihtsaid fraase. See on nii huvitav, et kui meile tulevad need välispraktikandid, kes räägivad inglise keeles, siis lastel ei ole nagu mitte mingisugust tõrget ega midagi.

Samuti näitas vaatlus, et teleteemad tulevad lapsega isegi magamistuppa kaasa. Näiteks soovisid lapsed, et räägiksin neile „Kolme karu“ asemel hoopis Lotte lugu unejutuks.

Kui aga last on mõne telesaate sisu ilmselt häirinud, siis võib tema hirm välja lüüa unenägudes. Lasteaiaõpetaja sõnul on ette tulnud juhtumeid, kus laps ehmuab unest üles:

Kui tihti tuleb seda ette, et sa näed, et mõnda last on ilmselt hirmutanud see, mida ta on telerist näinud?

Neid on olnud viimase aasta või paari jooksul 3-4 sellist last, kes näiteks võib lõunase magamise ajal järsku üles võpatada ja olla tohutult ehmunud ja siis räägib, et ta tuleb, ta tuleb. Ühesõnaga ta on unes nagu midagi näinud. Ja siis me oleme alati vanemat sellest teavitanud, et laps rahutult magas või midagi oli. Siis ema sageli ütleb, et ta vaatas seda või teist saadet või et tal oli kodus ka niimoodi, et ärkas öösel üles.

Arvatavasti on häiritud une põhjuseks just saated, mida laps on vaadanud, sest lapse enda kogemuste põhjal ei oleks tal põhjust karta, et mõni soovimatu tegelane teda jälitab. Ilmselt on laps mõnest telesaatest näinud inimeste jälitamist ning hirm, et ka temaga võib midagi sellist juhtuda, jääb last painama ning avaldub unenägudes.

3.4 Laste jutud seoses telesaadetega

Kõige innukamalt räägivad lapsed telesaadetest, mis on neis tugevaid emotsioone tekitanud: hirmu, rõõmu, nalja, imestust või arusaamatust. Kui telesaade on lapses tugevaid tundeid tekitanud, siis ei piirdu ta lihtsalt saate nimetamisega, vaid kirjeldab elavalt ka saate sisu ning annab sellele oma hinnangu. Oma kirjeldustes on laps konkreetne, rääkides ühest-kahest kaadrist või sündmuste jadast. Laps toob enamasti esile üksikuid detaile, mitte ei räägi saatest tervikuna.

Näiteks 6-aastane poiss jutustas elavalt ja kätega kaasa vehkides ümber eelmisel päeval eetris olnud „Komissar Rexi“ kulminatsiooni:

Seal üks varas läks bussi peale ja siis Rex hüppas silla pealt bussi katusele ja siis omanik hakkas jälitama teda. Siis peatas kinni ja siis Rex sai luugist sisse. Buss peatus. See Rex ajas pikali selle varga. Omanik tuli ukse taha, siis bussijuht tegi ukse lahti. (Diiter,6)

Kui poiss intervjuu ajal taburetiga ümber kukkus, ütlesin talle naljatades: ”Kuule, sa lendasid nagu need uurijad seal ”Ohtlikus lennus“. Seepeale meenus poisile taas üks seik samast sarjast:

Näiteks niimoodi, et õhtul pimedas üks auto peatus, vargad tulid auto juurde, aken oli lahti ja siis tulistati. [näitab sõrmedest kokku pandud püstoliga meeleskohta ja näitab, nagu ta oleks pihta saanud](Diiter, 6)

Vägivaldne stseen ehmatas poissi ja jäi tema mälupilt. Helga ja Bernd Schrob on öelnud, et reaalse vägivalla kujutamine ning vägivallaohvrite detailsed pildid rõhuvad lapsi, tekitavad neis hirmu ja tülgastust. Hirmutavad pildid sööbivad lastele mällu ja jälitavad neid unenägudes (Patzlaff, 2003: 70). Poisile oli ehmatav tulistamise stseen hästi meelde jäänud ning piisas vaid ühest üldsõnalisest kommentaarist politseisarja teemal, et lapsele hirmutav stseen taas meenuks.

„Ohtliku lennu“ põhjal tõi sama poiss veel teisegi sarnase näite:

Ükskord oli nii, et ma pidin duši alla minema ja siis ma ütlesin emmele, et emme oota, ma tahan „Ohtlikku lendu“ vaadata ja siis emme lubas vaadata. Alguses ma arvasin, et see on jumalafilm, sest alguses räägiti jumalast, aga siis hakkas jälle uurijaid näitama. (Diiter, 6)

Tähelepanuväärne on, et antud osa, kus põhiteemaks oli äärmuslik ususekt, oli eetris 11. novembril 2007 („Ohtlik lend“ II hooaeg, IV osa). Seega veel kaks kuud hiljem rääkis laps samast saatest ja sarnaselt tulistamise juhtumiga tuli tal see meelde hoopis teise teemaga seoses (*kas sa tead, mis kell sinu lemmiksaated hakkavad?*). Poiss ei rääkinud küll enam detailidest nii, nagu hiljuti nähtud saadete puhul, vaid tõi välja kõige olulisema sisu, mis tema jaoks segadust ja ebamugavaid tundeid tekitas.

Sarnaselt „Ohtliku lennu“ pika mälu juhtumiga oli 4-aastasel tüdrukul meeles mitu kuud tagasi eetris olnud reklaam:

see oli üks hirmus koht, kus süda jooksis ringi ja jooksis ringi ja jäi auto alla.

Mis süda see oli selline?

See oli siuke inimese moodi ja tal olid jalad all ja silmad ja suu, aga tegelikult oli täitsa süda, aga mitte inimese süda.

Aa...

Ta oli piparkoogi süda ja jäi auto alla. (Anni-Liisi, 4)

Lapse kirjelduse põhjal võib oletada, et tegu on möödunud sügisel eetris olnud Maanteeameti helkurireklaamiga. Reklaami sisu tekitas lapses segadust, sest ta ei mõistnud, et süda sümboliseerib inimest ning seetõttu jäi talle ka reklaami moraal arusaamatuks. Lapse meelest jäi auto alla piparkoogisüda ning ta ei saanud aru, miks midagi sellist juhtus. Segadust tekitanud reklaamilõik jäi lapsele mitmeks kuuks meelde, mis on nii väikese lapse puhul eriti tähelepanuväärne.

Ebamugavaid tundeid võivad lapses tekitada ka täiskasvanute sarjad, mille sisu nad veel mõista ei suuda:

Ma vaatan...Ma olen „Saladusi“ ka vaadanud. Need on hästi pahad filmid. Ma olen neid vaadanud.

Mis seal on paha? Mida paha seal tehakse?

Seal on hästi pahad asjad.

Pahasid asju juhtub?

Mhmmh.

Kas sa mäletad, mis paha asi seal näiteks juhtus?

Mäletan.

Mis seal juhtus?

Üks mees lõi naisele viinapudeliga pähe.

Oi, siis ta sai ju haiget see naine.

Tal oli kõik näost verine.

Oi. Kas hirmus oli ka seda vaadata?

Ei olnud. Teised kõik vaatasid.

Taas kord on lapsele meelde jäänud hirmutav pilt vägivallast. Laps ise küll ütles, et saadet ei olnud hirmus vaadata, kuid siinkohal võib olla tegu ka n-õ peidetud hirmuga. Laps võis tahta lihtsalt uhkustada, et ta on midagi nii hirmsat vaadanud ja ta ei kartnud nähtut, sest vanemad õed vaatasid ka hirmu tundmata sama sarja. Igal juhul tekitas nähtu lapses emotsioone ning jäi teda mõnevõrra painama.

Samuti räägivad lapsed hirmutavatest täiskasvanute filmidest:

Mida seal filmis siis näidati, et sa nutma hakkasid?

Et luukerelaev sõitis otse praami juurde ja luukered tulistasid praami. (Robin, 4)

Kas sa oled vahel vaadanud mõnda emme või issi saadet ka? Mõnda suurte inimeste saadet?

Jaa. Koletise saadet. (Greete-Liis, 4)

Ma olen vaadanud jubedusi filme. Siis ma olen vaadanud luukerefilme ja ma olen hästi palju filme vaadanud.

Kas need suurte filmid on vahel hirmsad ka?

Vahepeal jah. Ükskord seal oli selline uss, kes ei läinud mitte üldsegi katki ega surnud ära isegi siis, kui sa teda lased püstoliga. Ja isegi siis, kui talle mõõga sisse lõi. (Eliise-Maria, 5)

Filmi meenutades on lapse hääletoon mõnevõrra hirmunud ja tundub, et lapsele tulevad filmis nähtud õudsed kaadrid taas silme ette.

Lisaks detailidele või kindlatele kaadritele võib lapsele ka terve saade hirmus tunduda:

Aa...Mille peale sa ehmut tavaliselt?

Kui ta ütleb, kui üks kelgukoer ütleb, et lähme salaja uurima, siis ma ehmatan kohe ära.

Miks sa siis ära ehmatad?

See on nii hirmus. (Robin, 4)

Poiss ei toonud välja mitte ühte ehmatavat kaadrit, vaid rääkis sarjast tervikuna. Lapse jutu põhjal võib arvata, et „Kelgukoeri“ vaadates valdab teda püsiv hirm, mis algab sarja alguses, kui uurimine hakkab. Tegude ei ole puhta hirmu, vaid põnevushirmuga, sest muidu ei vaataks laps sarja regulaarselt. Ja isegi kui poiss tahaks seda vaadata, siis vanemad

piiraksid vaatamist, kui näevad, et laps on sarja sisust ilmselgelt häiritud. Robini jutu põhjal ilmnes, et isa jälgib, mida poiss vaatab, ja seab vajadusel saadete vaatamisele piiranguid.

Peale hirmu tekitavate saadete räägivad lapsed ka positiivsetest emotsioonidest, mida saated neis tekitanud on. Näiteks meeldib lastele rääkida õnneliku lõpuga saadetest:

Jah ja seal Muumis oli nõnda, et see üks kuri inimene hoidis seda Muumitrolli kinni.

Kas see oli ka natuke hirmus?

Jah, aga siis ta jäi magama ja need politseinikud võtsid ta ära ja viisid vangi. Kui ta üles ärkas, siis ta nägi, et ta oli vangis luku taga. Politseinikud viisid. (Anni-Liisi, 4)

Samuti räägivad lapsed huvitavatest ja lõbusatest juhtumitest:

Ta [trikimees] tegi siukest raha trikki. Ta tegi raha pooleks...tegi raha pooleks onju ja siis võttis teibi, pani raha kinni. Ja siis tegi käte vahel soojaks ja siis puhus, pani laua äärde ja võttis teibi ära ja raha oli terve. Ja üks trikk oli nõnda, et võttis raha, voltis kokku ja siis pani nõnda käte vahele ja puhus ja siis oli pangakaart. (Jan Robin, 7)

Mulle meeldis see naljakas koht, et Vandu oli nii suure tuulise ilmaga õues ja siis ta puhus seal Notsu juurde ja ta tõmbas seda Ruud. Ruu püüdis nõoriga Vandu kinni ja siis nad kivi pealt hüppasid. (Anni- Liisi, 4)

Kui eelnevates näidetes kirjeldasid lapsed sündmusi üsna põhjalikult, siis vahel võib laps rääkida ka üksikutest meeldejäävatest detailidest:

Seal Pipis oli nõnda, et Pipi pani nina üleni näo tordi sisse. Vahukooretordi sisse [naerab]. (Anni-Liisi, 4)

Üks mees lõi naisele viinapudeliga pähe.

Oi, siis ta sai ju haiget see naine.

Tal oli kõik näost verine.

Ma nägin ainult seda uppumiskohta, hakkasid kirvega seal midagi peksma [„Titanic“]. (Jan Robin, 7)

Ükskord oli eile siuke, et isa puhus koerale ninast sisse ja lõuad käisid laks-laks-laks [„Kõige naljakamad koduvideod“]. (Jan Robin, 7)

Samuti räägivad lapsed sündmustest, mis on neis segadust, üllatust või arusaamatust tekitanud. Näiteks 4-aastane tüdruk rääkis ebatavalisest saatelõigust, mida ta „Reporterist“ näinud oli.

Ükskord nägin uudistes, et mingi suurem onu ju limpsis teisi inimesi.

Tõesti?

Jaa... nii naljakas oli. Ja siis see tädi ütles, et pane see vesi siia ja siis ta võttis kannuga natuke vett ja pritsis õlakese peale sellele, kes limpsis.

Ahsoo?

Jaa... See oli täitsa naljakas, onju? (Anni-Liisi, 4)

Laps kirjeldas 9. jaanuari „Reporter“ saatelõiku, milles räägiti mehest, kelle hobiks oli limpsimiste kogumine: mees läheb tänaval võõra inimese juurde ja limpsib teda ettejuhtuvast kohast. Lapse jaoks tekitas selline ebatavaline hobi arusaamatust ning tal oli raske mõista, miks peaks üks suur mees tänaval niimoodi käituma. Seejuures võib oletada, et sõnaga naljakas väljendas laps ka enda hämmingut ja üllatust ebatavalise saatelõigu suhtes. Samuti annab lapse küsimus „onju?“ märku sellest, et laps ei ole kindel, milliseid tundeid nähtu temas tekitama peaks ning millist hinnangut saatelõigule anda. Ootus, et täiskasvanu saadet peegeldaks, võib näidata, et lapses on saade tekitanud emotsioone, millega ta ise täielikult toime ei tule, ning täiskasvanu tõlgendus või reaktsioon aitavad tal saate sisu paremini mõista.

3.5 Telesaated võrreldes teiste jututeemadega

Kuna intervjuerimine on meetod, kus uurija suunab ise lapsi teleteemadel rääkima, siis vaatlus võimaldas lapsi jälgida loomulikus ning vahelesegamata keskkonnas. Hommikuste vestlusringide jälgimine ning lasteaias igapäevaelus osalemine andis infot selle kohta, kui palju ja mida räägivad lapsed teleteemadel omaalgatuslikult.

Iga vestlusringi alguses küsib kasvataja tavapäraselt, mida lapsed nädalavahetusel tegid. 3. detsembri (2007) vestlusringis viisid lapsed pärast kasvataja sissejuhatavad küsimust jututeema kohe alguses „Tantsud tähtedega“ saatele, mille finaali eelmisel päeval eetris oli olnud. Kuna lapsed olid saadet terve sügise jooksul jälginud, siis tekitas võitja väljakuulutamise neis hulga emotsioone, mida nad jagada tahtsid.

Piret: Räägime nüüd natuke teie nädalavahetusest. Luise, mida sina nädalavahetusel tegid?

Luise: Ee...pidasin sünnipäeva ja vaatasin „Tantsud tähtedega“. Ma nii kangesti tahtsin, et Luisa võidaks. (Luise, 5)

Luise, kellele kasvataja esimesena sõna andis, juhtis teema tantsusaatele ning n-ö agenda oli sellega loodud, sest edaspidi ei jäta ükski laps tantsusaadet mainimata. Kõige tulisemaks läks diskussioon siis, kui lapsed hakkasid võitja üle arvamust avaldama:

Piret: Nii...Kätriin, mida sina nädalavahetusel tegid?

Tegin täpselt sama, mis tema (näitab Eliise poole)

Piret: No ta ise räägib meile.

Eliise: Käisin sünnipäeval Luisel ja siis vaatasin „Tantsud Tähtedega“. Tahtsin nii kangesti, et Luisa... ja siis ma hakkasin nutma.

Piret: Hakkasid nutma?

Kätriin: Ma hakkasin ka nutma.

Eliise: Nii kurb meel oli mul.

Kas teile meeldis siis Luisa nii väga?

Mhmh.

Siim: Koit Toome ja Kerttu võitsid.

Kätriin: Jah, Koit Toome ja Kerttu Tänav võitsid.

Piret: Siim, kas sina vaatasid ka „Tantsud Tähtedega“ saadet?

Siim: Jaaa.

Piret: Kas sina oled rahul, et Koit Toome ja Kerttu võitsid?

Siim: Jaa.

Luise: Aga mulle ei meeldinud. Mulle meeldib Luisa.

Eliise: See, kellel...See onu, kellel oli...vot see võitis. Mulle meeldib see Gerli Padar ja...ka.

Siim: Ja Merle Liivak ka.

Peale „Tantsud tähtedega“ saate rääkisid lapsed põgusalt ka muudel teemadel:

Piret: Jaa, räägi Jan, räägi sina oma nädalavahetusest.

Ann: Ma vaatasin Tomi ja Annit. Seal oli üks väga naljakas multikas. Siis mängisin legodega. Siis käisin sünnipäeval

Kätriin: Kelle sünnipäeval?

Jan: Ja siis vaatasin veel maakaarti ja olin natukene arvutis ka, mängisin Mängukoopas.

Kätriin: Ma olin ka Mängukoopas.

Vaatlusest ilmnes, et lapsed on ise vestluse agenda loojad, sest muudest teemadest peale tantsusaate ei lastud sel päeval eriti rääkidagi. Kui mõni laps teemast kõrvale kaldus, siis rühmakaaslane suunas vahelesegava küsimusega teema tantsusaatele tagasi:

Piret: Nii, kuulame nüüd. Nüüd räägib Eliise-Maria, mida tema nädalavahetusel tegi?

Eliise-Maria: Vaatasin Tantsud Tähtedega ja Tomi ja Anni ja siis ma olin natuke arvutis ja...

Siim: Mu ema vaatas ka „Tantsud tähtedega“.

Ellise-Maria: Ja siis... ee...ma tahtsin nii kangesti, et Luisa võidaks.

Poiss segas tüdruku jutule tantsusaate-teemalise kommentaariga vahele ning tüdrukul jäigi lause lõpetamata. Arvatavasti oleks tüdruk jätkanud muude tegevuste nimetamisega, kuid kuna sõber teema juba tantsusaatele viis, tundis tüdruk sotsiaalset survet rääkida teemast, mida sõbrad kuulda tahavad. Lasteaiaõpetaja Piret Kaasiku sõnul on laste hulgas kujunenud välja kindlad arvamusi liidrid, kelle arvamus mõjutab ka teisi lapsi:

Kas laste hulgas on mingisugused arvamusi liidrid ka, kes mõjutavad seda üldist arvamust?

Jah, ikka on.

Kes need lapsed on ja mis suunas nad teisi mõjutavad?

Üldiselt on nii, et kuna meil on liitriühm ja meil on erineva vanusega lapsed, siis arvamusi liidrid on alati vanemad lapsed ja siis väiksemad ootavad kannatlikult oma aega, mil nemad suuremaks saavad. Ja siis on ka oma sellised grupid ja neil gruppidel on ka tegelikult oma liidrid. Need on ikkagi need, kes dikteerivad. Igasse gruppi igäüht ei võeta.

Lasteaiaõpetaja sõnul avaldavad arvamusi liidrid teistele lastele survet ning need, kes ei kuulu gruppi, püüavad teha kõik, et arvamusi liider neid aktsepteeriks. Kaaslaste survele on nii mõnigi laps sunnitud vaatama saateid, mida ta muidu ei vaataks:

Väikelaste puhul on ikkagi see, et sina teed ees ja mina teen järgi, et hästi see kopeerimise või jäljendamise see on nii tugevalt sees.

Nii et nad mõjutavad seeläbi üksteist?

Jah, sellega nad mõjutavadki. Ja siis peab olema ikkagi info, et seal Ninjasid on ju ikkagi neli ja osad suuremad lapsed teadsid, kes kelle nimi on ja mis värvi siis pidi olema peapael. Kui teine läks valet värvi peapaelaga, siis öeldi, et sa ei sobi siia mängu, sa ei ole õige Ninja. Lastel kujunesid ikka omad arusaamised, kes milline on. Et jah.

Nii et kui üks laps ei tuleks kostüümiga, siis tal oleks teiste poolt see surve kohe olemas?

Jah.

Ja selleks, et teada, mis riideid selga panna, on ta sunnitud neid saateid ka vaatama?

Jah. Ma arvangi, et ta läheb koju ja ta ütlebki, et ma tahan seda vaadata või ma tahan, et sa mulle selle ostaksid või tee mulle see...see läheb niimoodi massidesse.

3. detsembril oli kõige olulisema teemana agendas „Tantsud tähtedega“ saade. Siinkohal jääb muidugi selgusetuks, kas saade oli vaid seetõttu nii oluliseks jututeemaks, et

arvamusliidrid teema tantsuaatele suunasid või oli saade tõepoolest kõigi laste hulgas populaarne. Pigem kaldun arvama, et saade oligi populaarne, sest tantsusaate teema jättis varju isegi selle, et ühel lapsel oli olnud nädalavahetusel sünnipäev, kus mitmed rühmakaaslased käisid. Sünnipäevad on sellises eas lastele teadupärast väga olulised sündmused ning kui üks telesaade suutis sünnipäeva täiesti enda varju jätta, siis võib vaid ette kujutada, kui oluline „Tantsud tähtedega“ teema laste jaoks oli.

14. jaanuaril 2008, mil sellist suursündmust nagu „Tantsud tähtedega“ finaali ei olnud hiljuti eetris olnud, mahtus laste jututeemade hulka rohkem ka muid teemasid. Enamus lapsi nimetas küll muude tegemiste kõrval ka televiisori vaatamist, kuid pikemalt teleteemadel pidama ei jäänud. Selle päeva vestlusringi võib üsna passiivseks pidada selles mõttes, et kasvataja küsis ning lapsed vastasid, kuid lapsed ise vestlust väga aktiivselt edasi ei arendanud. Vaid kahe teema juures tekkis põgus arutelu. Üks teema puudutas Luise koer Barrit, kes matkal ära kadus, ning teine teemaarendus oli ajendatud Jussi multifilmidest:

Robin: Siis vaatasin veel Jussi multikaid.

Piret: Mis multifilmid need sellised on?

Teine kasvataja: Arvutist vaatavad.

Lapsed läbisegi: Need on Jussi multikad, Jussist.

Luise: Seal on karaoke ka.

Jan Robin: See on see „Jänkujuss on tantsulõvi“.

Luise: Ei ole, seal on veel ühed karaoked.

11. veebruaril 2008 tulid muude temade hulgas taas teleteemad esile. Tundub, et televiisori vaatamine on justkui kohustuslik vestlusringi osa, mida pea kõik lapsed ära mainivad. Kuna möödunud nädalavahetusel oli olnud Otepää maailmakarika etapp, siis mitu last oli suusatamist vaadanud. Lastele pakkus huvi see, kuidas sai Eestis ilma lumeta suusatamisvõistlust pidada:

Kättriin: Mängisin Mikuga, olin arvutis, vaatasin telekat.

Piret: Mida sa vaatasid telekast?

Kättriin: Suusatamist

Robin: Minu issi ka vaatas.

Luise: Mina vaatasin ka.

Piret: Vaat, kui tore. Kas sa tead, kus kohas need võistlused toimusid?

Kättriin: Jaa.

Piret: Kus kohas?

Kätriin: Ma ei mäleta enam.

Piret: Need toimusid meil Eestimaal Otepääl.

Robin: Aga meil ei ole ju Eestis lund.

Piret: Aga seal, kes vaatas telekast.... Tegelikult sadas vihma, aga seal oli kunstlumi.

Anni-Liisi: Selline lumepuhur.

Ülejäänud telesaateid lapsed lihtsalt nimetasid, kuid diskussiooni mõne saate ümber ei tekkinud.

18. veebruaril 2008 oli vestlusring arutelu mõttes elav. See tähendab, et ainult kasvataja ei küsinud, vaid lapsed haarasid ka ise teemadest kinni ning küsisid täiendavaid küsimusi. Ülekaalus olid sel päeval televälised teemad. Tundus, et lastel on olnud aktiivne nädalavahetus ja tänu sellele on neil muljeid, mida teistega jagada. Lapsed olid käinud näiteks jalgrattaga sõitmas, ujumas, messil ja lihtsalt õues mängimas. Nagu tavaliselt mainis enamus lapsi ära ka televiisori vaatamist, kuid põhjalikumalt arutelu selle pinnalt ei tekkinud. Vaid Jussi multifilmidest rääkisid lapsed põgusalt:

Piret: Mis sa vaatasid arvutist?

Kristel: Jussikaid.

Luise: Mina vaatasin ka Jussikaid, Jussi multikaid.

Piret: On need toredad?

Anni-Liisi: Juss läks kooli, läks selle peale ja siis näitas, mis Juss tegi hommikul ja õhtul.

Piret: Ahah. Seal saab siis targemaks ka?

Luise: Ükskord Juss läks autotee juurde kelgutama, see oli ohtlik. Nendel olid helkurvestid ka seljas. Üks auto tuli ja jäi pidama, pidurdas.

Kriitikud on öelnud, et telesaadete vaatamine võtab lapselt ära aega, mida ta muidu oleks kulutanud väärtuslikemale tegemistele, näiteks õues mängimisele või spordile. Aletha C. Hudson ja John C. Wright on aga arvamusel, et televiisor ei võta väärtuslikemalt tegemistelt aega ära, vaid pakub lapsele tegevust siis, kui muu keskkond seda ei paku (Jordan & Jamieson, 1998). 18. veebruari vestlusring kinnitab pigem Hudsoni ja Wrighti seisukohta. Vestlusringist ilmneb, et kui lastel on olnud piisavalt alternatiivseid tegevusi, siis ei tule teleteemad nii palju esile kui mõnel teisel päeval, mil laps suure osa ajast kodus nelja seina vahel on veetnud ja televiisorit vaadanud. Kui laps saab päriselust piisavalt vahetuid kogemusi ja emotsioone, siis kaotavad teleteemad oma tähtsuse.

Põhjus, miks lapsed telesaadetest vahel nii palju räägivad, võibki peituda selles, et lapse keskkond ei paku talle piisavalt vahetuid emotsioone, mida jagada.

25. veebruaril, päev pärast Eesti vabariigi aastapäeva rääkisid lapsed, et muude tegemiste hulgas vaatasid nad ka presidendi vastuvõttu. Kuigi paljud lapsed olid eelnevalt juba presidendi vastuvõttu nimetanud, siis põhjalikuma diskussiooni sel teemal tõstatas kasvataja oma suunavate küsimustega:

Piret: *Aitäh, Eliise. Paljud lapsed vaatasid presidendivastuvõttu. Kas te teate, miks pärast sellist saadet näidati televiisoris?*

Jan Robin: *Selle pärast, et Eesti vabariigi sünnipäev oli.*

Piret: *Jaa.*

Kätriin: *Selle pärast, et seal hästi palju inimesi võivad minna presidenti tervitama.*

Piret: *Kes võisid sinna minna presidenti tervitama?*

Jan Robin: *Kõik, keda kutsuti.*

Piret: *Jaa. See oli väga täpne. Sinna võisid tõesti minna ainult need, keda oli kutsutud. Kas keegi nägi, seal oli üks väike laps ka? Üks väike poiss.*

Läbisegi: *Jaa.*

Jan Robin: *Mina ka.*

Luise: *Isaga koos*

Piret: *Isegi lapsi võib kutsuda. Kui oled väga tubli laps, siis kutsutakse ka presidendi vastuvõtule. See oli väga tubli poiss. Tema aitas raha koguda nende jaoks, kellel ei olnud...*

Luise: *Raha*

Piret: *Raha jah. Aga mis on meie presidendi nimi?*

Läbisegi: *Toomas Hendrik Ilves*

Arutelu jätkudes jõudsid lapsed veel välja mõelda presidendiproua nime, rääkida juubelikontserdist ning avaldada arvamust kleitide kohta, mida pidulised kandsid. Vaatluse all olnud perioodil oli see kõige sisukam teleteemast ajendatud jutuajamine, sest erinevalt näiteks „Tantsud tähtedega“ arutelust oli presidendi vastuvõtu ümber toimunud diskussioon ka õpetlik: lapsed said uut infot Eesti vabariigi ja presidendi kohta.

Sama päeva arutelu hakkas silma ka, et üks laps nimetas ainult televiisori vaatamist, kuid teine laps rääkis pika loo sellest, mida ta nädalavahetusel teinud oli. See näitab taas, et kui päris keskkond on piisavalt muljeterohke, siis ei ole lapsel põhjust rääkida teleteemadest.

Vaatluse põhjal võib üldistavalt öelda, et teleteemad jõuavad laste igapäevaellu ja jututeemadesse ka loomulikus ning vahelesegamata keskkonnas. Hommikustes vestlusringides on justkui „kohustuslikuks“ osaks see, et laps ütleb, et ta vaatas multifilme. Kui algselt oletasin, et „Tantsud tähtedega“ saate lõppedes jäävad teleteemad vestlusringis tagaplaanile, siis vaatlus näitas, et ühe saate asemele tuleb lihtsalt teine ning diskussioon telesaadete ümber tekib isegi siis, kui mingeid menusaateid parasjagu eetris ei ole. Ka lasteaiaõpetaja Piret Kaasik ütles, et ühe populaarse saate asemele tulevad lihtsalt teised saated ning jututeemasid jätkub alati piisavalt:

Aga kui nüüd see „Tantsud tähtedega“ läbi sai, kas siis ei olnud märgata, et teleteemad kadusid pildist ära?

Siis tuli kohe nagu midagi muud. Nüüd ma olen vaadanud, et see „Braavo“ tundub midagi, mida vaadatakse terve perega ja on võib-olla selline huvipakkuvam. Ikkagi tühja auku ei jää, et ikka tuleb nagu mingi asi sisse.

Siiski teatud intervalle teleteemade tõstatumises on märgata, kuid need mahuvad ühe nädala piiresse. Kasvataja Piret Kaasiku sõnul räägivad lapsed teleteemadel kõige rohkem esmaspäeva hommikuti, sest nädalavahetusel vaatavad lapsed rohkem televiisorit kui tööpäevadel, mil laps on suurema osa ajast lasteaias:

Kas sa oled tähele pannud aktiivsemaid perioode, mil räägitakse rohkem telesaadetest ja vaiksemaid perioode, mil nii palju ei räägita?

Esmaspäeva hommikul on kohe tunda, et kui lapsed on nädalavahetuse olnud kodus, on olnud kaks puhkepäeva, siis tuleb kohe seda meediateemat rohkem.

3.6 Laste arusaamine telesaadetest

Dorothy ja Jerome Singer (2001) on märkinud, et täiskasvanuga sarnaselt õpib laps televisiooni kui meediumit tarbima alles 12. eluaastaks. Ka käesolevast uuringust selgus, et 4-7- aastased lapsed saavad telesaadetest tihtilugu hoopis teistmoodi aru kui täiskasvanud.

Üks oluline eeldus telesaadete kriitiliseks vaatamiseks on oskus teha vahet eri žanritel (Jordan & Jamieson, 1998: 168). Lapsed aga seda vahet veel teha ei suuda.

Siis ma nägin sellist filmi „Reporteris“, et üks maja läks põlema.

...

Ma olen „Saladusi“ ka vaadanud. Need on hästi pahad filmid. (Eliise-Maria, 5)

5-aastane tüdruk kasutas „Reporterist“ ja „Saladustest“ rääkides mõistet film, kuigi tegelikult ei ole tegemist filmidega. Piirid filmi, lavastuse ja päriselu vahel on lapse jaoks segadust tekivad. Nii Rootsi meediapedagoog Rönning (Kaupmees, 2002, kaudu) kui kasvatusuuringute juht Patzlaff (2003) on öelnud, et alla 8-aastased lapsed ei tohiks uudiseid vaadata, kuna nad ei saa uudisprogrammide sisust aru. Lapsed ei saa Rönningi sõnul aru kordustest ja iga kord kui nad näevad, kuidas lennuk lendab Word Trade Centerisse, arvavad lapsed, et iga kord variseb kokku uus hoone. Eelnevalt välja toodud näites ei saanud laps uudisesaate žanrist aru ning tema jaoks oli „Reporter“ nagu iga teine film või seriaal.

Samuti on „Saladused“ keeruline žanr lapsele mõistmiseks, kuna seal on lavastatud päris elu. Lisaks žanrilisele keerukusele on ka suhteprobleeme kajastava saate sisu 5-aastase tüdruku jaoks ülejõukäiv.

Lapse žanrikäsitus on väga üldine ja lihtsustatud. Kui lapse jaoks on film hirmus, siis nimetab ta seda üldistavalt õudusfilmiks, olgugi et tegu võis olla põnevusfilm või mõne muu filmiga:

Aga mida sulle kohe üldse ei meeldi telekast vaadata?

Selliseid õudusfilme. Ma olen vaadanud.

Mis seal õudusfilmides on?

Pannakse vangi pahad. (Luise, 5)

See, et „pahad“ pannakse vangi, viitab pigem põnevusfilmile kui õudusfilmile.

Sarnane näide tuli välja ka 7-aastase poisiga tehtud intervjuust:

Kas sa vaatad vahel ka mingeid filme või sarju?

Filme vaatan. Ma võin sulle öelda ühe õuduka nime, mida ma vaatan.

Tõesti? Mis õudukas see on selline?

Mhmm. Liblikaefekt, aga vanaema ei lubanud mul väga kaua vaadata, sest me pidime magama minema. Õhtul vaatasin. (Jan Robin, 7)

„Liblikaefekt“ on psühholoogiline põnevusdraama, mis jääb tihtilugu täiskasvanulegi mõnevõrra arusaamatuks, rääkimata siis veel lapsest. Filmis oli läbivaks võtteks ajas

rändamine ning sündmuste muutmise ahel. Lapsele on sellised keerulised skeemid ilmselgelt mõistmatud ning tema jaoks oli terve film täis õõvastavaid kaadreid vägivallast ja julmusest. Kui täiskasvanu jaoks toob teatud rahu tagasi filmi lõpp, kus ajas rändamine lõppeb ning peategelane jõuab enda jaoks lõpliku lahenduseni, siis lapse jaoks, kes on näinud vaid filmi algust, jääb kogu hirmutav sisu lahenduseta õhku rippuma. Isegi kui vanemad oleksid lubanud lapsel filmi lõpuni vaadata, siis filmi mõtet oluks lapsel ikkagi väga keeruline mõista.

Uuringust selgus ka, et kui laps vaatab täiskasvanute saateid, siis jälgib ta saate juures hoopis teisi aspekte kui täiskasvanu. Näiteks 4-aastane poiss, kes isaga koos spordivõistlusi vaatab, ei hoia põialt mitte lemmikspordilasele, vaid spordilasele, kellel on poisi lemmikvärvi riided seljas.

Miks sulle meeldib neid spordivõistlusi vaadata?

Sest ma tahan näha, kes võidab.

Kuidas sa tead, kellele põialt hoida?

Ma vaatan, kes minu lemmikvärv on.

Või siis näiteks telemängu „Võta või jäta“ vaadates ei saa väiksem laps aru, et mäng käib raha peale. Talle pakub lihtsalt huvi, millised numbrid kohvrite sees on.

Aga miks sulle „Võta või jäta“ meeldib?

Sellepärast, et see, kes mängu tuleb, peab arvama, mis number on nii suur number ja väiksem number. Seal kohvrite sees on numbrid. (Triinu, 4)

Laps mõtles täiskasvanute saate enda jaoks huvitavaks ning sai seetõttu mängu mõttest ja eesmärgist hoopis teistmoodi aru. Võimalik, et kui oleksin lapselt küsinud täpsustavaid selgitusi numbrite kohta, oleks selgunud, et laps siiski saab aru, et kohvris olevad numbrid tähendavad rahasummasid. Kuid suunavate küsimusteta rääkis laps esialgu siiski numbritest.

Saate huvitavaks mõtlemise näide tuli välja ka intervjuust 7-aastase poisiga, kellele meeldib vaadata täiskasvanutele mõeldud saadet „Pehmed ja karvased“.

Mis asju seal on?

Niisama lobisevad ja räägivad seal igasugu igavatest asjadest. Seal on üks naljakas jänku ka. Ta räägib inimese keelt.

Kes seal veel on?

Seal on Edgar Savisaar.

Kes see on?

Meie peaminister. (Jan Robin, 7)

Lapse jaoks jäävad poliitilised naljad arvatavasti arusaamatuks ning ta pöörab tähelepanu nukkudest tegelastele: nende hääletoonile, liigutustele ja väljanägemisele. Nukkude jutt on lapse jaoks igav, aga nukud kui sellised on atraktiivsed. Samas näitas poisi vastus Edgar Savisaare kohta, et ta sai aru, et nukud kehastavad päris inimesi ning tuntumate tegelaste puhul tundis laps neis poliitikud ära. Seda muidugi juhul, kui tähendus on otsene. Tegelaskujude peidetud tähendusest (jänes) laps veel aru ei saa.

Lisaks eestikeelsetele saadete vaatavad lapsed ka võõrkeelseid saateid. Intervjuudest selgus, et üldjuhul ei takista võõrkeel saatest arusaamist, sest laps saab ka visuaalse külje põhjal sündmustest aru.

Kui sa sealt Disney pealt multikaid vaatad, siis seal on ju ka inglise keeles?

Jah, aga seal pole teksti ja seal on põnevad ja naljakad. (Jan Robin, 7)

Saad sa siis aru ka, mis nendes filmides toimub, kui need teisest keeles on?

Jah, aga ma tegelikult näen, mis seal toimub. (Diiter, 6)

Kuigi sageli tõlgendavad lapsed saateid omamoodi ja lihtsustatult, siis selgus, et lapsed võivad olla ka üsna terased ja kriitilised saatevaatajad. Näites 5-aastane tüdruk selgitas, kuidas Trikimees trikke teeb:

Trikimees tegi ühekorra nõnda ükskord, et pole võimalik. See oli võimalik. Vaata nõnda, et tal oli kaks pappkasti ja siis ta pani need kinni ja siis naine oli ühel poolel nõnda kronksus ja siis, kui ta nõnda lahti tegi, siis oli ühes kastis nõnda kronkus.

Kus sa tead, et see trikk nii käib?

Lihtsalt nii lihtne trikk.

Kas telekas näidati, kuidas seda trikki tehti või tulid ise selle peale?

Ise tean. (Luise, 5)

Laps sai aru, et Trikimees ei tee imet, vaid mustkunstile leidub mõistlik seletus. Kuigi mitmed kriitikud eesotsas Patzlaffiga (2003) on väitnud, et laps ei oska telesaateid kriitiliselt hinnata, ilmneb viimasest näitest, et laps on võimeline ka ise kriitiliselt mõtlema ning ei usalda pimesi kõike, mida ta telerist näeb.

3.7 Telepilt ja reaalsustaju

Uurimusest selgus, et lapsel on raske mõista telemaailma ja pärismaailma suhteid. See, mismoodi televisioon kui meedium töötab, jääb lapsele osaliselt mõistmatuks ning seetõttu ei saa ta ka aru, kas telemaailm on vaid klaasi taha pandud päris maailm või midagi muud. Ka DeVires on oma uuringute põhjal jõudnud järeldusele, et alla 6-aastaselt lapsel võib olla raskusi näivuse ja tegelikkuse eristamisel (Butterworth & Harris, 2002).

4-aastane tüdruk oli näiteks segaduses, kas arvuti ekraanisäästjana nähtavale ilmuvad kalad ujuvad ekraani peal, arvuti sees või vees.

Ekraani pealt näed siis, kuidas kalad seal filmis ujuvad?

Ee...(mõtleb). See on päris vees. (Anni-Liisi, 4)

Kas see on selline film arvutis? Või mis see on?

Ei. Siis, kui oled arvuti veel tööle jätanud, siis nad tulevadki. (Anni- Liisi, 4)

Tüdruk oli segaduses, kus kohas need kalad täpselt virtuaalse ning päris maailma suhtes asuvad ning täpsustavad küsimused tekitasid tüdrukus kimbatust. Lapsele tundus, et kalad ujusid justkui vees, kuid samas hakkas ta kahtlema, kas ekraani taga on ikka päris vesi. Selle asemel, et selgitada, kus kohas need kalad täpsemalt ujuvad, oli tüdruku jaoks palju lihtsam rääkida sellest, millal kalad nähtavale ilmuvad (siis, kui arvutiga pole keegi mõnda aega töötanud).

Teleriekraan on laste jaoks üks oluline vahelüli telemaailma ja pärismaailma vahel. 4-aastane poiss uskus näiteks, et hai ei saa televiisorist tema koju tulla tänu sellele, et teleriekraan on nii tugev:

See oli ju filmis... Mõtles, kui haikala oleks tulnud filmi seest meie koju.

Siis oleks küll hirmus olnud.

Jah.

Kas ta saab siis tulla niimoodi filmi seest sinu koju?

Ei, et ekraan on ju tehtud nii tugevasti. (Robin, 4)

Tundub, et poisi ettekujutuses on televiisor akvaariumisarnane ühest küljest läbipaistev kast, kus toimub samasugune elu kui päris maailmas.

Kui poiss nägi telemaailma ruumilise ja pärismaailma sarnasena, siis 5-aastase tüdruku meelest on telemaailm pigem ühepinnaline liikuv pilt:

Aga kas telekast mingi asi saab välja ka tulla? Kui seal on näiteks pätt, kas ta saab siis televiisorist välja ka?

Ei saa sellepärast, et seal on klaas ees.

Aga kui klaasi ei oleks ees, läheb katki näiteks.

Siis ikkagi ei saaks, siis nad on ju lapikud päriselt. Ja see on ju film.

Nii et ei saa siis?

Nad võivad ju seal välja tulla, aga nad on mänguasjad ikkagi.

Lapse loogika ütleb, et kui inimesed või mänguasjad televiisori sisse panna, siis peaksid nad ekraani vastu surutult lapikud olema. Niisiis ei ole mõtet neil ka päris maailma tulla, sest nad jäävad ikkagi lapikuteks mänguasjadeks.

Nii poisi kui tüdruku näitest ilmneb, et kui teleriekraan ära lõhkuda, siis lapse ettekujutuse järgi saavad telemaailma tegelased tulla pärismaailma. Siiski ei pea nad seda kuigi tõenäoliseks, sest televiisoriekraan on tugevast materjalist.

Seda, et päris- ja telemaailma piirid on lapse jaoks mõnevõrra segadust tekitavad, näitab ka asjaolu, et intervjuudes rääkisid lapsed läbisegi nii telemaailmast kui pärismaailmast. Teleteemalisele küsimusele vastates võib laps alustada oma juttu telemaailmast ning lõpetada päris eluga või vastupidi.

Kas sa oled telekast vahel midagi kurba ka vaadanud?

Jaa...meil õues oli üks lumememm, aga sellel ei ole nüüd nina ja ta on natuke igav. (Anni- Liisi, 4)

Aga kas sa midagi hirmsat oled ka telekast näinud vahel?

Jaa. Ja ma kardan seda.

Mida sa kardad?

Ma kardan seda....Printsessi ma ei karda. Tead, ma nägin üldse usse.

Televiisoris või päriselt?

Ei, ma nägin, kui meie õue läksime. (Greete-Liis, 4)

Siinkohal võib päriselust ja telemaailmast läbisegi rääkimise põhjus olla selles, et laps oli teleteemadest väsinud ning tahtis rääkida ka muudel teemadel. Samuti võis olla tegu lihtsalt hetkelise tähelepanuhajumisega, mistõttu laps ei pööranud küsimuses tähelepanu sõnale „tele“. Need põhjendused võivad küll teatud selgitust pakkuda, kuid siiski tundub,

et lapse jaoks on päriselu ja telemaailma piirid õrnad, ning seetõttu liigub ta ka hästi paindlikult kahe maailma vahel: kui vaja, siis jagab päriselu emotsioone, ning kui neist puudu jääb, võtab laps telerist nähtu appi.

4 Järeldused ja diskussioon

Käesolevas töö osas on esitatud põhijäreldused, mis uurimuse põhjal tegin selle kohta, millised on laste teletarbimise harjumused ning kuidas need avalduvad laste igapäevaelus ja jututeemades. Järeldused on esitatud vastavalt uurimisküsimustele, mis on välja toodud töö 1.4.osas.

4.1 Millised on eelkooliealiste laste teletarbimise harjumused?

Uuringust selgus, et lapsed vaatavad peaaegu iga päev televiisorit ning see on laste päeva loomulik ning iseenesestmõistetav osa. Lapsed vaatavad televiisorit nii üksinda kui ka ema-isa, vanavanemate, sõprade ja vanemate õdede-vendadega koos. Tõsiselt võetavaid ajalisi hinnanguid ei osanud lapsed ise enda telerivaatamisele anda. Telesaadete vaatamisele kulutatud aeg seostub lastele pigem teatud sündmustega (vanemad ei lubanud rohkem vaadata, uneaeg oli käes, teised pereliikmed tahtsid ka vaadata jne). Kui aga jälgida, mis saadetest lapsed rääkisid, siis selleks, et kõiki saateid ühe õhtu jooksul ära vaadata, peaksid lapsed üsna mitu tundi televiisori ees veetma. Kui näiteks 5-aastane tüdruk ütles, et ta vaatab "Saame kokku Tomi juures", "Eesti versus Jõekaldat" ja "Kelgukoeri", siis ajaliselt teeks see ühe õhtu jooksul kokku kolm tundi telesaadete vaatamist. Kriitikud eesotsas Patzlaiffiga (2003) on arvamusel, et alla 4- aastased lapsed ei tohiks üldse televiisorit vaadata ning vanemad eelkooliealised lapsed võivad televiisorit vaadata siis, kui vanem aega ning saadete valikut rangelt piirab. Tund aega teleri vaatamist päevas on Patzlaiffi meelest eelkooliealise lapse jaoks täiesti piisav. Antud uuringus osalenud lapsed vaatasid soovituslikest piiridest kindlasti rohkem televiisorit.

Vanemad on seadnud küll teatud ajalisi ja sisulisi piiranguid laste telerivaatamisele, kuid need piirangud on üsna juhuslikud. Vanemale kas lihtsalt tundub, et saate sisu ei sobi lapsele vaatamiseks, või on laps tema meelest juba liiga kaua teleri ees istunud. Samas ei ole lapsevanem "liiga kaua" piire paika pannud ning seetõttu ei tea ka laps täpseid reegleid, kui kaua ja mida ta tohib televiisorist vaadata. Laps teab, et mingid piirangud on, kuid millised need reeglid täpsemalt on ja millal need kehtivad, seda ta ei tea.

Arvatavasti ei tea ka lapsevanem ise täpselt, millistest põhimõtetest ta lähtub lapse telerivaatamise piiramisel. Oma otsused teeb vanem pigem hetkevajadustest ja -oludest lähtuvalt. Kui paljudes peredes on siiski mingid piirangud telerivaatamisele seatud, siis on lasteaiaõpetaja sõnul ka terve hulk selliseid lapsevanemaid, kellel on täiesti ükskõik, mida ja kui kaua tema laps televiisorist vaatab.

Samuti on televiisor paljudes peredes lapsehoidja rollis. Kui vanemal on vaja omi toimetusi teha, siis paneb ta lapsele lemmikmultifilmi mängima ning laps istub tükk aega teleri ees. Stine Liv Johansen (2008) rääkis laste ja noorte tarbimise konverentsil, et lapsevanemad isegi õpetavad lapsi vaikselt teleri ees istuma, sest see on n-ö hea tava, kuidas televiisorit on harjutud vaatama. Kui rääkida lapsevanematest, kelle jaoks televiisor on lapsehoidja, siis ei ole lapsevanema sooviks arvatavasti häid tavasid õpetada, vaid pigem lihtsalt laps vaikselt televiisori ette istuma saada, et ise rahulikult oma asjadega tegeleda. Vaatlusest ilmnes, et isegi lasteaias, mis peaks lastele n-ö kvaliteetset ajasisustust pakkuma, kasutatakse erandkorras televiisorit lapsehoidjana.

Kõige rohkem aega veedavad lapsed televiisori ees nädalavahetustel, mil lapsel on rohkem vaba aega ja võimalusi televiisori vaatamiseks kui nädala sees. Tööpäevadel vaatavad lapsed telerit tavaliselt õhtupoolikutel, mil nad on lasteaiast koju jõudnud. Kuigi hommikuti on kiire lasteaeda minemisega, jõuavad osad lapsed lühikest aega ka hommikul multifilme vaadata. Lasteaias olles vaatavad lapsed televiisorit harva: tavaliselt siis, kui õues on halb ilm, või siis, kui kasvataja soovib lastele mõnda õppefilmi näidata. Samas on ka erandeid: kui üks kasvataja läks suuremate lastega teatrisse ning teine kasvataja ei olnud veel tööle jõudnud, pani kokatädi lastele „Muumioru lood“ mängima ja toimetas ise köögis.

Uuringust selgus, et kõigil lastel olid välja kujunenud saated, mida nad regulaarselt jälgivad. Saadete hulgas oli nii laste-, kogupere kui ka täiskasvanute saateid ning mõned saated kordusid intervjuust intervjuusse. Kõige rohkem lapsi (5 last 8-st) vaatas ETV lastesaadet „Saame kokku Tomi juures“. Vaadatavuselt järgnesid „Kelgukoerad“, koguperesaated „Talendijaht“ ja „Trikimees“ ning uudistesaaade „Reporter“, mida jälgisid

pooled lastest. Populaarsed olid ka spordiudised ja ilmateade, mida vaatas 3 last 8-st. Sama palju lapsi vaatas ka Jussi multikaid ning telemänge „Eesti versus Jõekalda“, „Kes tahab saada miljonäriks?“ ja „Võta või jäta“. Kaks last kaheksast vaatas saateid „Võsareporter“, „Kõige naljakamad koduvideod“, „Bämbi“, „Pipi“ ja „Ohtlik lend“. Vaadatuimate saadete edetabelist ilmneb, et lapsed nimetasid täiskasvanute saateid poole rohkem kui lastesaateid.

Lyle ja Hoffmann on märkinud, et lastel kujunevad juba üsna varakult välja lemmiksaated ja just eelkooliealised lapsed on oma lemmikteleasaadete pühendunud vaatajad (Singer & Singer, 2001). Ka selles uuringus oskasid lapsed regulaarselt vaadatavate saadete hulgast nimetada oma lemmiksaadet ning lühidalt põhjendada, miks üks või teine saade neile meeldib. Kui üldiselt nimetasid lapsed rohkem täiskasvanute saateid, siis laste lemmiksaadete hulgas domineerisid lastesaated, eriti multifilmid. Tekib vastuolu selle vahel, et lapsed räägivad rohkem täiskasvanute saadetest, kuigi neile tegelikult meeldivad lastesaated. Põhjuseid võib siinkohal olla mitmeid: 1) lapsed vaatavadki rohkem kogupere ja täiskasvanute saateid 2) lapsed vaatavad enamasti multifilme, mida nad koondavalt „multikateks“ nimetavad, kuigi tegelikult võib selle ühisnimetuse taga peituda kümneid eri multifilme 3) Eesti telekanalid ei paku nii palju lastesaateid, kui laps vaadata soovib, ning seetõttu vaatab laps ka täiskasvanute saated. Selgitust võib otsida ka David Buckinghami (2003) teooriast, mille kohaselt tänapäeva lapsed saavad varem „vanaks“ ja neile meeldivadki täiskasvanulikud saated. Samuti mängib oma rolli see, et lapsed vaatavad televiisorit tihti vanematega koos. Laps on n-ö kaasvaataja ja jälgib samu saateid, mida vanemad pereliikmed ees vaatavad. Niisiis ei olegi lapse valikud vaid tema enda valikuid, vaid lapse teletarbimisharjumusi mõjutavad väga palju vanemate valikud ja kodune telerivaatamise kontekst.

Kui vaadata vanuse järgi, milliseid saateid lapsed nimetasid, siis 4-aastaste hulgas domineerivad multifilmid, 5-aastaselt tulevad juurde kogupere ja täiskasvanute saated ning 6-7-aastaselt on juba oluline osa ka muudel saadatel. Sama tendentsi on täheldanud Dorothy ja Jerome Singer (2001), kelle sõnul 2-3-aastaselt lapsed eelistavad vaadata üldjuhul ainult lastesaateid, kuid 4-5-aastaselt lisanduvad laste eelistustesse ka muud

saated. Kui Doroty ja Jerome Singer rääkisid 4-5-eluaastast, siis käesolevas uuringus on pigem 5. eluaasta n-õ murdepunktiks, mil lastesaadete kõrvale tulevad täiskasvanute saated.

4.2 Millised saated pakuvad lastele kõneainet?

Selleks, et mõni saade laste hulgas jututeemaks tõuseks, on oluliseks eelduseks, et vähemalt kaks last vaataksid ühte ja sama saadet. Vaid sel juhul saab arutelu olla kahepoolne. Saadeteks, mida vähemalt kaks last vaatab, on „Saame kokku Tomi juures“, koguperesaated „Talendijah“, „Kõige naljakamad koduvideod“ ja „Trikimees“, uudistesasaade „Reporter“, spordiuudised, ilmateade, Jussi multifilmid, telemängud „Eesti versus Jõekalda“, „Kes tahab saada miljonäriks?“ ja „Võta või jäta“, lastesaated „Bämbi“ ja „Pipi“, krimisarjad „Kelgukoerad“ ja „Ohtlik lend“ ning „Võsareporter“. Äsja välja toodud vaadatuimate saadete loetelu annab aimu sellest, millised saated võiksid kõige suurema tõenäosusega sattuda käesolevas töös vaatluse all olnud laste jututeemade hulka.

Eelkõige tekitavad laste seas kõneainet saated, mis on neis tugevaid emotsioone tekitanud: rõõmu, hirmu, pahameelt, kurbust, vaimustust jne. Siia alla kuuluvad nii lemmikmultifilmid kui täiskasvanute saated, mida lapsed jälgivad. Samuti pakuvad lastele kõneainet saated, mida nad ei ole harjunud vaatama, ning mille sisu on neid emotsionaalselt raputanud (näiteks põnevusdraama „Liblikaefekt“, mõni ebatavaline uudislõik).

Kõige elavamad diskussiooni tekitavad laste hulgas aga kõikvõimalikud menusaated, nagu „Tantsud tähtedega“, „Eesti otsib Superstaari“, presidendi vastuvõtt või Jussi multifilmid. Kui pea terve rühm jälgib sama saadet ning parasjagu on saates mõni oluline kulminatsioon olnud, siis võib teleteemaline arutelu olla laste jaoks niivõrd oluline, et kõik muud teemad jäävad selle tähelepanuväärse saate varju.

4.3 Mida lapsed telesaadetest räägivad?

Telesaadetega seoses räägivad lapsed eelkõige sellistest saatelõikudest, mis on neis kõige rohkem emotsioone tekitanud.

Laps võib rääkida saadetest, mille sisu on tema jaoks arusaamatuks jäänud. Näiteks kirjeldas 4-aastane tüdruk „Reporter“ saatelõiku, kus mees läks tänaval võõraste inimeste juurde ja limpsis neid hobikorras. Lapse jaoks oli tegu tavatu juhtumiga ning tüdrukus tekitas segadust see, milliseid tundeid nähtu temas tekitama peaks. Laps ütles, et lõik oli naljakas, kuid kui täiskasvanust vestluspartner enda tundeid saatelõigu suhtes ei väljendanud, küsis laps justkui kinnituseks „onju?“. Ootus, et täiskasvanu saadet peegeldaks, näitab, et lapses on nähtu tekitanud emotsioone, millega ta ise täielikult toime ei tule, ning täiskasvanu tõlgendus või reaktsioon aitaksid tal saate sisu paremini mõista.

Patzlaffi (2003) sõnul tekib väikestel lastel väga palju emotsioone ja küsimusi, mida ta enda kogemustepagasi põhjal tõlgendada ei oska. Seepärast on oluline, et laps ei jääks televiisori ette üksinda, vaid tal oleks võimalus oma küsimusi täiskasvanuga jagada. Ainult siis suudab laps nähtuga toime tulla ning infot sisukalt läbi töötada. Paraku näitas käesolev uuring, et lapsel ei ole tihtilugu sellist võimalust. Lapsed küll vaatavad täiskasvanutele mõeldud saateid sageli vanematega koos, kuid vanem ei ole teleri ees selleks, et lapsele selgitada, mis ekraanil toimub, vaid ta vaatab pigem ise televiisorit ja laps on tema kaasvaataja.

Helga ja Bernd Schrob on märkinud, et reaalse vägivalla kujutamine ning vägivallaohvrite detailsed pildid rõhuvad lapsi, tekitavad neis hirmu ja tülgastust. Hirmutavad pildid söövivad laste mällu ja jälitavad neid unenägudes (Patzlaff, 2003: 70). Ka käesoleva uuringu tulemused kinnitasid, et lapse mällu jäävad hirmutavad kaadrid, nagu tulistamised, tulekahjud, õnnetused ja tagaajamised. Seejuures ei räägi laps tunnetest, mida nähtu temas tekitas, vaid laps lihtsalt kirjeldab hirmutavat stseeni võimalikult detailselt.

Hirmutavad kaadrid võivad last pikaks ajaks rõhuma jääda. Näiteks 7-aastane poiss rääkis äärmusliku ususekti teemalisest „Ohtliku lennu“ osast veel kaks kuud pärast seda, kui osa tegelikult eetris oli olnud. 4-aastaselt tüdrukul oli aga meeles mitu kuud tagasi eetris olnud helkurireklaam, kus inimest sümboliseeriv süda jäi auto alla. Tüdruk ei mõistnud, et tegemist on helkurireklaamiga ning tema jaoks läks reklaami moraal kaduma. Lapse nägemuses jäi auto alla piparkoogisüda ning temas tekitas selline vaatepilt hulga segadust ja küsimusi.

Peale negatiivsete kogemuste räägivad lapsed ka saadetest, mis on neis positiivseid tundeid tekitanud. Kõige lõbusamad kirjeldused pärinevad enamasti multifilmidest või koguperesaadetest nagu „Kõige naljakamad koduvideod“ või „Eesti versus Jõekalda“. Laps jagab enda kogemusi siirast soovist vestluspartnerile rõõmu valmistada ja teda naerma ajada. Lapsele mõjub väga innustavalt see, kui tema lõbusad tähelepanekud ajavad vestluspartnerit naerma. Soovist veel rohkem nalja teha püüab ta võimalikult palju lõbusaid telejuhtumeid meelde tuletada.

Kõige elavamaks läheb teleteemaline arutelu siis, kui lapsed on grupis ning nad väljendavad oma arvamust mõne saate kohta. Näiteks diskussioon „Tantsud tähtedega“ saate võitja teemal või siis arutelu selle üle, milline kleit oli presidendi vastuvõtul kõige ilusam. Jaraso & Sinervo (1997) sõnul on lapse mõtlemine must-valge ja inimesed on tema jaoks üldjuhul läbinisti head või halvad (ref. Nugis, 2007). Seepärast on ka laste grupiarutelud „on-ei ole“ vaidluse stiilis ning laps teab üldjuhul kindlalt, millise poole ta on valinud. Kui lapse lemmikuks oli üks paar, kuid tantsusaate võitis teine, siis ta ei hakka mõtlema, mis teises paaris head võis olla, vaid jääb enda lemmikut tulihingeliselt kaitsma.

See, mida lapsed telesaadetest räägivad, erineb tihtilugu väga palju täiskasvanute tõlgendustest. Näiteks ei hoiaks laps spordivõistlusi vaadates põialt mitte enda lemmiksportlasele, vaid sportlasele, kellel on tema lemmikvärvi riided seljas. Samuti ei saa laps aru telesaadete žanritest ja ta võib kõiki saateid üldistavalt filmideks nimetada. Dorothy ja Jerome Singeri sõnul on žanritest arusaamine üheks eelduseks televisiooni kui

meediumi teadlikul tarbimisel (Jordan & Jamieson, 1998). Niisiis ei saa laps juba sellepärast telemeediat kriitiliselt ja teadlikult tarbida, et ta ei tee vahet eri žanritel ning ei mõista, kuidas televisioon töötab.

DeVries (1969) on oma uuringute põhjal öelnud, et kuni 6-aastaselt lapsel on raskusi näivuse ja tegelikkuse eristamisel (Butterworth & Harris, 2002). Ka selle uuringu tulemused kinnitavad, et lapses tekitavad segadust tele- ja pärismaailma vahelised piirid. Televisoriekraan on laste meelest üks oluline lüli päris ja telemaailma vahel. Kui ekraani vahel ei oleks, siis lapse meelest saaksid teletegelased tema koju tulla. Samas ei pea lapsed seda kuigi tõenäoliseks, sest ekraan on niivõrd tugev, et see ei lähe katki. Ja isegi, kui ekraan läheks katki, siis ei oleks teletegelastel 5-aastase tüdruku sõnul siinses maailmas midagi teha: „Nad võivad ju tulla, aga nad on lapikud ikkagi.“ Sellised tulemused kinnitavad ka Dorothy ja Jerome Singeri (2001) tähelepanekuid, et täiskasvanuga sarnaselt õpib laps telesaateid vaatama alles 12. eluaastaks.

4.4 Kui palju räägivad lapsed telesaadetest võrreldes teiste jututeemadega?

Süvaintervjuust lasteaiaõpetajaga ja lasteaia igapäevaelu vaatlusest selgus, et teleteemad jõuavad laste jutuajamistesse ka siis, kui lapsi teleteemadel rääkima ei suunata. Lapse loomulikus ning vahelesegamata keskkonnas räägivad lapsed muude jututeemade kõrval telesaadetest sisuliselt iga päev kas siis otseselt või kaudselt. Lapsed võivad näiteks küsida üksteiselt arvamust mõne telesaate kohta, aga võivad kasutada ka lihtsalt telesaadetest pärit võõrkeelseid väljendeid oma mängudes.

Vaatlus näitas, et hommikuste vestlusringide „kohustusliku“ osana räägivad lapsed, kas ja mida nad on televiisorist hiljuti vaadanud. Näib, et televiisori vaatamine tundub lapse jaoks sama iseenesestmõistetav tegevus kui söömine või mängimine.

Kuigi teleteemad on püsivalt pildis, siis rohkem arutelu tekitavad teleteemad siis, kui eetris on olnud mõni eriti tähelepanuväärne saade nagu „Tantsud tähtedega“ finaali või

presidendi vastuvõtt. Sellisel juhul võib kogu vestlusring olla suuremas osas telesaate teemal ning muud olulised teemad jäävad tagaplaanile.

Samuti ilmnes, et lapsed võivad olla ise *agenda*-loojad. Rühmas on välja kujunenud kindlad arvamusiidrid, kelle seisukohti lapsed arvestavad. Eriti mõjutavad arvamusiidrid väiksemate laste arvamust. Kui arvamusiidrid või lihtsalt enamus lastest on arvamusel, et vestlusringi teema peaks käima mõne telesaate ümber, siis lapsele, kes saadet võib-olla ei olegi näinud, ei jää võimalusi muudel teemadel rääkida. Kaaslaste küsimused suunavad teda telesaate juurde kiiresti tagasi. Tekib sotsiaalne surve ja laps hakkab rääkima seda, mida ta arvab, et rühmakaaslased kuulda tahavad. Seejuures väiksemad lapsed, kes ehk tõesti ei ole mõnda populaarset saadet vaadanud, hakkavad ka välja mõtlema, mida nad näinud on, või siis räägivad sama juttu, mida suuremad ees juba rääkinud on.

Kriitikud on väitnud, et telesaadete vaatamine võtab lapselt ära aega, mida ta muidu oleks kulutanud arengu seisukohast olulisematele tegevustele, nagu mängimisele, õppimisele või lugemisele. Aletha C. Hudson ja John C. Wright aga arvavad, et televiisori vaatamine ei võta väärtuslikemalt tegemistelt aega ära, vaid pakub lapsele tegevust siis, kui muu keskkond alternatiivseid tegevusi ei paku (Jordan & Jamieson, 1998). Ka laste vestlusringid näitasid, et mõni päev räägib laps ainult telesaadete vaatamisest, kuid teine päev võib sama laps rääkida pika loo sellest, mida ta nädalavahetusel õues tegi. Niisiis sõltub see, kui palju lapsed telesaadetest räägivad, suuresti lapse vahetust keskkonnast. Kui päriselu pakub lapsele piisavalt alternatiivseid tegevusi ja emotsioone, siis kaotavad teleteemad oma tähtsuse laste jutuajamistes. Kui aga laps veedab päevas mitu tundi televiisori ees, siis ei ole imestada, et tema jutud ja tunded on seotud telesaadetega.

4.5 Kuidas avaldub lasteaia igapäevaelus see, milliseid telesaateid laps vaatab?

See, milliseid saateid laps televiisoriga vaatab, avaldub lasteaia igapäevaelus väga mitmel moel: jututeemades, mängudes, kõnekeeles, õppetöös ja muudes igapäevastes tegemistes.

Kui laps peab hommikul lasteaeda minekuks varakult tõusma, siis üheks ärkamise innustajaks on teadmine, et laps saab enne lasteaeda minekut mõnda aega multfilme vaadata. Lasteaeda jõudes on osad lapsed juba multfilme vaadanud ning kui nad hommikul või eelmisel õhtul on midagi tähelepanuväärset vaadanud, siis jagavad nad oma muljeid kaaslaste ja lasteaiaõpetajaga.

Kui töö eelmises punktis olid vaatluse all peamiselt laste vestlusringid, siis peale jutuaajamiste jõuavad teleteemad ka laste mängudesse. Näiteks jäljendavad lapsed oma mängudes „Kodu keset linna“ seriaali tegelasi, Marko Matvere uurijakuju „Ohtlikust lennust“ ning Ninja kilpkonni. Freudist tuleneva psühhoanalüütilise arengukäsitluse kohaselt on rollimängud varases lapseas väga tavalised. See tähendab, et lapse mina on saavutanud sellise küpsuse ja stabiilsuse, mis võimaldab tal nalja pärast kedagi teist teeselda. Rollimängude inspiratsiooniallikana rõhutas Freud muljetest tulvil keskkonna olulisust (Mang & Martell, 2002). Televisioon tekitab lastes küll muljeid ja emotsioone, kuid see on siiski kunstlik keskkond. Tekib küsimus, kuidas mõjub lapse arengule see, kui ta mängib kunstlikust keskkonnast inspireeritud rollimänge. Kui laps paneb end positiivsete tegelaskujude rolli, võib ta õppida häid käitumismalle, kuid kui laps seab enda negatiivsete tegelaste rolli, võib see mitmete kriitikute väidetel innustada vägivalda ning hulljulgust. Samas see, kui laps saab vaheldumisi olla nii positiivsete kui negatiivsete tegelaskujude rollis, näitab lapsele eri perspektiive ja võib õpetada teda vahet tegema õige ja vale vahel. Kui aga Freudile tugineda, siis televisioon kui meedium rollimängude inspireerijana ei ole kõige parem, sest telemaailma ei saa laps vahetult puudutada ja kogeda ning seega paneb laps end kunstlikku rolli.

Telesaadete vaatamine avaldub ka laste kõnekeeles. Kui laps kasutab mängus väljendeid „*oh shit*“ või „*fuck you*“, siis võib arvata, et need ei pärine lapsevanemate kõnepruugist, vaid saadetest, mida laps vaatab. Teisalt võib laps telesaadetest ka kombekaid väljendeid ja uusi sõnu õppida. Lasteaiaõpetaja tõi näiteks, et lapsed oskavad lihtsamaid ingliskeelseid sõnu ja väljendeid ning on võimelised veidi ka välispraktikantidega suhtlema, kui need lasteaeda külastavad.

Dorothy ja Jerome Singer (2001) on öelnud, et eelkooliealised lapsed on oma lemmiktegelaste pühendunud fännid. Lasteaia igapäevaelus on seda selgelt näha. Lastel on seljas Lotte või mõne muu teletegelase pildiga riided, nad võtavad kaasa lemmikfilme, neil on lemmiksaate piltidega voodipesu ja pidžaama ning nad toovad lasteaeda kaasa oma lemmiktegelaste mänguasju ja kostüüme.

Sonia Livingstone (2004), kes on uurinud lapsi uue meedia keskkonnas, on öelnud, et uue meedia ruumis on ka auditorium muutunud ning uuemates uuringutes on fänlus üheks keskseks mõisteks. Autori sõnul seob inimene end rohkem sõnumi sisu kui meediumiga ning auditoriumil tekib kiindumus teatud liiki sisu suhtes (näiteks lemmikbändi või jalgpallimeeskonna suhtes). Lotte- fenomen on üheks näiteks uut tüüpi auditoriumi fänlusest. Teletegelasest alguse saanud fänlus on kandunud laste igapäevaelu: lapsed kannavad Lotte riideid, ostavad Lotte jäätist ja mängivad Lotte lauamängu. Ehk siis see, milliseid saateid laps vaatab, avaldub tema igapäevaelus nii mängudes, asjades, jututeemades, sõnavaras kui muudes igapäevastes tegemistes.

4.6 Oletusi televaatamise mõjude kohta

Televisioon on saanud laste elu igapäevaseks osaks ning see, mida laps televiisorist vaatab, avaldub tema tegemistes väga mitmel moel. Kui üks meedium võtab enda alla olulise osa laste päevast, siis ei jäta see arvatavasti ka lastele mõju avaldamata. Käesoleva töö empiiriline materjal võimaldas teha mõningaid oletusi televaatamise mõjude kohta.

Selgus, et televaatamise mõju sõltub välja palju vaatamise kontekstist ja pere üldistest teletarbimise harjumustest. Televisioon kui meedium ise ei ole oma olemuselt halb ega hea. See, kuidas televisioon lapsele mõjub, sõltub just sellest, milliseid saateid ja mis kontekstis laps vaatab. Kui peres mängib televiisor pidevalt taustaks ja vanem on ükskõikne selle suhtes, mida laps telerist vaatab, siis näebki laps tihtilugu hirmu ja arusaamatust tekitavaid kaadreid, mis teda hiljem painama jäävad. Kui aga lapsevanem jälgib, milliseid saateid laps vaatab ning vajadusel selgitab teleekraanil toimuvat, siis on ka lapsel saadete sisuga lihtsam toime tulla. Nii nagu mitmed uurijad on öelnud, ei oska väikelaps ise veel teadlikult ja kriitiliselt meediat tarbida ning seetõttu on oluline, et

lapsevanem teda alguses aitaks ja suunaks nii, nagu ta lapsel kõiki muid oskusi omandada aitab. Just telerivaatamise kontekstist tuleneb see, miks mõni laps räägib hirmutavatest saadetest, kuid teine kirjeldab vaid ilusaid multifilme.

Lapsevanemad ei ole sageli selgeid telerivaatamise reegleid paika pannud ning laps satub tihtilugu vaatama saateid, mis on tema eale sobimatud ning segadust tekitavad („Liblikaefekt“, „Saladused“, „Ohtlik lend“, teatud uudislõigud). Ainult üks uuringus osalenud laps ei rääkinud täiskasvanute saadetest, vaid kinnitas, et tema vaatab üksnes ilusaid multifilme. Kõik ülejäänud seitse last rääkisid muuhulgas ka saadetest, mis on neis hirmu, õudust, arusaamatust ja ebamugavust tekitanud. Helga ja Bernd Schrob on öelnud, et reaalse vägivalda kujutamine ning vägivaldaohvrite detailsed pildid rõhuvad lapsi, tekitavad neis hirmu ja tülgastust. Hirmutavad pildid sööbivad laste mällu ja jälitavad neid unenägudes (Patzlaff, 2003: 70). See tähelepanek leidis ka käesolevas töös kinnitust. Lapsed kirjeldasid detailselt vägivaldseid või hirmutavaid stseene, mida nad näinud on. Seejuures kaks last mäletas hirmutavat ja arusaamatut saadet veel mitu kuud pärast selle eetris olemist. Nii väikeste laste puhul on selline pikk mälu eriti tähelepanuväärne ja see näitab, et last pidi nähtud vaatepilt tõsiselt häirima. Mõni saade võib last aga niivõrd painama jääda, et laps magab rahutult ja ehmub unest üles. Vaatluse all olnud lasteaia praktikas on viimase aasta jooksul selliseid unest üles ehmumise juhtumeid olnud 3-4. Vanemad põhjendasid rahutut und just hirmutavate filmidega, mida laps näinud on.

See, mida laps televiisorist vaatab, mõjutab ka laste mängu. Lapsed võivad üks-ühele mängida mõnda telesaate nimelist mängu nagu näiteks „Kodu keset linna“ või Ninja kilpkonni. Või siis kasutavad lapsed vaid teatud telesaadetest nähtud elemente nagu tagaajamised, püstolitega tulistamine või lemmikkangelase kombel tõketest üle hüppamine. Kasvataja tõi näiteks, et Marko Matvere uurijakujust inspireerituna hüppasid lapsed rõdult alla. Kuna teleriekraanil tunduvad kõik *action*- stseenid mänguliselt kerged, siis võivad ka lapsed näilisest lihtsusest innustust saada ning hulljulgeteks muutuda, mis omakorda võib õnnetult lõppeda.

Telesaadete vaatamine mõjutab ka laste kõnekeelt. Huston ja Wright (1998) märkisid, et harivate lastesaadete vaatamine laiendab 3-5-aastaste laste sõnavara. Ka sellest uuringust ilmnes, et võõrkeelseid saateid vaadates omandavad lapsed lihtsamaid sõnu ja väljendeid, mida nad kasutavad vastavalt vajadusele ja võimalusele. Näiteks proovivad lapsed aeg-ajalt lasteaeda külastavate välispraktikantidega inglise keeles suhelda. Ladusat juttu nad veel ei moodusta, kuid üksikute sõnade ritta seadmise ja kehakeele abil saavad nad välismaalastega väga edukalt suheldud. Peale kasuliku sõnavara õpivad lapsed välismaistest saadetest ka sobimatuid väljendeid. Kui laps ütleb mängus „*oh shit*“ või „*fuck you*“, siis või arvata, et väljendid ei pärine vanemate kõnepruugist, vaid just telesaadetest. Niisiis on televisioon hea keeleõpetaja. Kuid see, millist sõnavara laps telesaadetest omandab, sõltub peamiselt sellest, milliseid saateid laps vaatab.

Kasvatusteadlaste sõnul õpib laps läbi jäljendamise. Muuhulgas jäljendavad lapsed oma lemmikteletegelasi. Seega õpivad lapsed ka teletegelastelt ja on oluline jälgida, millist eeskuju teletegelased lastele pakuvad. Vaatluse all olevate laste hulgas populaarsed Pipi, Barbie ja Lotte on oma olemuselt positiivsed tegelased. Barbie on alati hea ja abivalmis, kuid samas rõhutatakse Barbie imelist ilu ja head välimust. See võib tüdrukule juba üsna noorelt õpetada, et on olemas teatud ilustandardid ning panna tüdrukud oma välimuse pärast muretsema. Laste teine lemmik Pipi jällegi annab lastele eeskuju oma julguse, aktiivsuse ja iseseisvusega. Teisest küljest võivad Pipi krutskid innustada lapsi neid vempe jäljendama ning laps võib soovida ka võimatut järgi teha. Näiteks on lasteaiaõpetaja pidanud lastele selgitama, et nemad on tavalised lapsed ega suuda hobust üles tõsta nii nagu Pipi. Kui Pipis on üksjagu krutskaid, siis läbinisti positiivne ja eeskujulik tegelane on laste suur lemmik Lotte. Leidlikult ja ettevõtlikult Lottelt õpib laps proaktiivset ellusuhtumist ning Lotte eeskuju ärgitab last leidlikkusele ja originaalsusele.

Telesaated avardavad ka laste maailma ja toovad kauged paigad n-õ koju kätte. Kui lapsed mängisid bussisõitu, siis ei sõitnud lapsed mitte Tallinnasse või Soome, vaid kaugematesse paikadesse nagu Aafrika, Austraalia ja Hiina. Ainult televisiooni „süüks“ seda muidugi panna ei saa, sest tänapäeva laste maailm ongi avaram ja globaalsem. Muu

maailm jõuab lasteni nii internetist, raamatustest kui vanemate juttudest. Kuid muuhulgas on kindlasti oluline roll televisioonil, mis toob lapsele kauged paigad n-ö koju kätte.

4.7 Järeldused uurimismetoodika kohta

Meetodid, mida kasutasin empiirilise materjali kogumiseks, osutusid sobivateks ning võimaldasid uurimisküsimustele vastuseid leida.

Kui uuringus kasutada nii intervjuerimist kui vaatlust nagu käesolevas töös, siis tasub kindlasti esmajärjekorras läbi viia vaatlus, sest pärast intervjuerimist piisab lapsele vaid diktofoni nägemisest ning ta hakkab omaalgatuslikult teleteemadel rääkima. Lapse jaoks seostub diktofon teleteemadega ning see tähendab, et lapse loomulik keskkond on juba häiritud.

Vaatlus võimaldas lapsi jälgida võimalikult loomulikus ja vahelesegamata keskkonnas. Meetod andis olulist informatsiooni selle kohta, kas ja kuidas avalduvad teleteemad laste igapäevaelus ning jututeemades siis, kui uurija neid teleteemadel rääkima ei suuna. Vaatluse juures on oluline, et uurija ei võtaks ise aktiivset rolli, vaid läheks võimalikult märkamatuult laste tegemistega kaasa. Seepärast esitlesin ennast lastele mitte kasvataja, vaid sõbrana, kes nendega mõneks ajaks mängima tuli. Lastega hea kontakti saamiseks on oluline see, kuidas uurija end esitleb ning kuidas lapsed uurija vastu võtavad. Näiteks mina ei läinud ise laste mängu, vaid avaldasin soovi, et tahaksin nendega mängida ja küsisin lastelt, kas nad võtavad mind oma mängu. Tänu sellele võtsid lapsed mind ise vastu, mitte mina ei trüginud nende igapäevaellu.

Kogemus näitas, et alguses on uurijal väga raske märkamatuks jääda, sest uus suur mängukaaslane tekitab lastes palju elevust. Eriti esimesel vaatluspäeval oli laste vaimustus uue sõbra üle nii suur, et minu kohalolek hakkas ilmselgelt laste loomulikku mängu häirima. Lapsed trügisid üksteise võidu mulle sülle, võistlesid minu tähelepanu pärast ning läksid vaidlema selle üle, kellega ma mängin. Vaimustus jätkus ka teisel päeval, kuid siis suutsin end juba nii palju kehtestada, et lapsed said aru, et ma ei ole

mõne üksiku lapse mängukaaslane, vaid mängin kõigiga. Tänu sellele suutsid lapsed ka oma mängu loomulikus rütmis jätkata. Kogemus näitas, et vaatluse algusesse on mõistlik jätta n-ö sisseelamisaeg, mille jooksul lapsed saavad esmasest vaimustusest üle ning uurija ei ole enam nende jaoks keskne tegelane, kelle tähelepanu nimel nad võistlevad. Et saada võimalikult loomulikku pilti laste igapäevaelust, on oluline, et uurija hoiaks end tagaplaanile: ei teeks lastele mängude osas ettepanekuid, ei võtaks juhtivat rolli mängudes ning ei riidleks lastega, kui nad pahandust teevad.

Käesoleva uuringu seisukohast on vaatlus üks olulisemaid meetodeid, kuna see võimaldab uurijal ligi pääseda lapse vahetusse keskkonda laste endi, mitte kasvataja või vanemate vahendusel.

Vaatluse tulemusi täiendas hästi süvaintervjuu, mis andis võimaluse lastega süvitsi teleteemadel vestelda ning vaatluses tehtud tähelepanekute kohta selgitusi küsida. Laste intervjuerimine erineb väga palju täiskasvanute intervjuerimisest. Üheks väljakutseks laste intervjuerimisel on küsitluskavast kinnipidamine. Kogemus näitas, et küsitluskava võib üldjoontes paigas olla, kuid raske on planeerida, kuhu laps teema suunab ja milliste üllatavate avaldustega ta välja tuleb. Seejuures ei ole mõistlik vahele segada ja rangelt küsitluskavas kinni olla, sest kõige väärtuslikumad näited tulid välja tihtilugu siis, kui laps ise teemat edasi arendas.

Samuti peab intervjuerija arvestama, et laps on püsivuse ja väsimuse vahel ühel teemal rääkimisest kiiresti ära. Seepärast ei saa küsitluskava väga pikk olla. Optimaalne aeg 4-aastase lapse intervjuerimiseks on 20 minutit, 5-7-aastase lapse jaoks umbes 30-35 minutit. Palju oleneb ka konkreetsest lapsest. Näiteks käesoleva töö prooviintervjuus ütles 4-aastane poiss juba 5 minuti pärast, et ta tahab mängima minna, kuigi alguses oli poiss kõik teised lapsed peaaegu et pikali jooksnud selle nimel, et ta saaks esimesena intervjuud anda. Samas 5-aastane tüdruk vestles järjest 35 minutit ning ei ilmutanud vähimatki väsimuse märki. Lapsed on lihtsalt erineva püsivuse ja keskendumisvõimega. Üldjuhul aga üle poole tunni ei ole mõistlik lastealapsi intervjuerida, sest laps väsib ära ja ta ei suuda enam kaasa mõelda.

Küsimuste valikul leidis ka käesolevas töös kinnitust mitmete uurijate arvamus, et väikeste laste intervjuerimisel on kvantitatiivsele küsimustikule omased „kas“-küsimused õigustatud. „Kas“-küsimus aitab lapsel teemasse sisse elada. Kui laps on alguses välja öelnud, et ta ühte või teist saadet vaatab, siis on uurijal selle vastuse pinnalt juba hea edasi minna. Isegi kui lapsel kohe täiendavad selgitused meelde ei tule, siis jaatava vastuse korral teab intervjuerija hiljem teema juurde tagasi pöörduda. Kui aga küsida kohe „mida“ või „miks“, siis võib laps rutakalt vastata „ma ei tea“ või „ma ei mäleta“ ning intervjuerija ei tea, kas on mõtet hiljem antud teema juurde tagasi pöörduda.

Küsimuste sõnastuse juures peab jälgima, et küsimused oleksid lihtsad ning lapsele arusaadavad. Käesolevas töös küll küsimustega väga ei eksperimenteeritud, kuid intervjuude põhjal hakkas silma, et üks osa intervjuust võiks olla mänguline. Lapsele meeldivad küsimused stiilis „arva ära kas...“. Uurija võiks anda lapsele võimaluse küsida „arva ära“ küsimusi teleteemadel (nt. „*Arva ära, kas mulle meeldivad rohkem õudusfilmid või mitte õudusfilmid?*“ *Eliise-Maria*, 5). Lapse jaoks on huvitav see huvitav vaheldus. Intervjuerijale aga annab selline arvamismäng võimaluse küsida „miks“-küsimusi ning suunata last oma eelistusi põhjendama.

Kuigi Peracchio (1991) sõnul on lapsel raske vastata „miks“-küsimustele, siis käesolev uuring näitas, et miks-küsimusi ei tasu välja jätta pelgalt kartuses, et laps ei oska neile vastata. „Miks“-küsimusi tasub proovida, sest kunagi ei tea, kui arenenud laps on. Mõne lapse võivad „miks“-küsimused tõepoolest kimbatusse ajada, kuid samas teine laps oskab „miks“-küsimustele vastata.

Samuti tasub laste käest pisteliselt küsida väga lihtsaid kontrollküsimusi mõne saate sisu või tegelase kohta (näiteks „Mis seal miljonimängus tehakse?“ või „Kes see Buratiino on?“). Sarnaste lihtsate ja iseenesestmõistetavate küsimuste abil võib saada väärtuslikku infot selle kohta, kuidas lapsed telesaadetest aru saavad.

Peale küsimuste sõnastuse ja valiku tuleb intervjuerijal hoolega jälgida enda reaktsioone laste vastustele. Lapsed on nutikad ning loevad intervjueri reaktsioonidest välja, milliseid vastuseid tema vestluskaaslane kuulda tahab ning proovib neile ootustele vastata. Seejuures väiksemad lapsed võivad hakata koguni välja mõtlema saateid, mida nad näinud on.

Väikesed lapsed kalduvad ka üsna kergesti teemast kõrvale. Laps näeb intervjuud pigem vestlusena, kus küsijat huvitab see, mida huvitavat ta kogenud on. Seepärast põimib laps teleteemalisse jutuajamisse ka päriselulisi näiteid. Urija võib proovida vestlust taas leebelt teleteemadele suunata, kuid kui laps tahab ilmtingimata mõnda teemavälist juhtumit jagada, siis on mõistlik lasta tal lugu lõpuni rääkida. Kui last katkestada, siis jääb rääkimata lugu n-ö hinge peale ja ta pöördub sama loo juurde mõne aja pärast tagasi. Kui laps saab aga oma põneva juhtumi südameilt ära räägitud, siis suudab ta taas teleteemadele keskenduda.

Samuti tasub intervjuerimisel jälgida, et lapsele jääks piisavat hingamisruumi. See tähendab, et kui laps kohe ei vasta, siis ei maksa vaikust karta ning kohe küsimustega edasi minna. Lapsele peab jätma piisavalt mõtlemis- ja meenutamisruumi, sest siis on ka lapse vastused sisukamad.

Üldistavalt võib öelda, et vaatlus ja intervjuu täiendavad üksteist meetoditena väga hästi. Vaatlus võimaldab lapsi jälgida nende loomulikus keskkonnas ning intervjuu võimaldab teleteemaga süvitsi tegeleda ning küsida muuhulgas ka selgitusi selle kohta, mis vaatlusest ilmnes.

4.8 Edasised uuringud

Laste ja televisiooni teemat tasuks kindlasti edasi uurida. Tegu on olulise teemaga, arvestades seda, kui suure osa oma vabast ajast lapsed televiisori ees veedavad, ning kui oluliseks igapäevaosaks on telesaadete vaatamine saanud.

Kuna uuringust selgus, et televaatamise mõju sõltub väga palju teletarbimise kontekstist, siis oleks edaspidi otstarbekas uurida lähemalt telesaadete vastuvõtu konteksti. Seda siis läbi vanemate intervjuerimise ning võimalusel ka vaatluse abil. Vaatluse läbiviimist laste kodudes on tõsiküll tunduvalt raskem korraldada kui lasteaias, kuid kindlasti oleks selline vaatlus väga informatiivne.

Huvitav oleks uuringut laiendada ka elukoha järgi. Praegu olid valimis vaid Kuressaare lapsed, kelle kasvukeskkond on erinev Tallinnas elavate eakaaslaste omast. Väikekohas on turvalisem elada, lastel on rohkem võimalusi üksinda õues mängida, lapsed elavad loodusele lähemal ja külastavad tihedamini maakohtades elavaid vanavanemaid või sugulasi-tuttavaid. Tallinna laste jaoks jääb maaelu arvatavasti kaugemaks ja neil on suurlinna ohtude tõttu tunduvalt vähem vabadust üksinda õues seigelda. Teisalt on suurlinnas elavatel lastel jällegi rohkem võimalusi huviringides käia ning nende sotsiaalne võrgustik võib olla laiem. Kuna käesolev uuring näitas, et palju sõltub vastuvõtu kontekstist, siis oleks huvitav jälgida, kas ja millist rolli mängib laste elukoht ja laiem kasvukeskkond.

Teleteemaga seoses väärriks eraldi uurimist ka reklaamide vastuvõtt. Käesolevast uuringust ilmnes näiteks, et lapsed teavad oma lemmikreklaame peast ning teevad mõistatusi reklaamide teemal. Samuti ei tee väiksemad lapsed vahet saadatel ja reklaamid (4-aastane tüdruk pidas helkurireklaami filmiks). Huvitavaid ja uurimist väärivaid aspekte on reklaamiteema juures mitmeid.

Töö autoril on plaanis laste ja televisiooni teema uurimisega jätkata ka magistriastmes.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida, millised on lasteaiaste teletarbimisharjumused ning kuidas see, mida lapsed televiisorist vaatavad, avaldub laste igapäevaelus ning jututeemades.

Töö esimeses osas andsin ülevaate lapse arengu- ja õppimisteooriatest, lapse ja televisiooni suhete teoreetilistest lähtekohtadest ning varasematest uuringutest, mis lapse ja televisiooni teemal on tehtud. Empiirilise materjali kogumiseks kasutasin süvaintervjuid ja vaatlust, mille tulemused, analüüs ja selle põhjal tehtud järeldused on välja toodud töö järgnevates osades.

Uuringust selgus, et lapsed vaatavad televiisorit pea iga päev ning telesaadete vaatamine on saanud laste elu sama loomulikuks osaks nagu söömine või magamine. Kõigil lastel on välja kujunenud saated, mida nad regulaarselt jälgivad. Ilmnes, et kui laps räägib üldiselt oma teleelistustest, siis nimetab ta täiskasvanute saateid poole rohkem kui lastesaateid. Samas laste lemmiksaadete hulgas domineerisid lastesaateid, eriti multifilmid. Tekib vastuolu selle kohta, et lapsed räägivad rohkem täiskasvanute saadetest, kuigi nende lemmiksaated on tegelikult lastesaateid. Põhjuseid võib olla mitmeid: 1) telekanalid ei paku piisavalt lastesaateid 2) lapsed on oma vanemate teleelistuste kaastarbijad 3) lapsed nimetavad lastesaateid üldistavalt „mutlikateks“, kuid täiskasvanutele mõeldud saateid nad sel viisil ei üldista, vaid nimetavad neid üksikshaaval.

Lemmiktegelastena tõid lapsed esile Lottet, Pipit ning Barbiet. Oma olemuselt on kõik nimetatud tegelased positiivsed, kuigi ka neil võib olla mitte kõige eeskujulikumaid kaasmõjusid. Näiteks Barbie on küll hea ja lahke, kuid tema juures rõhutatakse alati imelist ilu. See võib tüdrukutes üsna noorelt luua arvamuse, et on olemas mingid ilustandardid, millele ka nemad vastama peavad. Laste suur lemmik Lotte on aga väga positiivne tegelaskuju, kellelt lapsed võivad õppida proaktiivset ellusuhtumist ja leidlikkust.

Kõige elevamalt räägivad lapsed sellistest saadetest, mis on tekitanud neis tugevaid emotsioone, olgu siis tegu hirmu või rõõmuga. Seejuures ei räägi laps oma tunnetest, vaid ta kirjeldab saate sisu võimalikult detailset. Laste juttude hulgas on nii lõbusaid kirjeldusi kui ka hirmutavaid ja vägivaldseid sündmuskäike. Naerma ajavad lapsi klassikalised naljad, nagu komistamised, kukkumised, äpardused ja tordiga näkku juhtumid. Hirmu tekitavad lastes tulistamised, mõrvad, tagaajamised, tulekahjud, õnnetused, õudustegelased ning arusaamatud juhtumid. Kui lapsele on mõni saade eriti tugevat muljet avaldanud, siis võivad nähtud kaadrid tal veel mitu kuud hiljemgi meeles olla. Samuti võivad hirmutavad kaadrid hakata lapse und häirima.

Vaatlus näitas, et teleteemad jõuavad laste omavahelistesse jutuajamistesse ka siis, kui uurija ei suuna vestlust teleteemale. Vestlusringide „kohustusliku“ osana räägivad lapsed igal hommikul, kas ja mida nad on televiisorist hiljuti vaadanud. Kuigi teleteemad on püsivalt pildis, siis rohkem arutelu tekitavad teleteemad siis, kui eetris on olnud mõni eriti tähelepanuväärne saade, nagu „Tantsud tähtedega“ finaali või presidendi vastuvõtt.

Vaatlusest ilmnas ka, et lapsed võivad olla ise *agenda*-loojad. Kui mõni teleteema pakub suuremale osale lastest huvi, siis ülejäänud lastel ei olegi väga võimalust muudel teemadel rääkida, sest kaaslased suunavad vestluse oma teleteemaliste küsimustega saate juurde tagasi. Tekib sotsiaalne surve ja laps räägib teemal, mida ta arvab, et enamus rühmakaaslasti kuulda tahab.

Kui mitmed kriitikud on öelnud, et telesaadete vaatamine võtab lapselt ära aega, mida ta muidu oleks arendavatele tegevustele kulutanud, siis käesolev uuring näitas, et televisioon pakub lapsele tegevust pigem siis, kui muu keskkond seda ei paku. Vestlusringide jälgimine tõi hästi esile, kuidas mõni päev rääkis laps vaid telesaadetest, kuid teine päev võis sama laps rääkida pika loo sellest, mida ta nädalavahetusel õues tegi. Kui päriselu pakub lapsele piisavalt alternatiivseid tegevusi ja emotsioone, siis kaotavad teleteemad oma tähtsuse. Kui aga vahetu keskkond piisavalt sisukat tegevust ei paku, siis ongi televiisor kehvema ajatäitja rollis, mistõttu ei ole imestada, et lapse jutud ja tunded on seotud telesaadetega.

Teoreetikud, kes suhtuvad laste telerivaatamisse soosivalt, ütlevad, et televisioon ei tee lapsega midagi, vaid laps ise kasutab televisiooni. Selle koolkonna meelest on laps võimeline telemeediat teadlikult tarbima ning nad arvavad, et kriitikud teevad lapsi lihtsalt rumalamaks, kui lapsed tegelikult on. Antud uuring näitas, et laps võib olla teatud olukordades terane televaataja ja ei usalda pimesi kõike, mida ta näeb. Teisalt jääb lastel puudu väga oluline oskus, mida Dorothy ja Jerome Singer on nimetanud kriitilise teletarbimise hädavajalikuks eelduseks (Jordan & Jamieson, 1998). Nimelt laps ei mõista, kuidas televisioon kui meedium töötab ning ta ei tee vahet eri žanritel. Lapses tekitavad segadust tele- ja pärismaailma piirid. Seejuures oluliseks vahelüliks kahe maailma vahel on lapse meelest teleriekraan, mis on niivõrd tugev, et ei lase telemaailma päris ellu tulla. Ja isegi kui ekraan läheks katki, siis lapse loogika järgi ei saaks teletegelased päris maailmas hakkama, sest nad jäävad ikkagi „lapikuteks mänguasjadeks“, nagu ütles üks 5-aastane tüdruk.

Laste teletarbimisharjumused ning televaatamise oletatav mõju sõltuvad väga palju üldisest vastuvõtu kontekstist. Kui peres mängib televiisor pidevalt taustaks ja vanem on ükskõikne selle suhtes, mida tema laps telerist vaatab, siis näeb laps tihtilugu hirmutavaid ja arusaamatust tekitavaid kaadreid, mis teda hiljem painama jäävad. Kui aga vanem jälgib, milliseid saateid laps vaatab ning vajadusel selgitab teelekraanil toimuvat, siis on lapsel telesaadete sisuga lihtsam toime tulla.

Uuring näitas, et lapsed vaatavad televiisorit sageli küll vanematega koos, kuid vanem ei ole enamasti teleri ees selleks, et lapsele selgitada, mis ekraanil toimub, vaid ta vaatab ise televiisorit ja laps on lihtsalt tema kaasvaataja. Niisiis ei olegi lapse valikud ainult tema enda valikuid, vaid lapse teletarbimisharjumusi mõjutavad väga palju vanemate valikud ja kodune telerivaatamise kontekst.

Uuring võimaldas teha oletusi ka televaatamise mõjude kohta. Ühest küljest võib mõju olla igati positiivne. Laps õpib telesaadete vahendusel võõrkeelt, saab uusi kasulikke teadmisi ja innustust uute oskuste omandamiseks. Lemmiktegelaste väärtused ja

käitumisviis on lapsele eeskujuks ning kui tegu on positiivsete tegelastega nagu Juss või Lotte, võib laps neilt palju kasulikku õppida. Samuti avardab televisioon laste maailma ja toob kauged paigad koju kätte. Seda kõike juhul, kui vanem suunab lapse teletarbimist. Kui aga lapsevanem piiranguid ei sea ja laps vaatab telerist kõike, mis ette juhtub, siis satub laps vaatama ka saateid, mille sisuga ta ise toime ei tule. Sellisest „vabakasvatuses“ tulenebki hulk negatiivsed mõjusid: hirmutavad ja vägivaldsed kaadrid jäävad last painama ja häirivad lapse und; laps õpib sobimatuid väljendeid ning jäljendab vägivaldseid või hulljulgeid tegelaskujusid. Kindlasti on põhjust rääkida ka pikemaajalistest mõjudest, kuid käesoleva töö empiiriline materjal ei võimaldanud veel teha oletusi selle kohta, kuidas mõjutab telesaadete vaatamine lapse arengut pikemas perspektiivis.

Teoreetikud on püüdnud televaatamise mõjusid lahterdada positiivseteks ja negatiivseteks. Antud töös leidsid kinnitust mõlema poole argumendid. „Pooluste“ valimise asemel võib pigem öelda, et televisioon kui meedium ei ole oma olemuselt hea ega halb. Telesaadete mõju sõltub vaatamise kontekstist: sellest, kui palju, kellega koos ja milliseid saateid laps vaatab. Just telerivaatamise kontekstist tuleneb see, miks mõni laps räägib hirmutavatest saadetest, kuid teine kirjeldab vaid ilusaid multifilme. Laps võib olla kui tahes nutikas ja tähelepanelik, kuid laps alles õpib televisiooni kui meediumit tarbima. Seepärast on oluline, et vanem looks keskkonna, mis toetab kriitilise televaatamisoskuse omandamist, mitte ei tekitaks lapses asjatut segadust ja ebamugavaid tundeid.

Summary

“The representation of TV shows amongst kindergarden children”

This bachelor thesis studies the representation of TV shows amongst kindergarden children. The aim of thesis was to study TV programme consumption habits among children and bring out if and how those habits come up in children`s everyday life and discussion topics.

In theoretical part author gave an overview about children development theories, children and TV relations and previous studies that have been done on the same topic. The empirical part of the study is based on in-depth interviews with 8 children aged 4-7 and a kindergarden teacher. As interview is a method that guides children to talk about television topic then author also conducted an observation of children`s everyday life. Observation enables to follow children in their natural environment without breaking it. The in-depth interviews are analyzed using the method of cross-case and case-by-case analysis.

The analysis showed that children are spending a lot of their free time watching television and television has become a very usual part of children`s everyday. All children have their own favourite TV shows that they are watching regularly. If children are talking generally about the shows that they watch then children name more shows that are meant for grown-ups. But if children name their one and only favourite TV show then they point out shows that are meant for children. The reason for this controversy may be in the case that Estonian TV channels offer less children programme than children want to watch and that`s why children are “taking extra” from adults programme.

It also turned out that children mainly talk about TV shows that has brought out some strong emotions in them. Those stories can be funny but also frightening. If child has seen something very disturbing then child can talk about it even few months later. It`s very remarkable when taking into consideration that children were only 4-7 years old.

The observation showed that children raise television topics without any guiding as well. The discussion is most active when children are in group and they have some strong opinions to state. Group discussions also showed that children are the ones who set the agenda. If most of the children are interested in television topic, then they guide the discussion so that the topic would be on television track. Those few children who might not want to talk about the TV show feel social pressure and they start to talk on the topic that other children want to hear.

When talking about supposed effects of television then it turned out that on one hand children can learn language, get new knowledge and take after positive characters. But on the other hand frightening shows may haunt children memory for long time, children might learn bad words and take after negative and violent characters.

In conclusion, it can be said that television as such isn't bad either good. The effect of television depends on usage context: how long, with whom and which TV shows children watch. The context brings in the main difference.

Kasutatud kirjandus

- Buckingham, David. (2003). Media education : literacy, learning and contemporary culture. Cambridge ; Malden : Polity.
- Butterworth, G., Harris, M. (2002). Arengupsühholoogia alused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
- Jaaska, Urmo (2006). Bakalaureusetöö „Eesti laste käsitlused reklaamist reklaamiveebide näitel“. Tartu ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- Johansen, Stine Liv (2008). Young Children as Media Users and Consumers. Paper for the conference Child and Teen Consumption 2008.
- Jordan, Amy B., Jamieson, Kathleen Hall. (1998). Children and Television. The Annals of the American Academy of Political and Social Science. Thousand Oaks, CA [etc.] : Sage Periodicals Press.
- Kaupmees, Anu. (2002). Rootsi meediapedagoog õigustab laste telerivaatamist. Postimees, 14.04.2002
<http://vana.www.postimees.ee/index.html?op=lugu&rubriik=4&id=54407&number=474>, vaadatud 07.01.2007
- Kruuse, Kristiina. (2008). Seminaritöö „Telepildi representatsioon lasteaijalaste hulgas“. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
- Livingstone, Sonia. (2004). The Challenge of Changing Audiences. European Journal of Communication, 19, 1, 75-86.
- Lukas, Elen. (2003). Bakalaureusetöö „Teletarbimise mõju laste arusaamadele soorollidest“. Eesti Humanitaarinstituut, ühiskonnateooria õppetool
- Mangs, K., Martell, B. (2000). Psühhoanalüütiline arengukäsitlus. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Nugin, Kristina. (2007). 3-6-aastaste laste intellektuaalne areng erinevates kasvukeskkondades WPPSI-R testi alusel. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus
- Patzlaff, Rainer. (2003). Tardunud pilk. Tallinn: Kirjastus PreMark.
- Pärigmae, Katrin. (2000). Proseminaritöö ”Television laste elus”. Tartu Ülikool, pedagoogikaosakond.

- Singer, Dorothy., Singer, Jerome. (2001). Handbook of Children and the media. London: Sage Publications.
- Veisson, M., Veispak, A. (2005). Laps ja lasteaed. Lapse arengu- ning õppimisteooriad. Tartu: Atlex
- Van Evra, Judith Pager. (1990). Television and Child Development. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc, Publishers.
- Vasemägi, Kristi. (2003). Bakalaureusetöö „Television tänapäeva koolieeliku elus”. Tartu Ülikool, pedagoogika osakond.
- Wyness, Michael. (2006). An introduction to the Sociology of Childhood. New York: Palgrave Macmillan.

Internetiallikad:

- Masso, Anu. (2006).
http://www.jrnl.ut.ee/MKUM/tekstianalyys/Stats_loengud_ja_juhendid/Kvalitatiivne_sisuanalyys.ppt#6 , külastatud 22.01.08
- Vihalemm, Triin. (2006). Iseseisva lugemise materjal kursuse “Kvalitatiivne sihtrühmade analüüs” juurde.
http://www.jrnl.ut.ee/MKUM/standardiseerimata_intervjuu/lugemiseks%202005-2006/Intervjuu_analyys.pdf, külastatud 22.01.08

LISA 1. Süvaintervjuu küsitluskava

- ✚ Kas sina vaatad telekat?
- ✚ Mida sa telekast vaatad tavaliselt?
 - täpsustavad küsimused saadete kohta, mida laps vaatab
 - täiendavad küsimused, et teada saada, mida lapse veel vaatab peale esialgu nimetatud saadete. (Mida sulle veel meeldib telekast vaadata?)
- ✚ Kas sul on oma lemmiksaade-, film või multikas ka, mida sulle telekast väga vaadata meeldib? Mis saade, film või multikas see on?
 - Miks sulle see meeldib? Mida seal tehakse?
- ✚ Millal sa vaatad tavaliselt telekat? Kas hommikul enne lasteaeda minekut, lõunal või õhtul, kui lasteaiast koju oled jõudnud?
- ✚ Kas sa vaatad iga päev telekat?
 - Mis saateid sa vaatad iga päev?
 - Kui kaua sa vaatad telekat päevas?
- ✚ Kas telekas on selliseid saateid ka, mida sulle üldse ei meeldi vaadata? Mis saated need on sellised?
 - Miks sulle ei meeldi see saade?
- ✚ Kas sa oled telekast midagi naljakat või lõbusat ka näinud?
 - Mida sa näinud oled?
 - Mis saates see niimoodi oli?
- ✚ Kas sa oled telekast vahel midagi hirmsat ka näinud, mille peale sa kartma oled hakanud?
 - Mida sa oled hirmsat näinud?
 - Mis saates see oli niimoodi?
- ✚ Kas sa midagi kurba oled ka telekast näinud?
 - Mis seal oli kurba?
 - Mis saates sa seda nägid?
- ✚ Kas sa vaatad vahel suurte inimeste saateid ka?
 - Milliseid suurte saateid sa vaatad?

- Miks sa neid vaatad? Mis sulle meeldib seal?
- Mis seal tehakse?
- Kas sa saad aru ka neist?
- ✚ Kas sa vaatad telekast uudiseid ka vahel?
 - Miks sa uudiseid vaatad?
 - Mis seal uudistes näidatakse?
- ✚ Kas sa vaatad üksinda telekat või kellegagi koos?
 - Kellega koos sa telekat vaatad?
 - Mida te koos vaatate?
- ✚ Millised lastesaated sulle meeldivad?
 - Mis seal tehakse? Kes seal tegelased on?
- ✚ Mida sa eile telekast vaatasid?
- ✚ Kas emme ja issi vahel ei luba sul ka telekast midagi vaadata?
 - Mida nad vaadata ei luba? Miks?
- ✚ Kas sa emme või issi vahel ütlevad sulle ka, et sa oled juba nii palju telekat vaadanud, tee midagi muud ka?
- ✚ Telekas on niimoodi, et mingi aja pärast saavad saated ja filmid läbi ning siis ei näidata neid enam telekast. On sul kahju ka vahel kahju ka olnud, kui mõni saade on läbi saanud?
 - Kui laps abstraktsest küsimusest aru ei saa, siis tuua "Tantsud tähtedega" ja "Superstaari" näide
- ✚ Mida sa siis teed, kui sul kodus vahel igav on?
- ✚ Tahad sa veel lisada midagi saadete kohta, mida sa telekast näinud oled?

Lisa 2. Intervjuude transkriptsioonid

Intervjuu 1: Robin

Intervjueeritava taustaandmed

Nimi: Robin

Vanus: 4

Intervjuu situatsioon: lasteaiarühma magamistuba, kus intervjueerija istub lapsega väikse ümara mängulaua taga. Teisi lapsi ega kõrvalisi inimesi ei ole intervjuu juures.

Intervjueerimise kuupäev: 11.01.2008

Intervjuu transkriptsioon

Kas sina vaatad telekat?

Jaa.

Mida sa sealt telekast vaatad?

Igasugu multasid

Milliseid multasid sa vaadanud oled?

Jussi multikaid.

Neid sa vaatad siis arvutist?

Ei. Need on DVD peal ka juba.

Sul on olemas see DVD?

Jaa, mul on juba esimene osa ja teine ka.

Aa...need sulle meeldivad siis?

Jaa.

Kui sa lasteaiast koju lähed, kas sa siis vaatad ka telekat?

Jaa.

Mida sa siis vaatad?

Ka multikaid.

Kust sa neid multikaid vaatad?

Suure toa telekast.

Aga mis kanali pealt?

Igalt poolt. Ma vaatan „Tomi ja Anni juures“ ka.

Kas sul on oma lemmikmultikas ka? Midagi, mis sulle väga, väga meeldib vaadata?

Jaa.

Mis multikas see on?

Jussi multikas.

Miks sulle see Jussi multikas meeldib?

Et seal ei pea hästi kaua ise valima asju.

Mis asju?

Igasugu asju.

Kas sa vaatad telekast vahel filme ka?

Jaa.

Mis filme sa vaatad?

Politseifilme.

Tuleb sul meelde mõne politseifilmi nimi ka, mida sa vaatad?

„Kelgukoerad“

Millest see „Kelgukoerad“ on? Mis seal tehakse?

Uuritakse, kes on ära surenud ja kes ei ole.

Kas see on siis huvitav?

Jaa.

Kas hirmus ei ole vahel?

Ei ole.

Kas sa kartma ei ole hakanud vahel?

Ei ole. Ma olen ainult kogu aeg ehmatanud, kui ma „Kelgukoeri“ vaatan.

Aa...Mille peale sa ehmatad tavaliselt?

Kui ta ütleb, kui üks kelgukoer ütleb, et lähme salaja uurima, siis ma ehmatan kohe ära.

Miks sa siis ära ehmatad?

See on nii hirmus.

Kas midagi on veel sind ära ehmatanud?

Jaa.

Mis asi sind ära on ehmatanud veel?

See, kui nad püssiga taga ajavad.

Ahsoo. See on päris hirmus ju.

Jaa.

Kas sa õhtul magama minnes ei ole kartma hakanud selle pärast?

Ei.

Aga kas sa selliseid saateid ka vaatad, nagu „Talendijaht“, „Trikimees“ või....

Jaa, kogu aeg vaatan „Trikimeest“ ja „Talendijahti“ ja siis ma vaatan sellist saadet „Eesti versus Jõekalda“.

On sul veel saateid, mis sulle meeldib?

Jaa.

Mis saated?

Ei tule meelde praegu

Mida sa eile telekast vaatasid?

Multasi ja vaatasin siis....Jussi multikaid 2 ja.

Kas sa uudiseid vaatad vahel?

Jaa.

Mis kanali pealt sa vaatad uudiseid?

TV2 pealt

„Reporter“ uudiseid vaatad siis?

Jaa.

Mida sulle sealt vaadata meeldib?

Neid, kus on igasuguseid kokkupõrkeid ja politsei ja tagaajamised.

Kas sa vaatad üksinda uudiseid või kellegagi koos?

Üksi. Issi sellel ajal vaatab tagatoas enda asju. Jalgpalli ja...

Teil on mitu telekat siis?

Jaa. Üks on tagatoas ja üks on suures toas ja üks on minu oma, mis on juhega. Ainult ühe juhega. See on minu telekas. Kui issi vaatab „Reporterit“ suurest telekast, siis mina vaatan väiksest telekast multasid.

Aa...Kas sa saad siis vaadata multasid siis, kui ise tahad?

Jaa. Aga siis, kui issi ütleb, et pane kinni multikasaade, siis ma panen kinni ja panen ilusti ära.

Issi siis ütleb sulle, kui kaua sa tohid telekat vaadata?

Jaa. Kella kümnest lähme tuutu.

Kas sa nii kaua tohid siis vaadata multikaid?

Jaa.

Kas issi vahel niimoodi ka ütleb, et sa oled juba nii kaua telekat vaadanud, et tee nüüd midagi muud ka?

Jaa. Ja kui ma ütlen issile, et mul on nii igav autodega mängida, siis ta ütleb, et ma võin multikaid hakata vaatama.

Mis multikaid sa siis tavaliselt hakkad vaatama?

Igasuguseid lahedaid.

Kas sa vaatad eestikeelseid multikaid või vahel võõras keeles ka?

Kõik multikad on mul eestikeelsed.

Kas sa vaatad mingisuguseid seriaale ka?

„Reporterit“. Olen vaadanud kanal kolme pealt ka uudiseid.

Mis seal uudistes siis on?

Ka niuksed asjad, mis mulle meeldivad.

Mis asjad sulle meeldivad?

Igasugused asjad.

Mis asjad need on sellised seal uudistes?

Et seal on igasugused politseiasjad ja neid ma vaatan. Igasugused politsei asjad ja presidendi asjad.

Kas sina vaatad vahel suurte inimeste filme ka?

Jaa. Politsei

Sa oled siis politseifilme vaadanud?

Jaa.

Tead sa mõnda nime ka, mida sa oled vaadanud?

Loomulikult

Ütle mulle ka näiteks mõni nimi.

„Kelgukoerad“

Kas sa vaatad vahel issi ja emmega koos ka telekat?

Jaa. Issi ja emme saated on nii igavad. Aga issi saated on lahedad.

Aa...miks issi saated lahedad on?

Issi vaatab „Reporterit“ ja võrkpall on ka minu lemmik.

Mis issi veel vaatab sellist, mis sulle ka meeldib?

Jalgpalli ja spordivõistlusi.

Miks sulle meeldib neid spordivõistlusi vaadata?

Sest ma tahan näha, kes võidab.

Kuidas sa tead, kellele põialt hoida?

Ma vaatan, kes minu lemmikvärv on.

Telekas on nii, et mõned filmid ja saated saavad läbi vahel ja siis neid ei näidatagi enam. On sul kahju ka vahel, et mõni saade on läbi saanud? Tahaksid sa praegu ka veel midagi sellist vaadata, mida kunagi näidati, aga praegu ei ole enam telekas?

Ei saa läbi. Õhtul on nii pikad filmid, et me lähme tuutu. Eile me vaatasime issiga ühte filmi, mis oli nii kaua, et me jäime juba tuutu.

Mis film see oli selline?

Üks haikala film, kus hai sõi väikseid kalu.

Kas see haikala film oli natukene hirmus ka?

Ei.

Sa ei karda haisid?

See oli ju filmis... Mõttele, kui haikala oleks tulnud filmi seest meie koju.

Siis oleks küll hirmus olnud.

Jah.

Kas ta saab siis tulla niimoodi filmi seest sinu koju?

Ei, et ekraan on ju tehtud nii tugevasti.

Et ta ei saa sealt välja tulla?

Jah.

Aga mis saateid sa emmega koos vaatad?

Emmele meeldib haiglafilm ja mulle meeldib ka haiglafilm.

Kas see haiglafilm siis hirmus ei ole?

Ei ole. Ükskord oli hirm, aga ma ei hakanud nutma. Ma olin siis Tallinnas. Mina ja issi elame Saaremaal ja emme Tallinnas.

Ja siis sa Tallinnas vaatasid seda?

Jah, aga üks tädi hakkas karjuma. Ta kartis verd ja siis ma ei hakanud üldse nutma.

Kas sina ei karda siis verd, kui seal haiglafilmis näidatakse?

Kui ma näen päriselt verd, siis ma hakkas nutma, aga kui ma ei näe päriselt verd, siis ma ei hakka nutma.

Mida emme veel huvitavat vaatab?

”Inetut Bettyt”

Kas sina vaatad ka seda?

Jaa.

Kas see on huvitav või igav sinu jaoks?

Vahest on igav ja vahest on huvitav.

Mida sa siis teed, kui sul vahel igav on kodus?

Mul on kogu aeg huvitav, sest ma vaatan multikaid ja süüa ja siis mängin autodega ja.

Kas telekas on mõni selline saade või film ka, mis sulle kohe üldse ei meeldi?

Jaa.

Mis sulle ei meeldi?

„Kodus ja võõrsil“

Miks sulle see „Kodus ja Võõrsil“ ei meeldi?

Seal on nii igavad asjad.

Tuleb sul meelde veel midagi, mida sulle üldse ei meeldi vaadata?

Tuleb küll.

Mis asjad?

Igasugused asjad.

Mida seal saadetes tehakse, mis sinu meelest igavad on?

Seal näidatakse nii igavaid asju. Seal kogu aeg jalutatakse ja seal on nii igavad asjad. Jalutamine on nii igav asi. Ja on kodus ja teevad süüa.

Kas sa oled telekas näinud vahel ka midagi sellist, mille peale sa kartma oled hakanud?

Ei ole. Ma ei ole üldse kartma hakanud.

Aga kas sa mõnda hirmsat filmi oled näinud?

Hirmsat?

Jah.

Niukest luukere filmi. Selle peale ma kohkun ära.

Sa oled siis luukere filmi näinud?

Jah. Ma hakkasin nutma siis.

Hakkasid nutma?

Jah ja siis issi pani mulle teise kanali peale. Issi oli seni tibiga pissil ja äkki ta tuli uksest sisse ja kuulis, et ma nutan.

Mida seal filmis siis näidati, et sa nutma hakkasid?

Et luukerelaev sõitis otse praami juurde ja luukered tulistasid praami.

Aa...kas see oli siis piraatidest?

Jaa.

Kas see oli äkki „Kariibimere piraadid“?

Ee, üks teine.

Mis sa täna nüüd teed, kui sa koju lähed lasteaiast?

Vaatan multasid ja mängin.

Kas sa vaatad iga päev telekat?

Jaa.

Kui kaua sa tavaliselt telekat vaatad?

Nii kaua, kui issi lubab. Aga kas sa näitaksid mulle sellest masinast nüüd, mis ma rääkisin?

Kohe varsti hakkame kuulama. Kas sul on veel mõni tore või hirmus või lõbus saade, millest sa tahaksid rääkida? Siis saame seda ka pärast kuulata siit diktofoni pealt.

(raputab pead) Ma tahaksin nüüd näha, mis ma rääkisin.

Intervjuu 2: Anni-Liisi

Intervjueeritava taustaandmed

Nimi: Anni- Liisi

Vanus: 4

Intervjueerimise situatsioon: lasteaiarühma magamistuba, kus intervjueeriija istub lapsega väikse ümara mängulaua taga. Teisi lapsi ega kõrvalisi inimesi ei ole intervjuu juures.

Intervjueerimise kuupäev: 11.01.2008

Intervjuu transkriptsioon

Mida sinule meeldib telekast vaadata?

Kalasi.

Kalu meeldib sulle vaadata telekast?

Mitte telekast, vaid sealt arvutist.

Aa...arvutist.

Arvutis vee all. Nad ujuvad seal, seal on siukseid taimesid. Hästi palju pakkusid on seal vee all ja seal nende pakkude see elavad ja siis ema valvab neid väljast poolt. See on hästi pisike kala, mis võib ära kaduda.

Ekraani pealt näed siis, kuidas kalad filmis ujuvad?

Ee...(mõtleb). See on päris vees.

Kas see on selline film arvutis? Või mis see on?

Ei. Siis, kui oled arvuti veel tööle jätanud, siis nad tulevadki.

Sulle meeldib neid vaadata siis?

Jah, aga Jann [vend] paneb kogu aeg ära.

Kas sa telekast ka vaatad midagi?

Ee..."Tommy Jerryt" ja naljafilmi. See on see film, mis mul praegu seljas on. (Tommy ja Jerry pildiga pluus)

Aa...sul on siis päris selle multika pildiga pluus kohe.

Aga mitte see pole triibuline.

Miks sulle meeldib see multikas?

Sest see on nii naljakas. Mul ei tule öösel üldse uni peale

Ei tule või? Miks sul und ei tule siis?

Sest et see on nii lõbus multikas

Aa...mis seal multikas on nii lõbusat?

See kass tahab hiirt kätte saada, aga ta ei saa ei saa hiirt, vaid seda lindu.

Mida sa veel telekast vaatad?

Ma vaatan kogu aeg mingeid multikaid. Ma vaatan vahest mingeid kurbasid multikaid ja vahest vaatan täitsa lõbusaid.

Mis multikad need on? Kes seal multikates on?

See rebasepoeg oli kuskile kadunud ja üks jahimees tulistas teda, aga nad pole surma saanud. Ja siis ta leidis enda ema üles. Ta ema oli mingis jõe ääres ja isa ka.

Kas sa vaatad iga päev multikaid?

Ei, vahest ma vaatan uudiseid ka.

Mis seal uudistes on?

Vaatan iga päev võistlusi, sest ma tahan ka võistluse tüdrukuks saada.

Mis võistluse tüdrukuks sa saada tahad?

Suusatamise ja jalgpalluri ja...ajalehest tuleb ka neid. Siis ma vaatan neid ka.

Mis sealt uudistest veel tuleb?

Ükskord nägin uudistes, et mingi suurem onu ju limpsis teisi inimesi.

Tõesti?

Jaa... nii naljakas oli. Ja siis see tädi ütles, et pane see vesi siia ja siis ta võttis kannuga natuke vett ja pritsis õlake peale sellele, kes limpsis.

Ahsoo?

Jaa...See oli täitsa naljakas onju?

Mis sa veel sellist naljakat oled telekast näinud?

Uudistest enam ei ole. Seal Pipis oli nõnda, et Pipi pani nina üleni näo tordi sisse. Vahukooretordi sisse. (naerab)

Siis oli naljakas....

Ja Pipi oli väga tugev, ta jaksas isegi hobust üles tõsta.

Ahsoo?!

Mulle meeldis see naljakas koht, et Vandu oli nii suure tuulise ilmaga õues ja siis ta puhus seal Notsu juurde ja ta tõmbas seda Ruud. Ruu püüdis nõoriga Vandu kinni ja siis nad kivi pealt hüppasid.

Kas sa oled telekast vahel midagi vaadanud, mis sulle kohe üldse ei meeldi?

Kõik meeldib.

Aga kas sa midagi kurba oled telekast vaadanud vahel?

Jaa...meil õues oli üks lumememm, aga sellel ei ole nüüd nina ja ta on natuke igav.

Aga kas sa telekas oled ka midagi kurba näinud?

Nõnda olen näinud, et mingi surnud inimene oli seal, ta oli väikseks jäänud ja keegi pole teda mulla alla pannud.

Oi...Mis saates see oli niimoodi?

See oli plaadi pealt.

Kas see oli film või multikas?

Film

Kas sa oled telekast veel midagi hirmsat näinud?

Jaa, see oli üks hirmus koht, kus süda jooksis ringi ja jooksis ringi ja jäi auto alla.

Mis süda see oli selline?

See oli siuke inimese moodi ja tal olid jalad all ja silmad ja suu, aga tegelikult oli täitsa süda, aga mitte inimese süda.

Aa...

Ta oli piparkoogi süda ja jäi auto alla.

Ah nii...see oli küll hirmus

Ja multikas oli siuke lõbus koht, aga kui ta auto alla jäi, see oli natuke, seda ma kartsin natuke. Siis ma jooksin minema

Jooksid minema?

Jah ja seal Muumis oli nõnda, et see üks kuri inimene hoidis seda Muumitrolli kinni.

Kas see oli ka natuke hirmus?

Jah, aga siis ta jäi magama ja need politseinikud võtsid ta ära ja viisin vangi. Kui ta üles ärkas, siis ta nägi, et ta oli vangis luku taga. Politseinikud viisid.

Mida sa veel oled huvitavat telekast näinud? Mis sulle on meeldinud?

Et Pipi tõstab maja üles hästi sügavasse vette.

Ahsoo...siis see Pipi on ju tugev tüdruk.

Jaa (naerab)

Mida sa eile vaatasid telekast?

Eile vaatasin Pipit ja rohkem ma enam kõike ei mäleta. Ja titemeelisid ka, kus ma olin alles väike.

Aa...sellised videod, kus sina oled väike.

Jaa, see oli mul kassetti peal, a see on mul maal praegu.

Mida sa oled telekast veel huvitavat näinud?

Ma olen naljakat näinud. Vaata, üks onu tuli ja siis nad pörkasid kokku ja kolmandal on siuke, et üks Bambi ei tundnud teist Bämbit ära.

Ahsoo...

Ja siis kukkus ise mäest alla, jalg paistis.

See oli siis multikas?

Jaa, see oli „Bämbi“ film kasseti peal

Kas sul on mõni lemmikmultikas, -film või -saade ka, mida sulle hästi vaadata meeldib?

Pipi film.

Miks sulle see Pipi film meeldib?

Sest ma tahan teada, kui tugev Pipi on.

Kas sa vaatad üksinda telekat või kellegagi koos?

Jaa, emmega me vaatame kogu aeg mingeid...ma vaatan vahest...mmm...

Emmega koos vaatate telekat?

Mhmmh.

Mida te vaatate emmega koos?

Mm...emme on vahel laste multikaid ka vaadanud. Ma vaatan kogu aeg nõnda...ma olen siukseid õnnetusi ka vaadanud. Ja Jann rääkis, et üks tema sõber viskas siis, kui tikk põles, siis ta viskas tikku majja ja siis maja läks põlema.

Kas see oli filmis või päriselt?

Päriselt. Kõikide majad oleksid peaaegu haisuseks läinud. Meie maja ja lasteaed ja.

Oi, see oli küll hirmus ju.

Mhmmh. Kuule, ma pean nüüd natukene nii hüppama. Muidu ma väsin ära.

Tegelikult me olemegi peaaegu juba lõpetanud. Kas sul on äkki veel mõni vahva saade, millest sa mulle rääkida tahad, enne kui hüppama hakkad?

Ei. Ma nüüd pean nii tegema natuke (paneב voodi peale pikali ja siputab jalgadega).

Intervjuu 3: Triinu

Nimi: Triinu

Vanus: 4

Intervjueerimise situatsioon: lasteaia mängutuba, Triinu istub redeli peal, mina seisan tema kõrval. Enamus lapsi on end juba riidesse läinud panema, kuna lapsed hakkavad õue minema. Triinu ei tahtnud minna ja kasvataja lubas tal niikaua minuga rääkida, kui teised riidesse panevad, kuid siis, kui teised on riides, peab Triinu ka riidesse panema ja õue minema.

Intervjueerimise kuupäev: 14.01.2008

Kas sina vaatad telekat?

Jaa.

Mida sa telekast vaatad tavaliselt?

Ikkagi multikaid

Multikaid?

Jah. Ja õhtul mulle meeldib filme vaadata

Mis filme sulle meeldib vaadata?

Igasugu filme, mis telekast tuleb.

Aga õhtuti on need filmid tihti inglise keeles?

Jah, aga mulle meeldib ikkagi vaadata.

Saad sa siis aru ka, mis nendes filmides toimub, kui need teisest keeles on?

Jah, aga ma tegelikult näen, mis seal toimub.

Millised filmid sulle meeldivad?

„Võta või jäta“, „Kes tahab saada miljonäriks?“ ja ma ei tea, mis filme veel on.

On need huvitavad?

Jaa, aga mitte kogu aeg. Need on ainult laupäeval ja pühapäeval, mitte kogu aeg.

Miks sulle meeldib „Kes tahab saada miljonäriks?“

Sellepärast, et igasugu asju küsitakse ja see, kes on mängu tulnud, see peab vastama.

Aga miks sulle „Võta või jäta“ meeldib?

Sellepärast, et see, kes mängu tuleb, peab arvama, mis number on nii suur number ja väiksem number. Seal kohvrite sees on numbrid.

Aa...

Kõige rohkem võidab ja kaotab. Mulle meeldib see võitmine.

Kas sa vaatad siis emme ja issiga koos neid mängu?

Mhmm

Mida sulle veel meeldib vaadata?

Mulle meeldib filme vaadata.

Aga milliseid multikaid sulle meeldib vaadata?

Mulle meeldib Jussi multikaid vaadata ja televiisorimultikad ja plaadi ja kassetti multikad.

Kas sina oled uudiseid ka vahel vaadanud?

Jah.

Mis sealt uudistest tuleb?

Kas vihma sajab või tuul puhub või päike paistab või pilvedes on päike või pilves ilm.

Igasugu ilmasid näidatakse. See on huvitav

Mida veel on huvitav vaadata telekast?

mm...ma ei tea.

Aga mida on naljakas telekast vaadata?

„Kõige naljakamaid koduvideoid“ vaatan ka. Neid vaatan ka.

Miks sulle see meeldib?

Seal juhtub igasuguseid naljasid. Keegi kukub vette ja...

Kas sa suurte saateid ka vahel vaatad?

Jaa. Näiteks mulle kõige rohkem meeldivad „Kõige naljakamad koduvideod“, „Võta või jäta“ ja „Kes tahab saada miljonäriks?“.

Mis on sinu lemmikteleasaade?

„Kõige naljakamad koduvideod“

Miks pärast on „Kõige naljakamad koduvideod“ sinu lemmiksaade?

Sellepärast, et see onu räägib igasugu naljadest, mis juhtub.

Teevad seal igasugu naljakaid trikke jah.

Jah (naerab). Ja ma olen „Trikimeest“ ka vaadanud ju...ja „Talendijaht“.

Ahsoo

Trikimees kõige rohkem meeldib.

Miks sulle „Trikimees“ kõige rohkem meeldib?

Selle pärast, et Trikimees teeb igasugu trikke.

Kas sa vahel oled telekast midagi sellist ka vaadanud, mis sulle üldse ei meeldi?

Ei, ei ole. Ainult see on suurte inimeste filmid.

Suurte inimeste filmid ei meeldi sulle?

Ei, ma üldse ei vaata neid.

(teine kasvataja, kes ei teadnud, et ma Triinuga parasjagu vestlesin, hüüdis koridorist, et Triinu end riidesse panema tuleks, sest lapsed hakkavad õue minema)

Sa pead vist õue minema. Aga sa võid enne veel rääkida, kui sul on veel mõni tore saade, mida sa vaatad? Või kurb või hirmus või....

Ma ei tea rohkem filme praegu.

Intervjuu 4: Greete-Liis

Intervjueeritava taustaandmed

Nimi: Greete- Liis

Vanus: 4

Intervjuu situatsioon: lasteaiarühma magamistuba, kus intervjueerija istub lapsega väikse ümara mängulaua taga. Teisi lapsi ega kõrvalisi inimesi ei ole intervjuu juures.

Intervjueerimise kuupäev: 21.04.2008

Intervjuu transkriptsioon

Mida sulle meeldib kodus teha?

Multikaid vaadata.

Multikaid vaadata? Ahsoo. Milliseid multikaid sulle siis vaadata meeldib?

Bämbi multikat.

Aa. Mis multikaid sulle veel vaadata meeldib?

Pipi ja Lotte ja...

On sul veel mõni lemmikmultikas?

Mhmmh.

Mis multikad sul veel on?

(mõtleb)

Kes seal on või mis seal tehakse?

Shrek

Kas sul on oma kõige lemmikum multikas ka, mida sulle hästi vaadata meeldib?

Mhmmh

Mis su kõige lemmikum on?

Bämbi, Lotte, Pipi ja...

Oli veel mingi?

Shrek

Need on sinu kõige lemmikumad multikad?

Jah.

Miks need sulle meeldivad?

Mänguasjad mulle meeldivad, aga mulle meeldivad liblikad. Need on mu lemmikloomad.

Kas sul on kodus mõne multikategelase mänguasi ka?

Mul on siuke Shreki kiisu.

Aa..

Tal on patareid ja ta teeb...

Kas ta teeb siis häält või mis ta teeb?

Ei. Ta teeb niimoodi....kest, kest, kest...niimoodi (naerab).

Ahsoo. On sul veel mõnda sellist multikategelase mänguasia?

Üks asi mul on veel siuke. Leksi. Mulle meeldib võlu-Leksi. Ta limpsib ja närib. Ja ma tegin, väänasin enda jala...kipsis on jalg.

Oi, sa väänasid jala välja siis?

Jah, ma hakkasin kohe nutma.

Aga nüüd on parem juba?

Jah, aga ma lonkan nõnda lonk-lonk, lonk-lonk.

Oi, siis sa said haiget ju. Aga räägi, kas sa televiisorist midagi naljakat ka oled näinud?

Jaa.Shre...

Shrek oli naljakas?

Ei, ei olnud.

Ei olnud?

Aga mul on üks üllatus. Naljakas multikas oli see, kui...Aaa, ma nägin seda.

Mida sa nägid? Mis seal oli naljakat?

Andero ütles mulle, et see...ma ei tea.

Sul ei tule praegu meelde?

Jah.

Aga kas sa midagi hirmsat oled ka telekast näinud vahel?

Jaa. Ja ma kardan seda.

Mida sa kardad?

Ma kardan seda.... printsessi ma ei karda. Tead, ma nägin üldse usse.

Televiisoris või päriselt?

Ei, ma nägin, kui meie õue läksime.

Siis, kui õue läksite, siis nägid usse?

Hästi... need... Tead, vanaema ei tahtnudki usse ikka. Aga nüüd tegin vanaemale, ütlesin, et uss ei tee mitte midagi sulle. Aga ta ei tee midagi mulle ka mitte midagi.

Siis läks hästi. Aga kas sa televiisorist oled ka midagi hirmsat näinud?

Jaa.

Et paned silmad kinni ja ei taha vaadata või siis pärast hakkab hirmus?

Ma kardan (paneab käe suu ette ja sõnadest ei saa aru enam)

Mis asja?

Aga ma ei karda üldsegi Barbi multikat.

Sa oled siis selliseid kenasid multikaid vaadanud, mis ei ole hirmsad.

Jaa.

Millal sa tavaliselt televiisorit vaatad.?

(mõtleb)

Kas hommikul või siis, kui sa lasteaiast koju lähed?

Jaa. Kui ma lähen õue, mängin kassimängu. Kassimängu ja kutsumängu. Mina nägin klouni juures üldse mingit kassipoega.

Ahsoo. See oli tsirkuses siis?

Jaa, ja kloun oli... Tead, siis ma nägin üldsegi... kodus mängin.

Kas sina vaatad televiisorit üksinda või kellegagi koos?

Anderoga.

Kes see Andero on?

See on Andero, kes...

On ta su vend või on ta su sõber või...?

On ikka sõber, aga Kristel on ikka ja Robin.

Nemad on ka su sõbrad?

Jah.

Sõpradega koos siis vaatad vahel televiisorit?

Mhnh.

Kas sa oled vahel vaadanud mõnda emme või issi saadet ka? Mõnda suurte inimeste saadet?

Jaa. Koletise saadet.

Koletise saadet?

Jaa.

Ahsoo.

Hästi väike.

Koletis oli seal siis?

Jaa. Aga mulle meeldivad ilusad Barbid.

Aga seal emme-issi filmis oli siis koletis?

Jaa.

Mis see koletis tegi seal?

Minu issi nimi on Reino ja minu emme on Tiki.

Kas sa emme ja issiga koos vaatad ka vahel midagi televiisorist?

Ei. Ainult ilusaid multikaid ma vaatan.

Aga mida emme ja issi vaatavad telekast tavaliselt?

Ee. (mõtleb)

Sa ei tea?

Ei tea jah. Tead, ma kiikusin õues ja kodus.

Aga kas sina mõnda politseifilmi oled ka näinud vahel?

Jaa.

Aga kas emme või issi vahel ütlevad ka, et sa oled juba nii palju televiisorit vaadanud, et aitab nüüd küll?

Jaa.

Siis sa rohkem ei vaata?

Mhnh. Kui issi ärkab mul üles, siis ma saan tarretist kodus.

Aa. Aga kas sa uudiseid ka vaatad vahel või ilmateadet?

(raputab pead)

Ei vaata. Aga siis mul ongi kõik küsimused. Tahad sa kuulata, mis me rääkisime siia?

Intervjuu 5: Eliise-Maria

Intervjueeritava taustaandmed

Nimi: Eliise- Maria

Vanus: 5

Intervjuu situatsioon: lasteaiarühma magamistuba, kus intervjueerija istub lapsega väikse ümara mängulaua taga. Teisi lapsi ega kõrvalisi inimesi ei ole intervjuu juures.

Intervjueerimise kuupäev: 18.04.2008

Intervjuu transkriptsioon

Mida sulle meeldib kodus teha?

Mulle meeldib kassidega mängida.

Ahsoo...

Meil on kodus kaks kassi.

Kassidega on ju väga vahva mängida. Mis sa veel kodus teed?

Vahepeal me lähme hästi huvitavasse kohta, aga ma ei tea, kuidas seda nimetatakse.

Sa ei mäleta selle koha nime.

Mhmmh

Aga kas sa televiisorit ka vahel kodus vaatad?

Vaatan

Mis sa sealt vaatad?

Ma vaatan...Ma olen „Saladusi“ ka vaadanud. Need on hästi pahad filmid. Ma olen neid vaadanud.

Mis seal on paha? Mida paha seal tehakse?

Seal on hästi pahad asjad.

Pahasid asju juhtub?

Mhmmh.

Kas sa mäletad, mis paha asi seal näiteks juhtus?

Mäletan.

Mis seal juhtus?

Üks mees lõi naisele viinapudeliga pähe.

Oi, siis ta sai ju haiget see naine.

Tal oli kõik näost verine.

Oi. Kas hirmus oli ka seda vaadata?

Ei olnud. Teised kõik vaatasid.

Kes need teised kõik vaatasid?

Mallu ja Karolin.

Kes nad on?

Nad on mu õed.

Kas nad on nooremad või vanemad?

Vanemad.

Nemad vaatasid ja siis sina vaatasid ka?

Meil on ainult üks poiss ja nii palju tüdrukuid. Ainult issi ongi poiss meil.

Ainult issi on poiss ja siis on kolm tüdrukut.

Neli on.

Ahsoo.

Kata, mina, Mallu, Karolin, emme on ka.

Siis teil on palju ilusaid tüdrukuid kodus.

Kata on. Tal on hästi palju ilusaid riideid.

Ta on juba suur.

Ta on Mallust ja Karolinist ka vanem. Ta on 13. Ta on praegu maal, tuleb täna õhtul tagasi.

Mida sa veel oled televiisorist vaadanud?

Aga arva ära, kelle juures ta on.

Vanaema juures?

Ei, ta on oma isa juures.

Tema isa elab maal.

Tal on kaks isa.

Aa. Üks elab maal ja teine linnas.

Me elame Kelluka tänaval.

Ahsoo. Aga mis sa veel oled vaadanud televiisorist?

Igasuguseid asju.

Mis asjad need on igasugused, mida sa televiisorist vaadanud oled?

Ma olen vaadanud...Ma ei mäleta.

Aga kas sul mõni oma lemmiksaade on ka, mida sulle hästi meeldib vaadata?

Jaa.

Mis saade see on?

Tomi ja Anni

Miks sulle see meeldib?

Sest seal on üks uus multikas.

Uus multikas?

Jaa.

Mis multikas see on?

Üks koera ja kiisu multikas. See kass oli hästi väike.

Ahsoo, hästi armas.

Aga ta muutus hästi suureks. Hiiglaseks kassiks, kui ta tahtis suur olla. Ta soovis seda.

Ja siis ta saigi suureks?

Mhmmh.

Sulle siis meeldivad need Tomi ja Anni multikad?

Jaa.

Mida sulle veel meeldib vaadata?

Ma tõin täna hästi laheda plaadi kaasa. Tahad ma näitan sulle.

Aa. Sul on kaasas. Pärast vaatame eks.

Seal on üks röövel, kelle nimi oli röövel Hotzenplatz.

Ahsoo. Mis see röövel tegi seal siis?

Vahepeal ta jäi vangi ja siis päästsid ära. See on hästi naljakas film ka.

Kas sul on mõnest saatetest või filmist oma lemmiktegelane ka, kes sulle hästi meeldib?

On. Hotzenplatzis meeldib mulle üks hästi ilus haldjas.

Kas sul on mõne filmitegelase mänguasju ka kodus, mõnest filmist või multikast?

„Elevantsi filmist“ oli mul Elevants, aga ma ei tea, kus see on.

Ära on kadunud, aga äkki tuleb välja teiste asjade seest.

Mul oli üks roosa delfiin täpiline. Valgete täppidega.

Kas see oli ka multikast või see oli lihtsalt mänguasi?

Multikast. Tead, mis ühes multikas oli?

No...

Vaata, ta arvas, et kodus on hai, aga kui vesi otsa sai, oli see hoopis saabas.

Ahsoo. Ta arvas, et on hai ja siis tuli välja, et on hoopis saabas.

Jah. See oli telekas meil.

Oled sa veel midagi naljakat näinud telekast?

Jaa.

Mida sa näinud oled?

Meil on üks hästi salakoht.

Salakoht?

Me ehitasime endale kadakatesse.

See on päriselt, mitte televiisoris?

Mhmm. Me käime seal, seal on meie koobas.

Mis te teete seal?

Mängime. Ja siis me saame seal diivani peal istuda. Me tegime endale.

See on küll äge, kui selline salakoht on.

Et siis meil on seal juua ja

See on küll väga äge.

Aga arva ära, kuidas mina batuudi peal saan käia tänaval? Ise lähen, kui tahan.

Ahsoo, tohid minna jah?

Mhmm

Aga räägi, kas sa telekast midagi hirmsat oled ka näinud?

Natukene.

Natukene? Mis asju sa näinud oled?

(Teised lapsed tulevad segama ja katkestavad intervjuu mõneks hetkeks)

Sa ütlesid, et sa vaatad õdedega koos telekat. Mis saateid sa õdedega koos vaatad?

Ma vaatan nendega palju asju.

Näiteks, mis asju sa vaatad?

Ma vaatan multikaid vahepeal ja siis olen nendega arvutis mängin hästi lähedat mängu.

Seal on niimoodi, et ainult roosa peal saab hüpata.

Siis sa pead niimoodi hüppama seal edasi?

Jah. Siis ma ei tohi sassi lasta minna. See on hästi paha mäng. Alguses on hästi kerge.

Pärast läheb raskemaks?

Mhmm

Kas sa emme ja issiga koos vaatad ka vahel midagi televiisorist?

Vaatame.

Mida te vaatate?

Vaatame Jeesuse filmi. Meil on plaadi peal see, kus ta löödi risti.

Mida sa veel emme-issiga koos oled vaadanud?

Rohkem ei olegi. Ma ei tea.

Kas sulle meeldib vahel mängida ka niimoodi, et sa mõnda saadet või filmi teed nagu mängult, et sina oled mõne multika tegelane või seriaali tegelane?

Mängime. Ükskord me mängisime Tuhkatriinut.

Tuhkatriinut?

Mannuga koos mängisime.

Kes sina siis olid?

Mina olin võõrasema ja Mannu oli see Tuhkatriinu.

Oled sa veel midagi mänginud niimoodi?

Lumivalgekest....Siis ma olen Vahva Rätsepit mänginud. Meil on see raamat.

Aga kas sina vaatad selliseid suurte inimeste saateid ka vahel?

Vaatan.

Mida sa vaatad näiteks?

Ma vaatan Reporterit vahepeal.

Aa. Mida sa veel oled vaadanud?

Ma olen vaadanud jubedusi filme. Siis ma olen vaadanud luukerefilme ja ma olen hästi palju filme vaadanud.

Kas need suurte filmid on vahel hirmsad ka?

Vahepeal jah. Ükskord seal oli selline uss, kes ei läinud mitte üldsegi katki ega surnud ära isegi siis, kui sa teda lased püstoliga. Ja isegi siis, kui talle mõõga sisse löi.

Oli see uss siis hirmus ka?

Mhmh. Aga üks naine ja mees pääses ära. Ma olen „Titanicu“ filmi ka näinud.

Oled näinud?

Ainult üks naine ei uppunud ära.

Kas see oli hirmus film? Kartsid sa ka natuke?

Ei.

Kas sa oled unes ka vahel midagi hirmsat näinud?

Olen. Ma nägin Nanna juures.

Mis sa nägid?

Ma nägin ühte kollifilmi.

Kollifilmi nägid?

Ma mõtlen unes.

Aa. unenäos.

Et üks koll oli maa all ja siis, kui keegi maa peale tuleb, siis ta võtab ta sisse ja sööb ta ära.

See oli küll hirmus.

Aga üks tädi läks ja siis me jooksisime ära. Aga pärast ei olnud hirmus, siis meie olime ka seal emmega.

Pääsesite ära?

Mhmh. Pärast me läksime kohvikusse.

Aa. Siis oli juba kõik ilus?

Mhmh.

Sa ütlesid, et sa vaatad „Reporterit“ ka. Mis seal „Reporteris“ on?

Mm. Siis ma nägin sellist filmi „Reporteris“, et üks maja läks põlema.

Maja läks mõlema? Siis on küll kahju. Mis seal veel on olnud?

Siis ma olen näinud seal Nublu filmis ühte lahedat asja. Seal üks maja põles.

Nublu filmis läks maja põlema?

Numblu oli koer ja Nubli päästis ühe kiisu ja lapse ära.

Aa. Ta oli siis hästi tubli koer ja päästis ära nad sealt.

Aga ta ei olnud tuletõrje koer.

Ta oli lihtsalt tubli koer.

Mhmmh

Kas sa midagi kurba oled ka vahel televiisorist näinud?

Ma nägin ühte surnuaias hästi kurba. Hästi väike beebi oli ära haigusega surnud.

Kas see oli filmis või kus see oli niimoodi?

Päriselt ma nägin teda.

See on küll kurb ju. Sa käisid siis surnuaias emme-issiga.

Me käisime Hiiumaal surnuaias ja saime hobuse seljas ratsutada ja siis ma olen olnud Egiptuses kaamliga sõitnud. See on hästi jube: ta hüppab püsti ja siis ta teeb kniksu, kui ta alla tuleb.

Olid sa üksinda siis seal kaamli seljas?

Ei, ma olin Kataga koos ja Mallu ja Karolin olid kahekesti. Me sõitsime kaks korda. Siis me sõitmise veel nagu ralliautoga, aga ma ei tea, mis selle nimi on.

Kas sinul on vahel kahju ka olnud, kui televiisori mõni läbi on saanud niimoodi, et seda enam ei näidata. Tahaksid sa veel vaadata midagi?

Tahan. Üks oli hästi lahe film.

Mis film see oli?

Mingi hästi tugev mees oli ja siis oli, et tappis kõik ära, aga pahad... Pahad tappis ära.

Siis ta ise oli tegelikult hea mees.

Mhmmh.

Aga mis sa arvad, kui seal telekas näiteks kedagi tapetakse, kas see on päriselt või on see mängult?

Päriselt, aga mitte kõik ei ole.

Mis asjad siis mängult on?

No mitte mängult, aga neid tehakse. Näiteks multikad on ise tehtud ja Jääaeg 2. Tead, kuidas ma saan aru, et on ise tehtud?

Kuidas?

Ma olen näinud, kuidas tehakse.

Mida sa näinud oled?

Et, kuidas seda tehti.

Ahsoo. Kus sa nägid seda niimoodi?

Sealt filmi pealt. Jääaeg ühte on ka tehtud. Ma olen läbi vaadanud selle filmi.

Kas need filmid, kus seal päris inimesed on, kas need on siis päriselt või tehakse ka niimoodi?

Mõned tehakse, mõned ei tehta, aga ma ei tea, millised.

Aga „Reporter“? Kas see on päriselt või on see tehtud?

Päriselt.

Aga kas telekast mingi asi saab välja ka tulla? Kui seal on näiteks pätt, kas ta saab siis televiisorist välja ka?

Ei saa sellepärast, et seal on klaas ees.

Aga kui klaasi ei oleks ees, läheb katki näiteks.

Siis ikkagi ei saaks, siis nad on ju lapikud päriselt. Ja see on ju film.

Nii et ei saa siis?

Nad võivad ju seal välja tulla, aga nad on mänguasjad ikkagi.

Nad ei saaks olla ikka nii, nagu meie?

Ma tean, kuidas vanasti tehti filme.

Tead? Kuidas tehti siis?

Niimoodi, et keegi filmis ja siis keegi mängis nagu asjadega.

Tegi nagu teatrit kätega?

Ei, nagu neil olid niisugused asjad, millega nad saavad teha.

Kus sa nägid seda niimoodi?

Jussi multikas. Ma tean, kui peolaul on, mis siis juhtub.

Mis siis juhtub?

Siis hakkab vihma sadama

Siis kui peoleo laulab?

Mhmmh.

Kas sulle need Jussi multikad siis ka meeldivad?

Jaa. Aga vanas kodus oli natuke parem. Seal ma sain ühte nukku riidesse panna arvutis.

Aga uues kodus on ka hea. Tead miks?

No?

Seal on Brazid meil ja oma toad meil ja meil Karolini ja Kataga on nüüd kaks tuba kõigil.

Siis teil on palju ruumi.

Tead, miks?

No?

Sest Mannu läks ära vanaema juurde. Ta käitus nagu Jann vahepeal.

Ta tegi pahandust?

Mhmmh. Me saame tema asjad endale ka. Me võime tema asju võtta ka, sest ta ei tule siia tagasi enam. Aga kui ta paluma hakkab, siis emme mõtleb selle peale.

Ahsoo. Kas emme sulle ka vahel ütleb, kui palju sa tohid televiisorit vaadata või sa tohid nii kaua vaadata, kui ise tahad?

Kui nad tahavad, siis ma vaatan ühe filmi ära ja siis on nende kord.

Korda mööda vaatate?

Mhmmh.

Kas sina selliseid koguperesaateid ka vaatad? Näiteks Jõekalda versus Eesti või...

Ma vaatan.

Milliseid saateid sa vaatad selliseid?

Ma vaatan miljonimängu.

Milliseid saateid sa veel vaatad?

Ma ei tea.

Lihtsalt vaatad, mis seal tuleb parasjagu. Kas sa seda Jõekaldat vaatasid ka?

Jaa.

Aga „Võta või jäta“

Vaatan.

Aga selliseid krimisarju, näiteks Kelgukoerad või Ohtlik lend?

Kelgukoerad on igavad.

Miks see igav on?

Seal ei ole midagi huvitavat minu arust.

Aga mis on sellised huvitavad asjad sinu meelest?

Ma olen näinud multikatest...Kõige ilusam on multikatest printsessi film.

Printsessid on tõesti väga ilusad.

Vaata sa tead küll seda, kus oli see elevat ja siis oli see ahv.

Ma vist ei ole näinud seda. Aga see oli ilus film?

Sa tead seda filmi Antoniuse...see oli hästi lahe film. Aga...ma tean, kus filme tehakse.

No, kus tehakse?

Inglismaal. Mu emme ütles. Aga Inglismaal läks ükskord midagi sassi, sellepärast, et kolme ega kahte kanalit ei saanud vaadata. Ainult ühte sai.

Aga kuidas sa aru saad neist Inglismaa filmidest, kui need inglise keeles on?

Ma oskan natuke Inglismaa keelt. No inglise keelt. Ma tean näiteks, mis on inglise keeles kass- cat. Ja koer on dog.

Väga tubli oled ju. Kus sa seda õppisid?

Emme ütles mulle. Ja siis tool on chair ja lind on bird.

Sa oled väga tubli ju.

And on ja.

Jaa. Väga tubli, siis sul inglise keel juba tuleb. Kui sa filmi vaatad, kas sa siis saad ka aru inglise keelest natuke?

Natuke saan aru.

Mõnest sõnast saad aru. Aga kui sa teistest sõnadest aru ei saa, kas sa saad siis ikka aru, mis toimub?

Saan küll, sellepärast, et teised räägivad mulle.

Aga kas telekast on vahel midagi igavat ka?

Jaa, näiteks Kelgukoerad.

Kas veel on midagi igavat?

Arva ära, kas mulle meeldib rohkem õudusfilme vaadata või mitte õudusfilme.

Ma arvan, et sulle meeldib mitte õudusfilme vaadata?

Vale.

Sulle meeldivad õudusfilmid?

Jaa.

Ahsoo. Mis seal õudusfilmides tehakse siis?

Need on hästi lahedad.

Kas need hirmsad ei ole siis?

Ei, sellepärast, et ma tean, et sealt keegi välja ei tule niikuinii.

Mis õudusasjad seal on siis?

Ussid on mõned. Tead, mis ma nägin seal Egiptuses?

No...

Seal oli hästi armas siil, magas kivi peal. Hästi väike. Tead, kuidas ta magas? Magas niimoodi (paneb käed pea alla). Ei maganud keras. See oli hästi armas. Siis ma nägin seal rästikut ja madu. Üks mees taltsutas teda. Ja siis lapikut ussi.

Kas telekas on veel midagi sellist, mida sulle üldse ei meeldi vaadata?

Selliseid, kus ei ole midagi huvitavat.

Mis asjad need on sellised, kus ei ole midagi huvitavat?

Näiteks, mis ma olen juba näinud.

Kas mõned suurte inimeste filmid on ka igavad?

Ei ole.

Kas sina selliseid seriaale vaatad ka vahel?

Vaatan.

Milliseid sa vaatad?

Igasuguseid.

Milliseid sa vaatad? Kas sa näiteks „Kire lõksus“ või „Kirgede tormi vaatad“?
„Kire lõksus“ vaatan. Laine ka vaatab. Ta rääkis ükskord.

Nii et sinu kasvataja vaatab ka?

Jaa.

Kas sulle need seriaalid meeldivad?

Natukene meeldivad.

Vaata, see, käib siia alla (hakkab näitama, kuidas laud kokku käib). Kasvataja tuleb Eliise-Mariat õue kutsuma.

Intervjuu 4: Luise

Intervjueeritava taustaandmed

Nimi: Luise

Vanus: 5

Intervjuu situatsioon: lasteaiarühma magamistuba, kus intervjueerija istub lapsega väikse ümara mängulaua taga. Teisi lapsi ega kõrvalisi inimesi ei ole intervjuu juures.

Intervjueerimise kuupäev: 11.01.2008

Intervjuu transkriptsioon

Kas sina vaatad telekat?

Jaa.

Mida sa vaatad telekast?

Lastekaid.

Mis lastekad need on sellised?

„Saame kokku Tomi juures“

Aa...mis saateid sa veel vaatad?

„Kodu keset linna“

Millest see on?

Ma ei tea.

Miks sulle see „Kodu keset linna“ meeldib?

Sest seal on laps Henri.

Mida nad teevad seal sarjas?

Henri käib vahel õues ja Liis, kes nende juurde elama tuli, siis ta pani seda majoneesi palsami ja šampooni asemele.

Mida sulle veel vaadata meeldib?

„Võta või jäta“

Mis saade see on?

Seal avatakse kohvleid ja siis seal kohvrite sees on numbrid.

Miks sulle see saade meeldib?

Sest ma tahan näha, et see inimene, kes mängib, et mis number tal kohvri sees on.

„Miljonimängu“ ma vaatan ka.

Miks sulle „Miljonimäng“ meeldib?

Seal saab arvata. Ma tahan näha, kas minu vastus on õige. Issi on juba nii palju saanud arvata. Mina pole veel ühtegi korda saanud.

Mis saateid sulle veel meeldib vaadata?

Rohkem ei olegi.

Kas sa vaatad palju telekat?

Jaa.

Kui tihti sa telekat vaatad?

Iga päev.

Millal sa tavaliselt telekat vaatad?

Siis, kui ma lasteaiast koju lähen.

Mida sa siis vaatama hakkad, kui lasteaiast koju lähed?

Tomi ja Annit.

Miks sulle see „Tomi ja Anni juures“ meeldib?

Sest seal on multikad.

Millised need multikad on seal?

Igasugused.

Kas sa vahel vaatad enne magama minekut ka telekat?

Jaa.

Mida sa siis vaatad?

Siis ma vaatan uudiseid, ilma ja sporti.

Telekas on niimoodi, et igasugu saated ja sarjad saavad lõppevad vahel päris ära ja enam ei näidatagi neid. Kas sul on vahel kahju ka olnud, et mõnda saadet ei näidata enam telekas?

Mhmmh.

Millised saated need on olnud?

Sellepärast, et seal mul ei ole ühtegi saadet vaadata enam.

Aga kas sa mäletad nende saadete nimesid ka, mille pärast sul on kahju olnud, et need on läbi saanud? Oskad sa mõnda näidet tuua.

Et siis, kui Luisa kaotas.

Tantsud tähtedega ?

Mhmmh.

Miks sulle meeldis see „Tantsud tähtedega“?

Sellepärast, et seal tantsiti. Ma käin ise ka peotantsus.

Mida sa tavaliselt nädalavahetustel teed, kui sul on rohkem vaba aega?

Mängin ja vaatan telekat.

Mida sa telekast vaatad?

Multikaid.

Mis multikad need on sellised?

Viasati pealt.

Aga need on ju inglise keeles?

Mhmmh

Saad sa siis aru ka?

Ei saa (naerab). Ainult mõned sõnad.

Kas sina oled vaadanud ka mingisuguseid selliseid politseisaateid või krimisarju?

Jaa. Uudiseid.

Milliseid uudiseid sa oled vaadanud? „Reporterit“ , „Aktuaalset kaamerat“ või TV3e uudiseid?

„Aktuaalset kaamerat“.

Miks sulle meeldib seda vaadata?

Niisama. Tahan vaadata, mis juhtunud on.

Kui tihti sa uudiseid vaatad?

Mitte iga päev

Kas sa tead, mis kell sinu lemmiksaated hakkavad?

Kell seitsmest tahan multikaid vaadata.

Kui sul on vahel kodus igav, mida sa siis teed?

Siis ma hakkam multikaid vaatama... Viasati pealt. Seal on kogu aeg multikad.

Kas on vahel niimoodi ka, et emme ja issi ei luba sul midagi telekast vaadata?

Vahest on.

Mida nad ei lubanud sul vaadata?

Multikaid....

Miks?

Vana-aasta õhtul. Nad tahtsid ise vaadata.

Mis sina tegid siis?

Ma ei tea. Vaatasin teist telekat.

Teil on siis mitu telekat?

Mhnh. Ja emme tahab kööki veel ühte saada.

Kas emme või issi ütleb sulle ka vahel, et sa oled juba nii palju telekat vaadanud, et aitab küll?

Ei ole.

Võid vaadata nii kaua kui ise tahad?

Jaa.

Kui kaua sa siis tavaliselt vaatad telekat?

Nii kaua, kui mu lemmikmultikad läbi saavad.

Millised on sinu lemmikmultikad?

„Mikey Mouse“.

On sul veel mõni lemmikmultikas?

„Rodney“. See on ka Viasati pealt.

Kas sul on mõni lemmiktegelane ka mõnest saatetest või filmist?

Tomi.

Kas sealt „Tomi ja Anni juures“ saatetest?

Mhnh

Miks Tomi sulle meeldib?

Sellepärast, et tal on punased juuksed.

Kas sina oled näiteks politseisaateid või -filme ka vaadanud?

Jaa. Mulle meeldivad need.

Mida sa vaadanud oled?

„Ohtlikku lendu“, „Kelgukoeri“...

Miks need meeldivad sulle?

Sest ma tahaksin näha neid.

Kas sa kartma ei ole hakanud?

Ühekorra kartsin.

Mis seal oli, et sa kartma hakkasid?

Ühed inimesed olid kostüümis ja siis see, kes uuris, selle Rita pani puuri.

Kas sa kartsid vaadata seda või siis pärast hakkasid kartma?

Pärast hakkasin kartma, siis, kui magama läksin. Ma nägin unes.

Oled sa veel telekas näinud selliseid hirmsaid asju, mis sulle ei ole meeldinud?

Mhmmh

Mida sa näinud oled?

Ma ühte filmi nägin, aga ma ei tea, mis selle nimi oli. Hästi õudne oli. Mingid õudusasjad olid puuris kinni.

Mida sulle üldse ei meeldi telekast vaadata?

Sellised sarjad.

Milliseid sarju sa mõtled?

Neid...ma ei mäleta.

Kes seal sarjades on?

Ma ei tea.

Mis sarjad need on sellised? Tuleb sul mõni nimi äkki meelde?

„Vaprad ja ilusad“

Kas see meeldib sulle või ei meeldi?

Ei meeldi.

Miks sulle ei meeldi „Vaprad ja ilusad“?

Sellepärast, et see pole multikas. Mulle ei meeldi suurte saated. Ainult „Ohtlik lend“ ja „Kelgukoerad“ meeldivad.

Sa ütlesid, et sulle meeldib uudiseid vaadata. Kas sa näiteks „Reporterit“ oled ka vaadanud?

Ee...Võsareporterit olen vaadanud küll.

Miks sa seda vaatad?

Sest ühes saates auto pritsis teda. Sadas vihma.

Kas sa tihti vaatad „Võsareporterit“?

Jaa.

Mida see Võsareporter teeb seal?

Räägib igasugu asju.

Mida sa eile vaatasid telekast näiteks?

Multikaid ja „Kodu keset linna“.

Kas on veel midagi sellist, mida sa vaatad telekast iga päev?

„Tomi ja Annit“

Aga mida sulle kohe üldse ei meeldi telekast vaadata?

Selliseid õudusfilme. Ma olen vaadanud küll muidu.

Mis seal õudusfilmides on?

Pannakse vangi pahad.

Kas sa kartma ei ole hakanud pärast?

Ei ole.

Sa enne ütlesid, et sulle meeldis „Tantsud tähtedega“. Miks sulle see „Tantsud tähtedega“ meeldis?

Ma tahtsin näha, kas Luisa võidab.

Sa hoidsid siis Luisale pöialt?

Mhmmh

Kas sa siis vaatasid „Superstaari“ saadet ka juba? Seal oli ka Luisa.

Jaa.

Kas see saade meeldis sulle?

Jaa, ainult see ei meeldinud, et Birgit võitis. Mul on üks selline saade ka, et „Eesti versus Jõekalda“. See on kahe peal iga reede pool üheksa. Täna ma hakkan vaatama seda.

Miks sulle seda vaadata meeldib?

Sellepärast, et seal tehakse igasugu asju.

Mis asju nad seal teinud on?

Võtnud ennast paljaks ja pannud riided rivvi. Ainult aluspüksid jäid. (naerab)

Tuleb sul veel meelde mõni saade, mis on sind hästi naerma ajanud?

See „Eesti versus Jõekalda“, kui nad võtsid riided ära ja panid Jõuluvana riided selga, habe oli ka.

Kas sa vaatad tavaliselt üksinda telekat või kellegagi koos?

Koos vaatan.

Kellega koos sa vaatad?

Emme ja issiga, aga issi teeb ristsõna.

Aga kui emme ja issi vaatavad vahel mõnda suurte saadet või filmi, kas sa vaatad siis ka?

Jaa

Kas sul igav ei ole neid vaadata?

On

Aga miks sa siis ikkagi vaatad?

Niisama. Igav on. Midagi pole mängida ka.

Kui palju sa vaatad telekat?

Nii palju, kui mul saateid on.

Kas telekas on midagi sellist ka, mida sulle üldse ei meeldi vaadata?

Ma ei tea. Ma pole eriti telekat vaadanud. Mulle meeldib kõige rohkem sport.

Aa...mis sporti sa vaatad telekast?

Suusatamist ja siis meil Viasati pealt tuleb ka veel sporti.

Kas sa üksinda vaatad sporti või kellegagi koos?

Issiga koos. Mul on kalad ka kodus.

Aa, vaata kui vahva. Aga räägi, mida sa tavaliselt siis teed, kui sa lasteaiast koju jõuad?

Vahetan riided ära ja hakkan lastekat vaatama

Mida sa vaatad siis telekast?

Lastekat

Ja kui lastekas läbi saab?

Siis...siis ma hakkan „Kodu keset linna“ vaatama.

Ja kui see on läbi, mida sa siis teed?

Siis ma mängin. Teen kaarditrikke.

Oskad teha kaarditrikke?

Ei oska, aga emme jääb uskuma. Ükskord mul oli nõnda, et ühes käes oli mänguasi ja ütlesin emmele, et ma tõmban siit auto välja ja siis ma võtsingi auto välja.

Kas sa oled seda „Trikimeest“ ka siis telekast vaadanud?

Jaa. Ma olen proovinud iga kord järele teha, aga mul ei tule see välja.

Miks sulle see „Trikimees“ meeldib?

Sellepärast, et seal saab trikke teha ja siis ma saan järele proovida, kas ma oskan või ei oska.

On sul mõni välja ka tulnud?

Ükskord ma tegin issile seda, et seal oli poti kaheksa ja siis ma näitasin nõnda issile kaardipakki ja ütlesin, et jäta see kaart meelde ja siis ma segasin kaardid ära ja ütlesin issile, kas see kaart oli poti kaheksa. Tegelikult ma ennem ise piilusin. Ma ei oska ju nõnda.

Kuidas see Trikimees neid trikke siis teeb?

Trikimees tegi ühekorra nõnda ükskord, et pole võimalik. See oli võimalik. Vaata nõnda, et tal oli kaks pappkasti ja siis ta pani need kinni ja siis naine oli ühel poolel nõnda kronksus ja siis, kui ta nõnda lahti tegi, siis oli ühes kastis nõnda kronkus.

Kus sa tead, et see trikk nii käib?

Lihtsalt nii lihtne trikk.

Kas telekas näidati, kuidas seda trikki tehti või tulid ise selle peale?

Isse tean. Ja mul on veel „Talendijaht“ ka veel.

Aa...sa oled „Talendijahti“ ka siis vaadanud.?

Jaa, aga ma tahtsin, et teised võidaksid, mitte see peastarvutaja.

Kellele sina siis põialt hoidsid?

Nendele kahele poisile, kes tegid stepptantsu.

Kes sulle sealt „Talendijahist“ veel meelde on jäänud?

Ühed, kellel oli jahifliis seljas.

Mida nad tegid?

Trikke... Ja üks hüppas ühe põidlaga...ühe käe peal. Ja ma tahaksin ka proovida niimoodi silda teha, et pea läheks läbi hargivahe.

Selleks peab ikka päris palju painduma?

Me käime lasteaiaga võimlemas.

Kas emme ja issi on sul keelanud ka vahel midagi vaadata?

Lubavad. Ainult, kui uudised on, siis vahel ei luba ja siis ma ei taha ka. Siis ma hakkam hoopis mängima, kuni need läbi saavad.

Kas sul on veel selliseid saateid, millest sa tahaksid rääkida?

(Raputab pead)

Intervjuu 5: Diiter

Intervjueeritava taustaandmed

Nimi: Diiter

Vanus: 6

Intervjuu situatsioon: lasteaiarühma magamistuba, kus intervjueerija istub lapsega väikse ümara mängulaua taga. Teisi lapsi ega kõrvalisi inimesi ei ole intervjuu juures.

Intervjueerimise kuupäev: 11.01.2008

Intervjuu transkriptsioon

Kas sina vaatad telekat?

Jaa

Vaatad?

Mhmh, mul on igasuguseid kassette ja plaate.

Mida sa sealt telekast vaatad tavaliselt?

Igasuguseid multikaid.

Multikaid? Milliseid multikaid sa vaatad?

Igasuguseid, mul on päris palju plaate. „Prussakaid“ ja „Buratiinot“ ja „Mõmmi aabitsat“. Mõndasid ma ei vaata, mõned on titekad. Ja siis on veel Leopardi oma ka.

Mida sulle eriti meeldib vaadata? On sul ka oma lemmikmultikas?

Ma ei tea. Kõik on head.

Mida sa peale multikate veel vaatad?

Filme

On sul mõni lemmikfilm ka, mida sulle hästi-hästi meeldib vaadata?

„Ruudi“

Millest see „Ruudi“ on?

Ah, see on viikingitest.

Kes see „Ruudi“ on?

Ruudi on üks poiss.

Kas sa vahel telekanalite pealt ka vaatad mingeid saateid, filme või multikaid?

Mõnikord.

Mis kanalite pealt sulle vaadata meeldib saateid?

TV3 ja Kanal2 pealt ikka.

Kas sa vaatad tihti telekat?

Mitte eriti. Mul on nii palju igasugu arvutimänge.

Kas sulle meeldib rohkem arvutiga mängida või telekat vaadata?

Telekat vaadata.

Millal sa vaatad tavaliselt telekat? Kas hommikul või siis, kui lasteaiast tuled või...?

Siis, kui tulen lasteaiast, sest hommikul on nii vara, et panen riidesse ja kohe õue.

Hommikul ei jõua?

Jah.

Kas sa oled telekast vaadanud vahel ka mõnda sellist saadet või filmi, mis sind on hirmutanud või mille peale sa kartma oled hakanud?

Ei ole

Ei ole hirmsaid saateid?

Ainult mõnikord.

Mis saated need on mõnikord hirmsad?

Ma ei mäleta.

Kas sa vaatad ainult lastesaateid või oled vaadanud ka suurtele mõeldud filme ja saateid

Muidugi olen neid vaadanud. Kogu aeg, kui jõuan.

Milliseid suurte saateid sa oled vaadanud?

Neid, mis eesti keeles on. Aga teises keeles vaatan ka.

Milliseid suurte saateid sa oled vaadanud siis näiteks?

Näiteks lastefilm oli küll „Lõvi, nõid ja riidekapp“, siis „Tantsud tähtedega“, siis on „Kaks takti ette“...Rohkem väga ei vaata.

Mis seal „Kahes taktis“ on? Miks sa „Kahte takti“ vaatad?

Seal on lauljad ja ma tean seda, kes võitis. See võitja elab ju mu vanaema linnas põrandal all. (naerab).

Sa tead teda siis?

Jaa...see Margus. Aga ma pole teda ise näinud.

Kas „Kaks takti ette“ ei läinud sulle igavaks?

Väga ei läinud.

Kas te vaatate vahel terve perega ka koos telekat?

Ei vaata. Issi on praegu kaugel.

Aga emmega koos vaatad vahel telekat?

Ei vaata. Ma vaatan üksi.

Kas sul on nende saadete peale mõni lemmiktegelane ka, kes sulle eriti meeldib?

„Buratiinos“ on üks tegelane. Üks sõber käib meil Tallinnast külas, siis ta sõber on seal telekas.

Tema sõber on telekas?

Jah, „Buratiinos“.

Millest see „Buratiino“ on?

Buratiino on üks poiss, kellel on pikk nina (naerab).

Kas sina oled vaadanud selliseid politseisaateid või krimisarju ka?

Olen küll. „Raportit“ ma vaatan ka. Emme vaatab „CSI kriminaliste“. Ma ei vaata, moarust on need nii jamad. Igavad.

Miks sa „Raportit“ vaatad?

See on lõbus ja ei väsita ära ja ei ole teises keeles. Ja tead...me tegime ka, ühel tüdrukul oli fotoaparaat, siis üks filmis ja siis me tegime niimoodi uudiseid.

Uudiseid tegite ise?

No niimoodi sika-saka paberi peale (naerab).

Ja siis lugesite need uudised ette?

Jaa (naerab).

Siis te olite nagu päris reporterid telekas?

Ei. Me tegime kaamerat.

Üks oli siis kaameramees?

Ei. See oli fotoaparaat

Kas te pärast nägite siis ka, mida te filmisite või pildistasite?

Ei, see oli mängufotoaparaat.

Aga sa ütlesid, et vaatad „Raportit“. Kas sa teisi politseisaateid või krimisarju ka vaatad veel? Näiteks „Kelgukoerad“ või „Ohtlik lend“.

Aa...neid ma vaatan kogu aeg. Vanaema läheb magama ja ütleb, et jää kaissu. Ma ütlen, et ma ei viitsi jääda, ma tahan „Kelgukoeri“ näha.

Mis seal „Kelgukoertes“ on?

Seal on need, et uuritakse laipu. Kui üks politsei kutsus, siis lõpus tuli välja, et mees ise tappiski selle mehe.

Ongi nii? Ise kutsus politsei ja tegelikult ise tappis?

Jah. Ja see tapja oli ju see...see „Võsareporterit“ mees. Aa...ma vaatan „Võsareporterit“ ka. See oli laibakoti sees. Prügiautos oli see.

See sama „Võsareporterit“ mees siis?

Jaa. Ja „Võsareporterit“ ka näitas, kuidas Võsapets prügihunnikusse kotiga pandi.

Sa olid siis seda „Võsareporterit“ juba näinud?

Mhmh, ennem nad panid ta prügimäele.

Kas sul hirmus ei ole neid „Kelgukoeri“ vaadata, kuidas nad seal neid laipu uurivad?

Äkää [ei]

Ei ole hirmus? Unes ei ole vahel näinud midagi hirmsat sealt?

Äkää [ei]. Ma pole kunagi unes näinud. Ainult mõnikord.

Mida sa siis mõnikord unes oled näinud?

Ma ei tea, mingeid luupainajaid. Ma vaatan „Ohtlikku lendu“ ka mõnikord.

„Ohtlik lend“ meeldib sulle?

Mhmh [jah]

Miks sulle meeldib „Ohtlik lend“?

Seal on igasuguseid uurijaid ja laipu ja... Mulle meeldivad need õnnetused.

Aga sa ütlesid, et oled unes mõnikord luupainajaid näinud. Mis seal unes siis hirmus oli?

Lihtsalt oli hirmus. Kui ma jõulupeol käisin, siis oli etendus ka ja kui ma koju tulin, siis oli see jutt kõik sinna lastekasse lindistatud.

Aa. Ja siis sa vaatasid sealt lastekast pärast?

Jaa.

Kas sa vaatad lastekast ka vahel mingeid multikaid?

Mõnikord. Eriti ei vaata. Need Jussi multikad on nii titekad.

Aga mida sulle meeldib vaadata? Mis ei ole sinusuguse poisi jaoks sellised titekad saated?

„Ruudi“ näiteks. Ja „Lõvi, nõid ja riidekapp“.

Mis see „Lõvi, nõid ja riidekapp on“?

See on selline film, kus kapist lähed siis ja siis on kohe lumi kapi ukse taga.

Ongi nii?

Jaa. Ja see on ju võimalik ka. Sa ju ehitad kapi ja siis võtad kapi seina maha. Muud moodi ei saa teha. See oli päris film. Müüja rääkis.

Aga kas sina oled vahel seebiseriaale ka vaadanud, mis õhtuti jooksevad?

Mõnikord.

Millist sa neist vaadanud oled?

„Biancat“ ja...Emme ja vanaema lemmikud on „Vaprad ja ilusad“, aga praegu on vaheaeg.

Kas sina oled ka vaadanud seda „Vapraid ja ilusaid“?

Mõnikord

Sa enne ütlesid, et tegite sõbraga koos ise uudiseid. Kas sa telekast ka uudiseid vaatad vahel?

Mõnikord

Mis uudiseid sa vaatad? Mis kanali pealt?

Ühe pealt.

Sa vaatad siis „Aktuaalselt kaamerat“?

Jah. Mõnikord vaatan TV3 pealt ka.

Kas sa „Reporterit“ oled ka vaadanud?

Jaa.

Millise kanali pealt sulle kõige rohkem meeldib uudiseid vaadata?

„Reporter“ meeldibki. Ja „Ohtlik lend“ meeldib ka.

Milliseid saateid on igav vaadata?

Polegi selliseid.

Kas on mõni selline saade või film, mida sa kohe üldse ei taha telekast vaadata?

Ma ei tea. Mingeid sõjafilme.

On veel midagi, mida on igav vaadata või mida sa ei taha vaadata?

Ei ole. Ma vaatan...aa...mu lemmiksari on „Komissar Rex“.

„Komissar Rexi“ vaatad ka?

Jaa. See on ka selline koer Rex. Ta uurib nagu.

Mis sulle selle sarja juures meeldib?

Et seal uuritakse jälle. Nägid sa eile seda?

Eile ma ei näinud.

Seal üks varas läks bussi peale ja siis Rex hüppas silla pealt bussi katusele ja siis omanik hakkas jälitama teda. Siis peatas kinni ja siis Rex sai luugist sisse. Buss peatus. See Rex ajas pikali selle varga. Omanik tuli ukse taha, siis bussijuht tegi ukse lahti.

Sulle üldse meeldivad sellised uurimisfilmid- ja saated?

Jaa.

Telekas on nii, et mingi aja pärast saavad igasugu saated ja seriaalid läbi. Kas telekast on midagi sellist ka olnud, mis on praegu läbi saanud, aga mida sulle meeldiks edasi vaadata?

Jaa. Näiteks „Kelgukoerad“. Seal on vaheaeg jälle.

Kas on veel midagi sellist, mis on läbi saanud, aga sa tahaksid veel näha seda?

Ma ei tea. „Kelgukoerad“ ongi. Mõnikord neid...noh...“Ohtlikku lendu“ ka vaadata.

Kuidas sa vaatad telekat: kas sa tead, mis kell sinu lemmiksaated hakkavad või sa paned lihtsalt teleka käima ja siis vaatad, mis sealt tuleb?

Ma panen lihtsalt teleka käima. Ükskord oli nii, et ma pidin duši alla minema ja siis ma ütlesin emmele, et emme oota, ma tahan „Ohtlikku lendu“ vaadata ja siis emme lubas vaadata. Alguses ma arvasin, et see on jumalafilm, sest alguses räägiti jumalast, aga siis hakkas jälle uurijaid näitama.

Kas sa mõne saate kohta tead ka, mis kell see hakkab?

Ühe pealt ühed multikad hakkavad kell viis ja lõppevad kella kuuest ja teised multikad hakkavad kell seitse ja lõppevad kella kaheksast. Ma eile vaatasin ka.

Mida sa eile vaatasid telekast?

„Tomi ja Annit“ vaatasingi. Mu emmel on ju homme sünnipäev ja siis ma lähen täna maale vanaema juurde.

Aa, vaata, kui tore.

Kas emme ja vanema lubavad sul tekekast vaadata kõike, mida sa ise tahad?

Emme lubab. Maavanaema ei luba neid „Kelgukoeri“ vaadata. Jään kogu aeg magama.

Miks vanaema ei luba sul neid „Kelgukoeri“ vaadata?

Et see segab. Tegelikult ei sega. Ma ei tea, miks ta ei luba.

Aga emme lubab kõike vaadata?

Mhmmh.

Kas sa õhtuti ka vahel vaatad mingeid suurtele mõeldud filme või saateid?

Mhmmh. Eile ma olin kaua üleval ja vaatasin. Mul polnud und. Kell oli juba neliteist.

Mis neliteist?

Neliteist oli kell.

Siis oli päris öö juba või?

Õhtu oli.

Kas te emmega koos siis vaatasite telekat?

Ei. Emme toimetas ja ma vaatasin.

Mis filmi sa vaatasid?

Ma ei tea, oli üks film.

Millest see film oli?

Ma ei tea. Ma pole kuulnud. See oli teises keeles.

Kas sa vahel vaatad siis teises keeles ka filme?

Jaa.

Kuidas sa siis aru saad, mis filmis toimub?

Ei peagi aru saama.

Lihtsalt vaatad?

Mhmh. Ükskord ma vaatasin ka lõpuni üks tulistamisfilm. Üks politseinik sai viga. Üks tulistamisfilm.

[Poiss kiigub tooliga ja kukub ootamatult pikali.]

Kuule, sa lendasid nagu „Ohtlikus lennus“ need uurijad seal hüppavad?

[Naerab ja tõuseb püsti jälle]

Näiteks niimoodi, et õhtul pimedas üks auto peatus vargad tulid auto juurde, aken oli lahti ja siis tulistati [näitab sõrmedest kokku pandud püstoliga meeleskohta ja teeb, nagu ta oleks pihta saanud].

Kus kohas sa sellist juhtumit nägid?

Mm...see oli seal „Ohtlikus lennus“

Päris hirmsad asjad on seal tegelikult ju.

Jah.

Kas need hirmutavad sind ka vahel?

Äkä [Ei]

Kohe üldse ei hirmuta?

Natukene vahepeal.

Kas see, mis seal „Ohtlikus Lennus“ on, on päriselt toimunud?

Ma ei tea. On küll päriselt. „Buratiino“ on küll päris. Seal on see Turemar. See oli ühe selle teise sõbra sõber.

Mis sulle lastesaadete juures kõige rohkem meeldib?

Ma ei tea. Mul on igasuguseid kassette ja plaate.

Kas sa vaatad rohkem kassette ja plaate või telekat?

Kassette ja plaate.

Kas emme on sulle vahel ütlema ka tulnud, et kuule, sa oled juba nii palju telekat vaadanud, aitab nüüd küll?

Mõnikord. Ammu pole öelnud enam.

[Laua peal on üks mängukoer, mille poiss mängukasti viskab]

See koer lendas nagu Rex sinna bussi katusele eile.

Ma tean, et kui...kui see omanik on seal puude juures ja hüppab, siis omanik ei saa haiget. Ta ainult kohkub. Ta ei hüppa sülle, ta kohkub.

Kust sa tead seda?

See on ka teises keeles.

Aga kuidas sa aru saad selles?

Ma ei peagi aru saama. Põnev on vaadata.

Mis on veel sellised põnevad saated ja filmid?

Mul on palju filme. Mulle meeldib vaadata.

Miks sulle meeldib telekat vaadata?

Seal on filmid nii lähedad mõnikord. Mõned on jamad.

Millised need jamad filmid on?

Ma ei tea.

Kas te lasteaias ka räägite sõpradega vahel mõne telesaatest või filmist?

Ma ei tea. Meil on lasteaias ka telekas.

Mida te sealt vaatate?

Multikaid. Lapsed võivad kassette ja plaate kaasa võtta.

Kui tihti te lasteaias telekat vaatate?

Päris tihti, kui midagi pole teha.

Mida sa siis teed tavaliselt, kui sul kodus igav on vahel?

Ma ei tea. Arvuti lähen õhtul või küsin emme käest nõu.

Mida emme soovib sulle, kui sul igav on?

Ma ei tea. Ta ei soovi midagi, ma pean endale ise lahenduse leidma.

Mida sa siis tegema hakkad?

Ma ei tea. Mängin. Vaata, mina joonistasin selle pildi (näitab käega seina peale suurele pildile, kuhu iga laps on iseennast joonistanud, naerab).

Kas sina oled seal kõige üleval?

Jaa. (naerab) Ma ei viitsinud eriti joonistada. Sa vaata seda Jani pilti. See on palju naljakam (naerab).

Väga vahva pilt ju.

(Naerab)

Mul ei olegi tegelikult rohkem küsimusi sulle. Kas sa ise tahad äkki midagi veel öelda või rääkida oma lemmiksaadetest? On sul veel lemmiksaateid?

Ma ei tea. Ei ole rohkem.

Intervjuu 6: Jan Robin

Intervjueeritava taustaandmed

Nimi: Jan Robin

Vanus: 7

Intervjuu situatsioon: lasteaiarühma magamistuba, kus intervjueerija istub lapsega väikse ümara mängulaua taga. Teisi lapsi ega kõrvalisi inimesi ei ole intervjuu juures.

Intervjueerimise kuupäev: 11.01.2008

Intervjuu transkriptsioon

Kas sina vaatad telekat?

Mhmm

Mida sa vaatad sealt tavaliselt?

Multikaid

Milliseid multikaid sa vaatad?

Disney multikaid.

Millised need Disney multikad on?

Igasugused. „Pen Ten“ on üks.

Mis multikad sulle veel meeldivad?

„101 dalmaatsia koera“, see on ka Disney pealt.

Mis sulle veel meeldib?

On üks selline multikas ka „Rebane ja koer“, aga see on film

Mis sulle veel meeldivad näiteks?

Kohe mõtlen...

Miks sulle meeldivad multikad?

Need suurte inimeste filmid on igavad, sellepärast, et seal räägitakse igasugu igavaid asju ja need on inglise keeles. Ma ei jõua veel päris kiiresti teksti lugeda.

Kui sa sealt Disney pealt multikaid vaatad, siis seal on ju ka inglise keeles?

Jah, aga seal pole teksti ja seal on põnevad ja naljakad.

Kas sa vahel vaatad Eesti pealt ka mingeid saateid?

Jaa. „Tomi ja Anni juures“.

Miks sulle see meeldib?

Seal tuleb ka igasugu multikaid ja seal nad teevad igasugu lahedaid asju.

Mis asju nad seal teevad näiteks?

Multikaid teevad ise näiteks ja räägivad igasugu lahedaid asju. Mis päevad on ja mis toimub nendel päevad, mis nende päevade nimed on.

Mida sulle veel meeldib vaadata?

Rohkem mul ei olegi midagi.

Kas sa vaatad vahel ka mingeid filme või sarju?

Filme vaatan. Ma võin sulle öelda ühe õuduka nime, mida ma vaatan.

Tõesti? Mis õudukas see on selline?

Mhmh. „Liblikaefekt“, aga vanaema ei lubanud mul väga kaua vaadata, sest me pidime magama minema. Õhtul vaatasin.

Kas sul hirmus ei hakanud seda vaadates?

Ei ole. Ma pool vaatasin ära ja siis läksin magama.

Mis filme sa veel vaadanud oled?

Ma olen isegi „101 Dalmaatsia koera“ näinud mitu korda.

Mis filmid sulle veel meeldivad?

Ma ei teagi.

Kas sa mingeid saateid oled ka vaadanud Eesti kanalite pealt?

Sealt Kanal2 pealt tulevad „Kass Oggy ja kurjad prussakad“.

Kas sa mingeid politseisaateid või -sarju oled ka vaadanud?

Jaa... „Kelgukoeri“. Ja ma olen päris elus ka kelgukoeri näinud ühe sõbra juures.

Mida sa veel telekast põnevat oled näinud?

„Pehmed ja karvased“. Seal on igasugu põnevaid asju.

Mis asju seal on?

Niisama lobisevad ja räägivad seal igasugu igavatest asjadest. Seal on üks naljakas jänku ka. Ta räägib inimese keelt.

Kes seal veel on?

Seal on Edgar Savisaar.

Kes see on?

Meie peaminister.

Kes seal veel on?

Andrus Ansip

Kes veel?

Ma ei teagi.

Kas sa uudiseid ka vahel vaatad?

Ei. Ma vaatan ainult ilma.

Miks sa ilma vaatad?

Huvitav on. Ma vaatan, mis ilm täna on ja mis ilm homme on.

Mis saateid sa oled veel vaadanud?

Ma vaatan „Talendijahti“.

Mis see „Talendijaht“ on?

Nad teevad seal igasugu trikke.

Mis sulle sealt kõige rohkem meeldis?

Mulle meeldis breikimine.

Kas sa seda „Trikimeest“ oled ka vaadanud?

Jaa, eile vaatasin. Ta tegi siukest raha trikki. Ta tegi raha pooleks...tegi raha pooleks onju ja siis võttis teibi, pani raha kinni. Ja siis tegi käte vahel soojaks ja siis puhus, pani laua äärde ja võttis teibi ära ja raha oli terve. Ja üks trikk oli nõnda, et võttis raha, voltis kokku ja siis pani nõnda käte vahele ja puhus ja siis oli pangakaart.

Tõesti? Kuidas ta teeb nõnda?

Ma ei tea. Aa... ma võib-olla tean. Vaata...Tal on pangakaart siin varruka sees, siis ta paneb raha siit ja pangakaardi viskab asemele (*näitab käe peal, kuidas kujuteldavat raha varruka sisse panna, KK*).

Mida sa eile telekast vaatasid?

Eile ma vaatasin „Trikimeest“, „Kirgede tormi“

Mis seal „Kirgede tormis“ on?

Igasugu asju

Mida seal tehakse?

Igasugu asju. Ratsutavad ja see üks on ratastoolis. Ta peab kõndima õppima treeningsaalis ja siis kaks tükki aitavad teda. Üks on Felix ja teist ma ei tea.

Kas sa vaatad päris tihti seda „Kirgede tormi“?

Vanaema vaatab kogu aeg.

Sa vaatad siis vanaemaga koos?

Mhmmh

Millised on sellised põnevad saated, mis sulle meeldivad?

„Talendijaht“, „Trikimees“...igasugused. Mul on neid miljon tükki.

Vau. Miljon tükki?

Umbes sinna kanti.

Mis sulle veel siis näiteks meeldib?

Mul ei tule meelde.

Ka sul on ka oma lemmiksaade, -film või -multikas?

Mhmmh.“101 Dalmaatsia koera“.

Kas telekas on ka midagi sellist, mida sulle kohe üldse ei meeldi vaadata?

Jaa.

Näiteks?

Kanal2 pealt mulle ei meeldi näiteks üldse uudised, aga ilm meeldib. Siis ei meeldi veel „Reporter“ ja rohkem ma ei tea ka.

Kas ema ja isa vaatavad vahel midagi sellist, mis sulle ei meeldi?

Siis ma lihtsalt ei vaata. Lähen vaatan suures toas. Nad vaatavad tavaliselt köögis kogu aeg.

Teil on siis mitu telekat?

Jaa. Köögis on üks telekas, üleval on ka veel ja siis on veel uues majas, siis üleval on veel kaks. Viis telekat on meil.

Kas sa võid nii palju telekat vaadata, kui ise tahad?

Mhmh Ükskõik, kui kaua võin vaadata.

Kas emme või issi vahel ütlevad ka, et sa oled juba nii palju telekat vaadanud, et tee nüüd midagi muud ka?

Vahel ütlevad, et muidu jäävad silmad haigeks. Siis ma panen teleka kinni ja hakkan midagi muud tegema. All ei ole enam siis midagi põnevat. Ainult üks asi on...arvutis mängida.

Mida sa teed siis, kui sul igav on?

Hakkan oma toas *legodega* mängima. Kui mul igav on, siis ma ütlen emmele, et mul on igav ja siis ta paneb mulle arvuti.

Kas sa vaatad iga päev telekat?

Ei. Täna ma pole näiteks üldse vaadanud.

Kas sa oled telekas näinud vahel mõnda hirmsat filmi või saadet?

Äkä. [Ei]

Mitte midagi ei ole hirmsat olnud? Kas see „Liblikaefekt“ ei olnud siis hirmus?

Äkä [Ei]. Ainult üks on veel olnud.

Mis asi?

Titanic

See on ka hirmus?

Ei ole. Ma nägin ainult seda uppumiskohta, hakkasid kirvega seal midagi peksma.

Aga kas sa oled vaadanud telekast midagi hästi naljakat või lõbusa kat? Kas mõni saade on sind naerma ajanud?

Jaa...“Kõige naljakamad koduvideod“.

Sa vaatad seda ka?

Jaa. Ükskord oli eile siuke, et isa puhus koerale ninast sisse ja lõuad käisid laks-laks-laks.

Miks sulle see koduvideo meeldib?

Seal on igasugu naljakaid asju. Kõik kohad on naljakad. Kõik videod, mis sealt tulevad, on naljakad.

Aa...Mis sa veel eile telekast vaatasid?

Mm...ei mäleta.

Kas sa vaatad üksinda telekat või kellegagi koos?

Vahel vaatan üksinda, vahel vaatan kellegagi koos.

Kas sa vaatad suurte inimestega koos ka vahel midagi?

Ma pole vaatand midagi põnevat. Kui nad vaatavad midagi põnevat, siis ma vaatan, aga kui nad vaatavad midagi sellist, mis mulle meeldib, siis ma vaatan ka.

Mis sulle siis ei meeldi?

Ma ei teagi praegu.

Kuule, aga me nüüd olemegi varsti lõpetanud. Kas sul on lõpetuseks äkki veel midagi, mida sa tahaksid rääkida?

Ei.

Mitte midagi? Äkki tuleb veel mõni saade meelde?

Äkää. [Ei]. (*raputab pead*)

Lisa 3. Vestlusringide transkriptsioonid

Vestlusring 1: 03.12.2007

Vestlusringi situatsioon: pärast hommikusööki ja hommikutervitust on lapsed jaotatud kahte rühma: nooremad ühte ja vanemad teise (kui korraga on tööl kaks kasvatajat, siis teevad kasvatajad aeg-ajalt rühma pooleks, et teine kasvataja saaks väiksemate lastega eraldi tegeleda). Vaatluse all olnud vanemate laste hommikuvestluses osalesid järgmised lapsed: Eliise (4), Kättriin (5), Luise (6), Jan-Robin (7), Siim Andres (4). Vestlust juhib kasvataja Piret.

Piret: Räägime nüüd natuke teie nädalavahetusest. Luise, mida sina nädalavahetusel tegid?

Luise: Ee...pidasin sünnipäeva ja vaatasin „Tantsud Tähtedega“. Ma nii kangesti tahtsin, et Luisa võidaks.

Piret: Miks sa tahtsid, et just Luisa võidaks?

Luisa: Ma ei tea.

Kas sulle meeldib Luisa väga?

(Luisa noogutab)

Piret: Nii...Kättriin, mida sina nädalavahetusel tegid?

Tegin täpselt sama, mis tema (näitab Eliise poole)

Piret: No ta ise räägib meile.

Eliise: Käisin sünnipäeval Luisel ja siis vaatasin „Tantsud Tähtedega“. Tahtsin nii kangesti, et Luisa... ja siis ma hakkasin nutma.

Piret: Hakkasid nutma?

Kättriin: Ma hakkasin ka nutma.

Eliise: Nii kurb meel oli mul.

Kas teile meeldis siis Luisa nii väga?

Mhmmh.

Siim: Koit Toome ja Kerttu võitsid.

Kättriin: Jah, Koit Toome ja Kerttu Tänav võitsid.

Piret: Siim, kas sina vaatasid ka „Tantsud Tähtedega“ saadet?

Siim: Jaaa.

Piret: Kas sina oled rahul, et Koit Toome ja Kerttu võitsid?

Siim: Jaa.

Luise: Aga mulle ei meeldinud. Mulle meeldib Luisa.

Eliise: See, kelle...See onu, kellel oli...vot see võitis. Mulle meeldib see Gerli Padar ja...ka.

Siim: Ja Merle Liivak ka.

Jan Robin: Aa mulle...

Piret: Jaa, räägi Jan, räägi sina oma nädalavahetusest.

Ann: Ma vaatasin Tomi ja Annit. Seal oli üks väga naljakas multikas. Siis mängisin legodega. Siis käisin sünnipäeval

Kättriin: Kelle sünnipäeval?

Jan: Ja siis vaatasin veel maakaarti ja olin natukene arvutis ka, mängisin Mängukoopas.

Kätriin: Ma olin ka Mängukoopas.

Piret: Aga räägi sellest saatest „Tomi ja Anni juures“? Kuidas sulle see saade meeldib?

Jan Robin: Väga hästi ja nad tegid seal mingit näidendit paberist. Pabernäidendit.

Piret: Kas te vaatate tihti seda saadet?

Lapsed läbisegi: Jaa.

Luise: Ma vaatan peaaegu iga päev. Ainult teisipäeval ja neljapäeval ma ei saa vaadata.

Eliise-Maria: Aga mul oli...

(lapsed räägivad üksteise võidu)

Piret: Nii, kuulame nüüd. Nüüd räägib Eliise-Maria, mida tema nädalavahetusel tegi?

Eliise-Maria: Vaatasin Tantsud Tähtedega ja Tomi ja Anni ja siis ma olin natuke arvutis ja...

Siim: Mu ema vaatas ka „Tantsud tähtedega“.

Eliise-Maria: Ja siis... ee...ma tahtsin nii kangesti, et Luisa võidaks.

Siim: Aga kes siis võitsid?

Luisa: Koit Toome ja Kerttu tänav.

Jan: Koit Toome ja Kerttu võitsid.

Kätriin tõstab käe püsti.

Piret: Jaa. Räägi Kätriin.

Kätriin: Ma sain kuue aastaseks. (naer).

Eliise-Maria: Ma tahan veel midagi rääkida.

Piret: Jaa, kuulame nüüd, mida Eliise-Maria meile veel räägib.

Eliise-Maria: Ma saan talvel viie aastaseks ja ma kogun komme selleks, et ma saaksin igapähele kasti sees jagada.

Piret: See on sul väga ilus mõte.

(Eliise-Maria noogutab).

Nii, kas nüüd on kõik lapsed saanud rääkida? Kas keegi tahab veel midagi öelda?

Kui ei taha, siis lõpetame ilusasti ära hommiku.

Vestlusring 2: 14.01.2008

Vestlusringi situatsioon: Pärast hommikutervitust ja hommiklaulu istuvad lapsed ringis põrandal. Koos on nii väiksemad kui suuremad lapsed. Vestlusringis osalevad: Anni-Liisi (4), Jan Robin (7), Diiter (6), Marii (3), Kristel (4), Kätriin (5), Luise (5), Triinu (4). Päris väiksed lapsed (2-aastased ja nooremad) vestlusringis ei osale, vaid jälgivad, mida suuremad räägivad. Vestlust juhivad kasvataja Piret.

Piret: Mis teie nädalavahetusel tegite?

Anni-Liis: mängisin ja vaatasin telekat. Tead, mis seal oli telekas?

Noo?

Anni-Liis: Seal oli mina, Mässu ja onu Madis kõik olid telekas. Aga teised olid väljas.

Aga kuidas sa said telekas olla?

Anni-Liis: Ümber kamina saab minna.

Jan Robin: Vaata seal oli suur kamin ja mõlemale poole olid aknad ja siis see paistis läbi.

Ja see oli siis nagu televiisor?

Jan Robin: Jah.

Diiter, räägi sina, mis sina tegid?

Diiter: Olin vanaema juures ja õues.

Mis sa tegid õues?

Diiter: Niisama mängisin.

Marii, mis sina tegid?

Marii: Ma vaatasin Jusse.

Jusse?

Jan Robin: Jussi multikat.

Piret: Aa...

Teised on tasa, meie ei kuule, mida Marii räägib. Mida Marii veel tegi?

Marii: Mängisin mänguasju.

Piret: Ahaa. Nii, kuulame, mis Kristiin tegi nädalavahetusel?

(vaikus)

Piret: Kristiin, mis sa tegid nädalavahetusel?

(Kristiin paneb käe suu ette)

Piret: Kristiin vist ei taha täna riikida. Nii, kuulame Kristelit, mis sina tegid nädalavahetusel?

Kristel: Käisin Liisal külas. Mängisime

Piret: Nii Kätriin, mis sina tegid?

Kätriin: Vaatasin videoid.

Piret: Mis sa vaatasid videote pealt?

Kätriin: Enda vanasid videosid.

Piret: Siis, kui sa väike olid?

Kätriin: Jaa.

Piret: See on küll väga tore ju.

Kätriin: Ma rohkem ei mäleta.

Piret: Nii Robin sinu kord. Mis sina tegid nädalavahetusel?

Robin: Mängisin, vaatasin multikaid.

Piret: Mhmh

Robin: Siis vaatasin veel Jussi multikaid.

Piret: Mis multifilmid need sellised on?

Teine kasvataja: arvutist vaatavad

Lapsed läbisegi: Need on Jussi multikad, Jussist.

Luisse: Seal on karaoke ka

Jan Robin: See on see. Jänkujuss on tantsulõvi.

Luisse: Ei ole, seal on veel ühed karaoked.

Piret: Nii, kas sa tahad veel midagi öelda, Robin.

(Robin raputab pead)

Piret: Nii, Jan Robin, sinu kord. Mis sina tegid nädalavahetusel?

Jan Robin: Mängisin legodega, käisin sõbra juures.

Luisse: Arvutiga ei mänginudki või?

Jan Robin: Ja arvutiga mängisin ka.

Piret: Nii, Luise, sinu kord. Mis Sina tegid nädalavahetusel?

Luisse: Käisin matkamas.

Jan Robin: Matkamas?

Piret: Jaa, terve perega, Barri oli isegi kaasas. (*Luisa koer, KK*)

Luise: Jaa, aga Barri eksis ära.

Robin: Kuhu?

Luise: Salakäiku.

Robin: Aga kes ta üles leidis?

Luise: Siis ma ei mäleta.

Piret: Mis sa veel tegid?

Luise: Ma ei tea. Mängisin ja vaatasin multikaid.

Piret: Mis multikaid sina vaatasid?

Luise: Sati pealt.

Piret: Aga need multifilmid ei ole ju eesti keeles. Kas sa tead, mis keeles need on?

Luise: Inglise keeles.

Piret: Kas sa saad natukene aru ka?

Luise: Mhmh.

Piret: Aa. Vot kui tore. Nii, Triinu, sinu kord. Mis sina tegid nädalavahetusel?

Triinu: Vaatasin multikaid.

Piret: Mis multikaid sina vaatasid?

Triinu: Telekast.

Piret: Mis sa veel tegid?

Triinu: Siis käisime üks päev poes. Ja sõbranna juures mängisime natuke arvutiga.

Piret: Väga tubli. Kas kõik said nüüd räägitud? Nii, siis teeme nii, et lõpetame nüüd hommiku ilusasti ära.

(Lapsed tõusevad püsti, teevad ringi)

Vestlusring 3: 11.02.2008

Vestlusringi situatsioon: Pärast hommikutervitust ja laulmist istuvad lapsed ringis põrandal. Koos on nii väiksemad kui suuremad lapsed. Vestlusringis osalevad: Anni-Liisi (4), Jan Robin (7), Diiter (6), Marii (3), Kristel (4), Kättriin (5), Luise (5), Greete-Liis (4), Triinu (4). Päris väiksed lapsed (alla 3-aastased) vestlusringis ei osale, vaid jälgivad, mida suuremad räägivad. Vestlust juhivad kasvataja Piret.

Kasvataja Piret: Alustame Anni-Liisi sinust. Mida sa tegid nädalavahetusel, Anni-Liisi?

Anni-Liisi: Eliisega mängisin. Eliise käis mul ka külas.

Piret: Väga tore!

Anni-Liisi: Ja Eliisega me vaatasime minu juures Lottet, aga see Lotte tal oli kunagi, aga ta enam ei mäleta.

Piret: Tegid sa veel midagi?

Anni-Liisi: Mhmh. See Puru hoidis Eliiset niimoodi kinni.

Piret: Aa...Puru on sinu väike koer?

Anni-Liisi: Jaa. Hoidis püsti ja kinni. See oli naljakas, eksju? Aga niimoodi võib ju koeraks muutuda, eksju?

Piret: Ei, ma usun, et see nii hull ikka ei ole. Nonii, Kättriin, mida sina nädalavahetusel tegid?

Kätriin: Mängisin Mikuga, olin arvutis, vaatasin telekat.

Piret: Mida sa vaatasid telekast?

Kätriin: Suusatamist

Robin: Minu issi ka vaatas.

Luise: Mina vaatasin ka.

Piret: Vaat, kui tore. Kas sa tead, kus kohas need võistlused toimusid?

Kätriin: Jaa.

Piret: Kus kohas?

Kätriin: Ma ei mäleta enam.

Piret: Need toimusid meil Eestimaal Otepääl.

Robin: Aga meil ei ole ju Eestis lund.

Piret: Aga seal, kes vaatas telekast.... Tegelikult sadas vihma, aga seal oli kunstmüü.

Anni-Liisi: Selline lumepuhur.

Piret: Jah. Nii anname nüüd sõnajärje Eliisele. Eliise räägib, mis ta tegi nädalavahetusel.

Eliise: käisin Anni-Liisil külas, siis Anni-Liisi käis minul külas. Mängisime kassidega.

Piret: Jaa, mis veel?

Eliise: Rohkem ei mäleta.

Piret: Moonika, mis sina tegid nädalavahetusel?

(Moonika ei räägi)

Mis sa tegid, kui puhkepäev oli kodus?

(Moonika ei taha endiselt rääkida)

Piret: Moonika on liiga väike veel. Anname järje edasi Kristelile. Kristel, mis sina tegid nädalavahetusel?

Kristel: käisin Pireti juures, mängisin peitust.

Piret: Jaa, mis sa veel tegid?

Kristel: Mängisin kodu. Vaatasin kalamultikat.

Piret: Mis multikat sa vaatasid?

Kristel: Kalamultikat

Piret: Nüüd on Diitri kord. Mida sina nädalavahetusel tegid?

Diiter: Vaatasin telekat.

Piret: Mis sa vaatasid telekast?

Diiter: Suusatamist... siis ma vaatasin miljonäri saatet, „Ohtlikku lendu“. Käisin linnapeal, mängisin klouniga.

Piret: Tubli. Sul on olnud ilus nädalavahetus. Siim- Andres, mis sina tegid nädalavahetusel?

Siim- Andres: Vaatasin multikat.

Piret: Mis multikat sa vaatasid?

Siim-Andres: Siis, kui me tahtsime panna multikaid, siis me ei saanud panna. Vaatasime neid suuske ainult, aga ei tulnud multikat.

Diiter: Mul sati pealt tuli.

Mis sa veel tegid nädalavahetusel?

Ma ei tea, käisin vist õues jalutamas.

Kõik? Marii, sinu kord.

Marii: vaatasime „Põial-Liisit“ natukene ja magasime natukene ja lugesime natukene voodis.

Piret: Emme luges sulle?

Marii: Jah.

Piret: Mis juttu ta luges sulle?

Marii: Ma ei tea.

Piret: Sul on meelest ära läinud. Mis sa veel tegid?

Marii: Vaatasin natuke seda koera telekast.

Piret: Koerasaadet vaatasid?

Marii: Ei, mul lihtsalt ei tulnud midagi koersaadet üleval.

Piret: No selge. Kas nüüd sai kõik?

Marii: Jaa.

Piret: Nii, Kristiin, mis sina tegid? (Kristiin ei räägi). Kristiin vist ei taha rääkida. No Greete-Liisi tahab vist küll rääkida. Greete, mis sina tegid nädalavahetusel?

Greete-Liisi: Vaatasime seda...seda jänese multikaid, siis ma vaatasin multikaid, siis ma tegin... mängisin. Emme- issi pole mänginud. Issi ei leidnud oma kindaid üles. Ja siis meie magasime.

Piret: Ahaa. No vaat siis.

Greete-Liisi: Siis ma tegin nii palju asju ja nii palju asi ja siis homme oli sünnipäev ja siis oli nii palju...ja siis oli vanaemme ja Tõnu.

Piret: Ahaa. Siis oli tore pidu. Minu kodus oli ka sünnipäev. Minu mehel ja tema õel, nii et meie pidasime sünnipäeva kohe kaks päeva. Nii...

Luike: Laupäeval tegime sauna, mängisin natuke ja vaatasin multikaid. Pühapäeval käisin maal ja sõin natukene. Rohkem ei mäleta. Jussi multikaid vaatasin.

Greete-Liisi: Mina ka Jussi multikaid. Mul on kaks ja mul on üks mõmmi.

Luike: Ja siis emme riidles vanaisaga. Emme alles tegi puhtaks ja siis vanaisa viis sinna jälle õllepudeli ja siis kõik haises.

Piret: No kena (kasvatavad naeravad). Aitäh!

Vestlusring 4: 18.02.2008

Vestlusringi situatsioon: Pärast hommikutervitust ja laulmist istuvad lapsed ringis põrandal. Koos on nii väiksemad kui suuremad lapsed. Vestlusringis osalevad: Anni-Liisi (4), Jan Robin (7), Diiter (6), Marii (3), Kristel (4), Kätriin (5), Robin (4), Luise (5), Greete-Liisi (4), Riko (6), Siim Andreas (4), Kristiin (3). Päriskäikesed lapsed (alla 3-aastased) vestlusringis ei osale, vaid jälgivad, mida suuremad räägivad. Vestlust juhivad kasvataja Piret.

Piret: Nii Riko, alustame sinust. Sind pole tükk aega olnud.

Riko: Ma olin Pärnus. Olime toas ja läksime randa ja siis ujumispäeval oli puhastus igal aastal ja siis käisime rannas. Kaur oli ratta peal ja siis läksime koju niimoodi. Memm ja Mummi olid ka. Siis võtsime ühe suure käbi tee pealt ja läksime koju. Kaur läks magama ja siis tulid emme-issi. Siis läks emme ära ja siis olime veel kolm päeva. Siis emme-issi tulid järgi ja siis tulimegi siia. Eile me tulime. Hommikul siis tulime.

Piret: Mis sa siis veel tegid?

Riko: Siis tulime ära, magasime ära ja siis tulin siia.

Piret: Aaa. Anni-Liisi, mis sina nädalavahetusel tegid?

Anni-Liisi: Mängisin Mariiga, magasin natuke. (üks lastest segab vahele). Ei sinu kord praegu veel pole. Siis vaatasin telekat.

Piret: Mis sa sealt vaatasid?

Anni-Liisi: Karu-Aabitsat. Ma sain O tähe selgeks.

Piret: Vaata, kui tubli. Tegid sa veel midagi?

Anni-Liisi: Ma mõtlen veel.

Piret: No anname siis Luisele järje edasi vahepeal.

Luise. Käisin sünnipäeval. Tulin ära, siis läksin sauna. Eile koristasime, mängisime õues ja kammisin Barrit. Ja siis ma koristasin endal nukumaja ära.

Piret: Väga tubli! Nii, Greete-Liisi, mis sina tegid nädalavahetusel?

Greete-Liisi: Vaatasin multikat ja käisin Kristelil külas. Siis ma käisin seal Anetti juures ja seal oli nii maa ja meri. Ja seal oli Leksi ja seal oli üldse...

Piret: Mängisite koos?

Greete- Liisi: Jah.

Piret: Väga tore. Jan Robin, mis sina tegid?

Jan Robin: Me käisime messil seal Kuressaare spordikeskuses. Ja siis saime igasugu tasuta asju sealt.

Anni-Liisi: Me saime isegi vees kasvavaid draakoneid.

Jan Robin: Jaa, sealt ülevalt äärest paned vee sisse ja siis see hakkab kasvama. Kui kallad vee välja, siis ta läheb uuesti väikseks.

Piret: Oi, kui vahva asi.

Jan Robin: Aga see kasvab väga vähe. Pudel on nii suur ja see kasvab nii suureks (näitab kätega).

Mis te veel tegite peale messil käimise?

Jan Robin: Siis me panime sinna vee sisse. Siis mina hakkasin legodega mängima, mängisin veel telefoniga igasugu mängu. Siis hakkasin uurama.

Luise: Keda?

Jan Robin: Kõiki

Piret: Kas sai kõik või tahtsid sa veel midagi lisada?

Jan Robin: Siis ma vaatasin veel multikaid ja olin arvutis ka.

Piret: Mis multfilme sina vaatasid?

„Timon ja Mumba“. Siis käisin Morteni juures õhtul ja vaatasin seal ka ühte naljakat multat.

Piret: Selge. Kristiin, mis sina tegid nädalavahetusel?

(Kristiin ei taha rääkida)

Piret: Kristiin, sina ütlesid hommikul, et sa tahad korrapidaja olla, aga kui sina ühtegi sõna ei räägi, siis me ei saa ju sellist korrapidajat valida. Siis sa pead natukene ikka rääkima ka, onju?

(Kristiin ei taha ikka rääkida)

Piret: Marii, mis sina tegid nädalavahetusel?

Marii: Magasin natuke. Telekat ma ei vaadanud.

Siis sa olid küll väga tubli. Mis sa siis tegid?

Mängisin natuke.

Teine kasvataja Külli: Me olime koos ju eile sinuga. Kus me koos olime? Mäletad me rääkisime, et sa räägid kõik ära? Kus me olime koos?

Marii: Mängisime.

Kasvataja Külli: Me käisime koos ujumas. Kas sa ei mäleta? Kus me ujusime?

Marii: Õues.

Kasvataja Külli: Jah, me käisime Johani spaas koos.

Greete-Liisi: Mina käisin ka.

Kasvataja Külli: Sina käisid Grand Rose`is, seda ma tean ka.

Jan Robin: Ma olen ka Grand Rose`is käinud. Ma Robin Noogiga käisin.

Piret: Väga tore! Nüüd on Kätriini kord. Mis sina tegid nädalavahetusel?

Kätriin: Käisin maal, käisin messil...

Jan Robin: Ma võin teile näidata, mis ma messilt said.

Piret: Mis sa veel tegid?

Laulsin kodus, vaatasin natuke multikaid, mängisin, vaatasin arvutis Jussikaid ja joonistasin arvutis ja rohkem ma ei mäleta.

Siis sa oled isegi väga palju ju toimetanud. Kristel, mis sina tegid nädalavahetusel?

Kristel: Ma sain uue voodi.

Piret: Väga tore!

Kristel: Ee...mängisin Greetega...

Piret: Tubli!

Kristel: Siis vaatasime arvutist...

Piret: Mis sa vaatasid arvutist?

Kristel: Jussikaid.

Luise: Mina vaatasin ka Jussikaid, Jussi multikaid.

Piret: On need toredad?

Anni-Liisi: Juss läks kooli, läks selle peale ja siis näitas, mis Juss tegi hommikul ja õhtul.

Piret: Ahah. Seal saab siis targemaks ka?

Luise: Ükskord Juss läks autotee juurde kelgutama, see oli ohtlik. Nendel olid helkurvestid ka seljas. Üks auto tuli ja jäi pidama, pidurdas.

Piret: Siis te saite küll targemaks. Sa juba teadsid ka, et see niimoodi on, et ei ...

Luise: Jaa.

Marii: Mina ka teadsin.

Piret: Nüüd on Siimu kord. Siim räägib nüüd, mida tema nädalavahetusel tegi.

Siim: Käisin Ivariga jalgrattaga sõitmas. Püüdsime Ivari vennad kinni ja siis me läksime vaatama, kuidas kraanaonu läheb. Siis tuli üks suur kopa ja kaevas elektrijuhtmeid. Ja üks onu ajas seal labidaga mulda kallas niimoodi ja siis tuli suur kraana otsa ja tõstis seda suurt kaupa niukest. Ja siis tuli üks väike kastiauto ja tõi kivisid. Ja siis traktor pani sinna alla need kivid. Ja siis tuli üks onu enda suure masinaga ja mis häält ta tegi. Teate? (teeb automürina häält)

Piret: (naerab) No oli põnev vaadata?

Kasvataja Külli: Kompressor on selle nimi.

Siim: mhmh. Ja siis me läksime Kaubamaja juurde, lähme kaugemale. Siis me mängisime Ivari vennaga ja siis ma võtsin ühe maja pulga niimoodi panin siia ette. Tahtsin pooleks teha, aga ei saanud, nad jooksid nii kiiresti. Siis läksime koju. Siis kodus läks elekter minema ja siis tuli elekter tagasi kella kaheksast.

Luise: Aga minul oli nõnda, et arvutis läks kaks korda internet ära.

Siim: Ja siis ma sain multikat vaadata.

Piret: Selge. Aitäh sulle. Robin, mis sina tegid nädalavahetusel?

Robin: Mängisid, vaatasin telekat.

Piret: Mida sina telekast vaatasid?

Robin: Multikaid, ainult üks multikas oli. Siis ma magasin päeval ära ja siis tuli õhtu ja siis hakkasin jälle mängima ja siis tulin lasteaeda.

Piret: Väga tubli!

Robin: Ja siis Ivo mängis emmega ka. Kuule, kas nüüd kuulame, mis me oleme rääkinud?

Piret: Nii, kas nüüd sai kõigil räägitud?

Vestlusring 5: 25.02.08

Vestlusringi situatsioon: Pärast hommikutervitust ja laulmist istuvad lapsed ringis põrandal. Koos on nii väiksemad kui suuremad lapsed. Vestlusringis osalevad: Jan Robin (7), Kättriin (5), Robin (4), Luise (5), Greete-Liis (4), Eliise-Maria (5), Siim Andreas (4). Päris väiksed lapsed (alla 3-aastased) vestlusringis ei osale, vaid jälgivad, mida suuremad räägivad. Vestlust juhib kasvataja Piret.

Tere hommikust. Täna on 25. veebruar ja me räägime eralasteaia lastega. Räägime, mida te nädalavahetusel kodus tegite. Alustame Jan sinust.

Jan Robin: Ma vaatasin telekat. Vaatasin presidendi vastuvõttu ja siis mängisin üleval oma toas. Siis meil on robotolmuimeja ja ajasin seda taga. Siis mängisin Puruga, olin arvutis, siis tagusin õhupalli natuke ja...lennutasin lennukeid.

Piret: Tubli! Sa oled päris palju jõudnud teha.

Jan Robin: Ja siis veel lugesin tähestikku ka.

Piret: Tubli! Luise, räägi, mis sina nädalavahetusel tegid?

Luise: Eile käisin saunas, mängisin, vaatasin presidendi vastuvõttu, vaatasin multikaid. Siis käisin õues, aitasin Kellyl autot pesta, autoga käisime maal. Mängisin maal natukene ja ...

Piret: Sul on väga tore nädalavahetus olnud. Nii, Robin, mis sina nädalavahetusel tegid?

Robin: Käisin Tallinnas.

Jan Robin: Ja mis sa Tallinnas tegid?

Robin: Mängisin

Jan Robin: Kellega ja millega?

Robin: Emmega.

Piret: Kas sina televiisorit ka vaatasid?

Robin: Jaa, igasugu multikaid.

Jan Robin: Aga kas sa presidendivastuvõttu ka vaatasid?

Jan Robin: Mhmm

Piret: Nii...Siim tahab rääkida. Siim, mis sina tegid nädalavahetusel?

Siim: tahtsin minna ülesse. Siis minu venna sai uue telefoni. Siis me sõime Makrose poe juures šokolaadi vennaga. Siis läksime sõitsime kodu juurde ja siis läksin...aaa...siis läksime jalkasse vennaga. Siis, kui pime oli, siis minu venna uus telefon tegi pilti ka. Aga

siis ma tahtsin üles tulla seda vaatama seda õnne nägu, aga siis oli professori nägu kõik täis. Siis ma tahtsin üles minna, aga mu jalg sai haiget ja ma kukkusin trepist alla.

Piret: Oi, siis sa said tõesti haiget. Sa ütlesid, et sa vaatasid presidendivastuvõttu ka?

Siim: Vaatasin. Minu emme vaatas ka.

Nii, Kätriin, mida sina nädalavahetusel tegid?

Kätriin: Käisin maal, mängisin, tegin tussulaksu Karlile, mängisin Mikuga, läksin Mikule külla, vaatasin multikaid, käisime jalutamas ja ongi kõik.

Piret: Väga tubli, oled ilusti jõudnud. Nii, Greete, mis sina nädalavahetusel tegid.

Greete-Liisi: Ma vaatasin ühte multikat ja ma vaatasin ühte seda Karu-Vinni ja Jänku-Jussi. Ja Jänku juss oli tantsulõvi ja siis ma vaatasin Teletupsusi ja siis ma käisin üldse saunas ja siis ma käisin leili võtmas. Siis issi ütles, et ma lähen homme sinna ujuma. Siis ma lähen üldse Annabelli juurde ja Mannu juurde. Siis ma lähen üldse koju, siis ma saan üldse Kristeliga tuttavaks.

Väga tore. Nüüd räägib Eliise-Maria, mis sina nädalavahetusel tegid?

Eliise-Maria: Vaatasin Tomi ja Annit, presidendi vastuvõttu. Mängisin ja meile tulid külalised.

Piret: Teie pere oli haige ka. Kas kõik said terveks?

Eliise: Jaa. Ja siis ma mängisin külalistega. Mängisin piraate.

Robin: See on poisteasi.

Eliise-Maria: Ja siis mängisime mängulauaga.

Piret: Aitäh, Eliise. Paljud lapsed vaatasid presidendivastuvõttu. Kas te teate, miks pärast sellist saadet näidati televiisoris?

Jan Robin: Selle pärast, et Eesti vabariigi sünnipäev oli.

Piret: Jaa.

Kätriin: Selle pärast, et seal hästi palju inimesi võivad minna presidenti tervitama.

Piret: Kes võisid sinna minna presidenti tervitama?

Jan Robin: Kõik, keda kutsuti.

Piret: Jaa. See oli väga täpne. Sinna võisid tõesti minna ainult need, keda oli kutsutud. Kas keegi nägi, seal oli üks väike laps ka? Üks väike poiss.

Läbisegi: Jaa.

Jan Robin: Mina ka.

Luise: Isaga koos

Piret: Isegi lapsi võib kutsuda. Kui oled väga tubli laps, siis kutsutakse ka presidendi vastuvõtule. See oli väga tubli poiss. Tema aitas raha koguda nende jaoks, kellel ei olnud...

Luise: Raha

Piret: Raha jah. Aga mis on meie presidendi nimi?

Läbisegi: Toomas Hendrik Ilves

Aga kas keegi teab, mis on tema naise nimi ka on?

Jan Robin: Emme ütles küll mulle, aga ma ei mäleta enam.

Piret: President oli seal koos oma naisega, tema tervitas ka.

Luise: Ütle vihje

Piret: E-tähega algab ta nimi.

Luise: Ma mõtlesin. Mis teine täht on?

Piret: Eve...

Jan Robin: Evelin Ilves.

Piret: Tubli!

Piret: Ma küsaksin veel seda ka, et väga paljud inimesed vaatavad selle pärast ka seda saadet, et seal on väga ilusad riided ja kostüümid. Ka teile ka mõned riided väga meeldisid.

Läbisegi: Jaaa

Jan Robin: Mulle meeldisid need hõbedased ja kuldsed.

Kätriin: Mulle ka!

Luise: Mulle ka.

Piret: Mina märkasin ka, et oli päris palju kollaseid kleite, mis olid väga ilusad.

Robin: Presidendi naisel oli kollane pluus.

Luise: Ei olnud. Valge ikka.

Piret: Seal oli tikitud peale. Aga kas te kontserti ka vaatasite, mis enne vastuvõttu oli?

Läbisegi: Jaa, ei.

Kätriin: Ma ei saanud „Superstaari“ vaadata, sest ma käisin pesemas.

Luise: Aga mina unustasin vaatamata kaks filmi. Muudkui vaatame seda presidendi vastuvõttu, vaatame ja vaatame ja siis ma vaatasin, et kell oli nii palju.

Piret: Aga laupäeval oli selline film nagu Lasteaiapolitseinik.

Jan Robin: Jaa, ma vaatasin seda

Piret: Mis te arvate, kas lasteaias peaks selline lasteaiapäetaja olema?

Luise: Jaa.

Jan Robin: Siis saaks palju nalja.

Piret: Arnord Schwarzenegger oli see, kes mängis seda lasteaiapäetajat ja tema vilistas ja lapsed olid kõik rivis ja hästi kuulasid sõna.

Jan Robin: Valvel!

Piret: Aitäh ja ilusat päeva kõigile. Lähme oma toimetusi tegema.

Lisa 4. Süvaintervjuu lasteaiapäetajaga

Intervjueerimise aeg: 17.04.2008

Te teete igal esmaspäevahommikul vestlusringe enda lasteaias. Kui tihti juhtub, et lapsed mainivad muude tegemiste kõrval ka telesaadete vaatamist?

Tegelikult on nii, et täitsa kindlad lapsed on need, kes alati räägivad seda, mida nad televiisorist on vaadanud. Ja siis see innustab ka teisi ütleva, kes võib-olla nii palju televiisorit ei vaata. Lapsed on selles suhtes hästi huvitavad, et nad hakkavad rääkima seda, mida keegi on juba ees rääkinud või saavad sellest nagu mõtteid. Et selle pärast ma ei oskagi isegi niimoodi öelda, et kui suur osa on neid, kes televiisorit vaatab hästi palju, et aga...jah täitsa kindlad lapsed on.

Kas iga kord mainitakse siis seda telekaatamist hommikuringis?

Jah, ikka iga kord. Ei ole ühtegi sellist...Sest me räägime ka, meil on nädala teistel päevadel hommikuring ja ka seal ikkagi lapsed räägivad väga palju seda, mida nad on televiisoris näinud või siis arvutis vaadanud filme. Et see on nagu igapäevaosa.

Nii et telesaated on siis lasteaias iga päev jututeemaks?

Jah, täitsa kindlalt kohe.

Kuivõrd te saate neist hommikuringidest ja lasteaia igapäevaelust teada, millised on laste teletarbimisharjumused- mida ta sealt vaatab ja kui palju ta sealt vaatab? Kuivõrd need harjumused tulevad lasteaia igapäevaelus välja?

Üks on küll täitsa kindel, et lapsed ei vaata enam ainult lastesaateid, vaid vaatavad ka suurte inimeste saateid. Siin on väga populaarsed „Tantsud tähtedega“, presidendi vastuvõtt ja sellised asjad. Näiteks krimiuudiseid ja selliseid saateid vaatavad lapsed. See tuleb nüüd küll välja. Et me tegime kunagi ka vanematele küsitluse ühe lapsevanema õhutusel, et kui palju nad peavad normiks, et laps vaataks televiisorit. Teadlaste uuringud on, et üle tunni aja ei tohiks laps päevas vaadata. Siis need ületavad igasugused normid ja vanemad väga palju näitavad enda ükskõiksust, et neile ei olegi tähtis, kui palju see laps seda televiisorit vaatab. Väga suur hulk on selliseid vanemaid, kellel ei olegi see piiritletud.

Kuidas sa kirjeldaksid laste teletarbimisharjumisi- mida neile meeldib vaadata?

Ühest ma olen aru saanud, et sageli lapsed, kui nad hommikul ärkavad, siis üheks ärkamise stiimuliks on see, et vaadatakse hommikul multfilme. Et see on nagu kõigile kättesaadav, kuna kõik Eesti telekanalid näitavad hommikuti multfilme. Isegi see laps, kellel kaabeltelevisiooni pole, saab seda vaadata. See on hästi tunda, et üks väga suur osa, võib-olla üks pooled lastest tulevad lasteaeda ja on juba hommikul multifilmi näinud. Ja siis teine siuke märk on, et see Eesti Televisiooni saade

„Tomi ja Anni“, mis hakkab kell viis, see on olnud selliseks kriteeriumiks, et lähme nüüd ruttu, varsti hakkab „Tomi ja Anni saade“, siis see laps on nõus kiirustama.

Telesaade on siis lapsele stiimuliks kiiremini riidesse panna ja koju minna?

Jah. Mõnele teisele vanemale on selleks võib-olla näiteks, et teeme ruttu, lähme poodi, siis ma julgen öelda, et 1/3 meie sellest seltskonnast läheb „Tomit ja Annit“ vaatama.

Laps saab siis kiiremini riidesse?

Jah, need on nüüd täitsa selgelt tulevad välja. Aga jah, need täiskasvanute saated....

Mis teile veel laste teletarbimise juures selgelt silma hakkab?

Noh, nähtavasti on ikka teatud kultussaated, mida pered vaatavad ja siis vaatavad automaatselt ka lapsed, et lapsi ei eemaldata nende saadete vaatamisest. Et järjefilme mitmesuguseid, mis on mõned, nagu näiteks CSI kriminalistid, mis ei ole nagu üldse väikelastele sobilikud...seda on näiteks mitmed öelnud. Siis Eesti seriaalidest näiteks „Kelgukoerad“ ja „Ohtlik lend“, mida lapsed on üles lugenud. Ja siis mõni laps ütleb, et mõni koht on nii kole, et ma panin silmad kinni või käed ette. Et see tuleb laste juttudest välja. Ja siis noh sellised populaarsed telesarjad, mis jooksevad nädalast nädalasse. Näiteks „Kodu keset linna“, mõned lapsed ütlesid, et nad vaatasid seda. Ja siis mõni laps tuleb hommikul lasteaeda ja ütleb: „Kas sa televiisorist vaatasid seda?“ Või siin, kui „Tantsud tähtedega“ oli, siis lapsed ütlesid, et küll mina tahaksin, et Luisa võidaks ja küsisid, et keda sina tahaksid, et võidaks, et kes sinu arust. Et see on nagu teema. See tuleb igapäevaellu ja ma arvan, et ei ole enam ühtegi päeva, kus me ei räägiks sellest televisioonist.

Teleteemad on igas lasteaia päevas?

Igasse päeva tuleb kindlalt midagi.

Kuidas see avaldub igapäevaelus? Millised need televaatamise mõjutused on, see, et lapsed telekat vaatavad?

Lapsed mingil määral võtavad neid oma mängudesse. Et siis mida ma olen aru saanud, et suuremad lapsed kasutavad...Lapsed armastavad väga reklaame vaadata ja siis reklaamides on teatud fraasid, mis nendele jäävad hästi pähe ja siis nad kordavad neid oma mängudes. Ja siis tulevad, et mõista, mõista, mis see on...ja siis loeb selle reklaami ette. Täitsa mitmed lapsed on sellised.

Lastel on siis reklaamid peas?

Mhmm. Reklaam on peas jah.

Ja siis ta tuleb sinu juurde ja teeb sulle reklaamist mõistatuse?

Jah. Ja ütleb, et tahad, ma loen sulle midagi ja siis loeb peast (naerab).

Ja millist reaktsiooni ta sinult siis ootab?

No siis mina pean...Kui mul rohkem aega on, siis ma muidugi...noh mängin ikka nii kaasa, et ma kohe ära ei mõistata. Et pakun ikka. Siis läheb asi hästi huvitavaks. Et enamasti ma kohe ei ütle siis õiget vastust. Neile meeldib nii rohkem.

Nii et tänapäevalastel on siis reklaamipõhised mõistatused?

Jah, jah. Kui jah vanasti olid ühed, siis nüüd on teised...

Mille kohta siis lapsed selliseid telepõhiseid mõistatusi on teinud?

Näiteks on see üks, kus kopraonu reklaamib hambapastat...Colgate või midagi sellist. Siis...ee...oota ma mõtlen, mul ei tulegi kohe niimoodi, sest ma ei jäta neid meelde...Siis on need Tele2 reklaamid, kus siuke lõbus seltskond- kaks poissi ja tüdruk- teevad igasuguseid...küll olid seal jõuluvana naljad. Ja mis seal oli üks nali, et kui palju teil see trenn maksab. Ah see on tasuta, siis teeme nii palju, kui tahate. Noh siuksed Tele2 reklaamid. Need nagu lastele hästi meeldivad.

Millest veel lapsed räägivad telesaadetega seoses?

Kuna meil on ka lasteaias televiisor, aga see on puht selline õppeotstarbel muretsetud, et saaks vaadata õppefilme ja siis, kui tõesti on olnud selliseid vihmasemaid ilmu, et ei saa õue, siis on lapsed kodust ise kaasa toonud CDsid või kassette, kust saaks vaadata. Aga me oleme selle hästi ära piiritlenud, et pool tundi kuni tund päeva jooksul, mitte mingil juhul rohkem. Siis nad muidugi aeg-ajalt vaatavad televiisori poole ja hakkavad õpetajat mõjutama, et vaatame filmi. Et lapsed lähevad hästi kergelt seda teed, et võiks jälle istuda sinna teleka taha ja vaadata. Aga tegelikult osadel ei ole püsivust. Ta mingi aeg vaatab ja siis ta läheb sealt tagant ära. Et selles suhtes seda laste telekavaatamist on hästi raske mõõta, et kui palju ta tegelikult vaatab, sest nendel ei ole nii palju püsivust.

Mingi aja vaatab ära ja siis läheb ise minema?

Jah ja siis ta liigub ringi ja istub jälle ja vaatab. Et noh meie lasteaias seda lubada ei saa, aga lapsed püüavad küll, et vaatame jälle filmi. Et see on nii hea film, kas sa seda filmi oled näinud, tahad ma toon kodust selle filmi. Tundub, et hästi paljudel lastel on kodudes sellised filmikogud täitsa olemas.

Kuivõrd avaldub laste mängudes see, mida nad sealt teleristi on näinud?

No tähendab mina täiesti usun, et see mõju on olemas. Sellepärast, et näiteks poiste puhul ikkagi need püsside tegemised klotsidest ja see, et seal mängitakse teatud situatsioone. Seda on nähtud ikkagi filmidest, sest ma ei kujuta ette, kus mujal laps sellist püssiga tagaajamist ikka näeks. Ma tean, et meil üks 6- ja 7-aastane poiss. Neile meeldis „Ohtlikust lennust“ see Marko Matvere see uurijakuju. Ma sain mitmes kohas aru, et ta tegi seda järgi. Et noh hüppas seal üle tooli ja...et püüdis nagu jäljendada. Sellest ma sain küll aru. Tüdrukutel on nagu võib-olla see, et räägitakse, see võib küll ka kodusest elust tuleneda, et ma pean ennast ära meikima ja ma pean juuksed ära värvima. Et

ühesõnaga selline tekst tuleb. Mina usun, et kindlasti on seal neid televisiooni mõjusid, et ei pruugi ainult koduse elu pealt olla.

Kuidas need mõjutused on? Kas need on kaudsed või otsesed? Et kas nad võtavadki mingi konkreetse stseeni ja siis mängivad seda või siis võtavad üldisemaid motiive. Näiteks see püstoliga tagaajamine on siis üldisemalt krimifilmidest tulnud?

Noh, nähtavasti nad võtavad sealt mingi teabe ja siis kasutavad seda oma mängus. Aga mis puudutab...lastel on igasugused sellised kultustegelased, nagu näiteks ämblikmees ja siis on need Ninja kilpkonnad. Seal tehakse nii, et seal peab asi olema hästi täiuslik. Või Batmat või siuksed. Siis lastel on väga paljudel kostüüme. Meil on mitmel lapsel näiteks Pipi kostüüm. Pipi filmid on hästi popid tüdrukute seas, aga ka poisid vaatavad seal mereröövlite osa. Et isegi niimoodi, et pere läheb sellega kaasa, et lapsele muretsetakse isegi need riided ja atribuutika, mis selle juurde käib. Et üks film oli siin autodest ja siis ma tean, et olid kohe auto mänguasjad ja kellel oli pidžaama ja voodipesu selline. Ja noh ämblikmehe kujusid ja neid võetakse kaasa ka lasteaeda.

Millised tegelaskujud on veel laste hulgas populaarsed?

Üldiselt sellised nagu *superman* id, kellel on ebaloomulikud võimed, kes on hästi võimsad. Et selle põlvkonna juures mina seda ütleme näiteks Tomi ja Jerry mõju nagu enam ei näegi. Pigem on nagu sellised natuke ebatavalised. Ka need loomad ei ole loomad, vaid on mingid monstrumid. See on kummaline, aga lastele need meeldivad. Sellised robotid ja sellised noh, et poolrobot ja poolloom, nagu need lastefilmid on siin. Siis on aru saada, et mõned pered püüavad pakkuda seda ilusat laste multifilmi. Et siis vaadatakse seda jänku Jussi või mis see on see arutist...

Jussi multikaid?

Jah. Et siis nagu pakutakse vist tasakaalustuseks lastele neid. Et need on sellised arendavad, ilusad ja nunnud.

Vanem üritab siis neid halbu filme n-ö tasakaalustada?

Ma arvan, et see on nii. Et see on nagu siukse teise toosi pakkumine. Muidu laps ise...eriti poisid tahavad seda matšolikumat asja, mis on siuke, et saab hüppata ja karata ja saab mingeid tõesti...Küll nad panevad riideid endale ümber, keebid on ja...Siis on oht, et meil on näiteks selline rõdu redeliga ja siis nad kipuvad sealt alla hüppama. Et sa pead ütleva, et see ohtlik, et sa võid oma jala niimoodi katki teha. Seda on nagu näha, et see tuuakse niimoodi mängudesse. Seda on näha, et see tuuakse mängudesse.

Ja tegelikult on see siis telesaadetest kõik pärit?

Jah. Hästi palju lastel neid telemeedia kangelaste mänguasju. Nüüd viimati Lotte...no Lotte kaubamärk on tõsiselt. Nüüd viimati meil seal vaatad, et pooltel lastel olid juba Lotte logoga riided: pused ja T-särgid, vihmavarjud ja kummikud ja mida iganes. Ja siis see Lotte nukki oli, et seal pidi ju saama mingi kogus jäätisepabereid. Siis vanemad ütlesidki, kuidas nad korraga ostsid hästi palju jäätiseid ja saatsid need paberit ära, et Lotte nukku saada. Et see Lotte on ju väga ilus tegelane. See võiks nagu mingi Eesti nokia olla. Ta on nagu tõsiselt siukene hea tegelane. Selle vastu ei oleks nagu midagi. See Lotte tuli ka nüüd meie lasteaeda. Ja siis Lottest on ju lisaks filmidele ka raamatud, et raamatud on lastel kaasa olnud.

Tuleb sul meelde veel sellised populaarseid tegelaskujusid?

Siis ikkagi tüdrukutel on see Barbie. Et see Barbie fenomen on ikka vist üks väga võimas fenomen. See on ikka väga palju aastaid olnud. Kuna nagu Barbie tegelastest tehakse ju neid multifilme ja kirjastused annavad välja raamatuid, siis on tõenäoliselt nii, et laps on

näinud filmi ja siis tahab raamatud või vastupidi. Et siis nagu muretsetakse lapsele neid asju. Siis oli üks saare printsess, kus üks Barbie nukk oli laevahuku üle elanud ja siis sattus saarele, kus ta sõpradeks olid elevant ja üks pesukaru ja paabulind. ET ma nägid, et mitmel tüdrukul oli see raamat, siis oli värviraamat ja siis oli mänguasju selle teemalisi. Kuna ma juhtusin ise ka seda filmi nägema, siis see oli väga ilus lugu.

Mis tüüpi need tegelaskujud on, kes laste hulgas populaarsed on? On nad positiivsed, negatiivsed...?

On mõlemaid. Sellepärast, et ütleme, et see Lotte on väga tore tegelaskuju ja jänku Juss on väga tore ja Barbie need filmid on ju küll magusalt läilad, aga nad on ka ilusad, nendes ei ole vägivalda. Ka Ninja kilpkonnad võitlevad headuse eest. Aga ma ütlen, et natukene nagu paneb muretsema need monstrumi...ma ei teagi, kuidas neid nimetatakse, aga just sellised robotid ja sellised tegelased. Siin varasematel aegadel olid need Pokemonid ja kuidas neid veel nimetati. Et ma ei oskagi öelda, mis nad nüüd on. Või siis näiteks Teletupsud on ka nüüd ära vajunud. Teletupsud olid ka väga tugevate mõjutustega. Siin ikka mõni aeg tagasi oli, et kui Teletupsu filmi panid peale, et ainuüksi see Päike, kui see tõusis ja see lapse kilkav naer oli, siis kõik olid teleka ees lapsed kohe. Aga nüüd see on küll ära vajunud. Et noh ei tea, kas siis ikkagi see Teletups... et kes ta on: ei ole ta inimene, ei ole ta loom, et kas siis selline tegelaskuju ei jää nii püsima või ma ei oskagi öelda. Aga jah mulle need ei meeldi, need siuksed hästi agressiivsed multifilmid, kus on sõna otsese mõttes mingid tulevikuasjad ja siis on need maailmalõpud ja mingid noh väga palju lõhutakse, majad lagunevad ja...et nagu see. Et seda mõju ma ei pea heaks.

Kas sa oled tähele pannud ka seda, et lapsed on telesaadetest on kõnekeelde võtnud mingeid väljendeid. Kuivõrd on laste keelekasutus mõjutatud telesaadetest?

Kas mingeid väljendeid, seda ma ei oska öelda. Aga seda, et laps ütleb, et ma teen nagu Pipi või et mina nüüd söön nagu Lotte või noh mina lähen nüüd sellise lennumasinaga nagu Lotte ja...Et nad kasutavad seda võrdlust. Et neil on teada mingisugused seigad ja siis nad võrdlevad selle tegelaskujuga, et mina tahan ka niimoodi, et mina teen ka niimoodi. Ja siis mõned ongi sellised utoopilised asjad, mida sa pead lapsele ütlema, et sina- no Pipi tõstab hobuse üles näiteks- et sina ei ole nii tugev, kui Pipi. Pipi on nii tugev, et tõstab hobust üles, aga sina ei jaksa, sina oled tavaline laps. Et siis saab niimoodi nagu seletada.

Kuidas see on laste kõnekeelt mõjutanud, et nad vaatavad palju ka inglise keelseid multikaid?

Ahah, jah. Koolieelikud ja ütleme, et võib-olla ka juba 5-aastased kasutavad täiesti inglise keelseid fraase. See on tulnud küll kõnekeelde ja nende puhul ma arvan, et see saab olla üks kahest: kas siis need arvutimängud, mis on inglise keeles, või siis on need inglisekeelsed multifilmikanalid. Lapsed teavad täiesti selliseid lihtsaid fraase. See on nii huvitav, et kui meile tulevad need välispraktikandid, kes räägivad inglise keeles, siis lastel ei ole nagu mitte mingisugust tõrget ega midagi. Kes oskab, see ütleb teatud sõnu ja...ja see on hästi huvitav. See on küll hästi nagu see....inglise keel on otsapidi tulnud lasteaeda.

Ja see on tulnud siis eelkõige arvuti ja telesaadete vahendusel?

Tähendab...ma julgen küll seda arvata. Välismaalasi meil pole iga aeg nii palju võtta, et neid lasteaias on ja kodune keel on ka kõigil eesti keel. Ma ikkagi julgen küll arvata, et meedia on see. Et arvuti ja televisioon on ikkagi see, mis on toonud.

Sa enim küll põgusalt juba rääkisid, aga kuidas sulle tundub, kui palju vaatavad lapsed saateid, mis ei ole neile eakohased? Kui palju ja milliseid saateid?

Kui ma nüüd vaatan, mida lapsed räägivad, siis tegelikult need saated on suhteliselt hilised. Näiteks krimiuudised algavad kell kaheksa ja CSI sarjad pool üheksa ja minu arust „Ohtlik lend“ ja „Kelgukoerad“ algavad kogunisti pool kümme...siis see tähendab, et lapse magamamineku aeg on nihkunud küll väga, väga kuskile sinna kaugesse. Et need on nagu kindlalt, millest on juttu olnud. Ja siis nüüd oli see presidendi vastuvõtt, mis on juba väga pikk saade, seda olid paljud lapsed vaadanud ja „Tantsud tähtedega“. Nüüd on tulnud see uus sari „Braavo“, kus näidatakse igasuguseid trikke. „Trikimees“ on lastele väga meeldinud, Trikimehesest räägitakse. Tegelikult meil neid eestikeelseid lastesaateid on ju väga vähe. See „Tomi ja Anni“ on selles mõttes väga tänuväärne asi, et see on, aga see mingi seitsme ajal, kui see lõppeb, siis on ju tegelikult lasteprogrammid ju lõppenud. Et siis puhkepäeva hommikuti vaadatakse noh, ma arvan, et siis on rohkem nagu lasteprogrammid. Ma olen märganud, et puhkepäevahommikul ei ole endal varakult nagu midagi vaadata. Miljonimängu on mitmed nagu nimetanud. Ja mõnikord ongi, et esmaspäevahommikuti, kui laps tuleb lasteaeda, siis ta hommikul näiteks küsib: „Kas sa vaatad seda? Kas sa miljonimängu vaatad? See võitis nii palju raha.“ Sellel lapsel ei jää... ei ole see teada, mis küsimused seal olid. Küllap ta lihtsalt sai aru, et võideti nii palju raha. Või siis see „Võta või jäta“...Et mis kohvri sina oleksid võtnud, kas sina oleks ka nii teinud? Mina oleks küll nii teinud. Mina oleks küll selle raha kõik võtnud. Et noh...hästi nagu arutavad nagu selles suhtes. Sellised nagu show-saated tundub, et meeldivad lastele. Need on sellised mingil määral atraktiivsed vist.

Sa enne rääkisid ka laste hirmudest, mis telesaated neis tekitavad... et mõni laps paneb käed silmade ette. Kui tihti tuleb seda ette, et sa näed, et mõnda last on ilmselgelt hirmutanud see, mida ta on telerist näinud?

Neid on olnud viimase aasta või paari jooksul 3-4 sellist last, kes näiteks võib lõunase magamise ajal järsku üles võpatada ja olla tohutult ehmunud ja siis räägib, et ta tuleb, ta tuleb. Ühesõnaga ta on unes nagu midagi näinud. Ja siis me oleme alati vanemat sellest teavitanud, et laps rahutult magas või midagi oli, siis ema sageli ütleb, et ta vaatas seda või teist saadet või et tal oli kodus ka niimoodi, et ärkas öösel üles. Et ikkagi on olnud nende aastate jooksul ma arvan, et üks paar kolm last küll need, kellel on olnud selliseid häireid. Et kas siis on rääkinud meile vanem või siis on olnud lasteaias magamise ajal. Ja siis on olnud ka näiteks, et kui on olnud pime tuba, siis mõni ütleb, et ta ei julge sinna minna, et äkki minuga juhtub seal midagi. Et noh...lapsel ju tegelikult ei ole kogemust. Ikkagi ma arvan, et see tuleb selle info põhjal, mis ta on näinud.

Kuidas see mõjutab last, kui ta vaatab enda eale sobimatuid saateid?

Noh näiteks mulle praegu meenus, et kui me oleme muusikatunnis teinud muusika kuulamist, siis vahel ma mängisin nii, et ma mängisin mingeid hästi madalaid noote ja siis hästi kõrgelt ja siis ma küsisin lapse käest, et mida sa tunned, kui on sellised madalad heldid. Siis hästi mitmed lapsed ütlesid sellepeale niimoodi, et üks pätt tuli mu majja ja lõhkus mu maja ära või keegi viis mul midagi ära. Ühesõnaga sellised need...Lastel ei ole selliseid kokkupuuteid kindlasti olnud, et seal võib nagu arvata meedia neid...Ja muidugi, mis mõju on nüüd täiesti tunda, selles on ka üks raamat „Tardunud pilk“, et see on tegelikult see, et lapse läheb sellesse filmi niivõrd sisse, et ta ümbritsevast mitte midagi ei näe. Ja võib arvata, kui laps on nii tardunult vaatab seal televiisori taga, siis põhimõtteliselt info läheb tal sõna otseses mõttes otse sisse. Et noh, et see on natuke

hirmuäratav, kuidas see sellele põlvkonnale ikkagi mõjub. Mina arvan, et lasteaias on ka...lapsed on muutunud nagu suhteliselt selliseks jõhkraks. Hästi kergelt lükatakse üksteist ja tõugatakse ja noh...sõna nagu surm ei tekita mingit sellist...selle ees ei ole nagu mingit austust ega hirmu. See lihtsalt ongi nii, et kukud pikali ja siis sa ei liiguta ja...lapsed mõned nagu mängivad niimoodi. Ja siis see, kui ikkagi püssiga, mingi ise meisterdatud püssiga sihitakse teise pihta ja siis, kui sa ütled, et inimese pihta ei sihita, siis talle ei jõuagi see sõnum kohale, sest ta on tegelikult meedias näinud, et sihitakse küll inimese pihta ja lastakse. Ja ja...noh...need ei ole tegelikult head mõjud. Ma arvan, et kõige parem oleks see, kui vanem ikkagi reguleeriks seda televiisori vaatamist ise, et mis saateid ikkagi laps vaatab või siis ta seletaks juurde. Et ta annaks selle täiskasvanu seletuse teatud asjadele.

Teadlased, kes on uurinud telerivaatamise mõju lastele, jagunevad laias laastus kaheks: ühed leiavad, et telerivaatamine on halb ja mõjub lapse arengule halvasti, teised jälle leiavad, et telerivaatamine arendab ja harib last. Mida sina sellisest jaotusest arvad? Kumma poolega sina rohkem nõustud?

Tegelikult mõlemal poolel on õigus. Et siin ongi, et kui mina peaksin poole valima, siis ma ei oskakski valida. See on tõesti õige, et lapsed kas või sellise lihtsama inglise keele on võimelised omandama televisiooni kaudu ja on ju tõesti ka väga arendavaid ja toredaid saateid, et see sama „Tomi ja Anni“ juures ja siis see Jänku-Jussi seiklused ja on ju ka väga toredaid multifilme, mis on väga õpetlikud ja väga kenad. Et ma arvangi, et mõlemat sorti mõju on. See, kui pere suudab seda niimoodi tasakaalustada, et ütleme, et see laps vaatab seal küll mingit robotite või monstrumite filmi, kuid samas tal endal on mingi lemmikloom või maal vanaema juures saab loomade või taimedega tegeleda ja teda õpetatakse see, kuidas elu hoida, siis sa ju tegelikult ei suuda muuta tema maailmanägemist. Et ta ju teeb ikkagi õiged otsused ise. See ongi, et on vaja seda teist poolt, et vanema oleks piisavalt aega lapsega tegeleda ja ka muid tegevusi teha: rattaga sõita, looduses olla, reisil käia...ja siis see televiisori mõju on ainult mingi väike kõõmes. Aga on peresid, kus televiisor mängibki kogu aeg taustaks. Mitte keegi ei suuda kontrollida, mida see laps seal näeb ja mida ei näe. Ja on peresid, kus televiisor on lapsehoidjana, et pannaksegi lapsele...siis on enamasti need filmid, mis pannakse peale ja siis täiskasvanud ise teevad oma toimetusi. Et vot need on need ohtlikud asjad, mida ma nagu arvan, et ei tohiks suures toosis saada.

Kui nüüd kasvataja laste mängudes ja tegemistesse ei sekku, kas siis need teleteemad tõstatuvad samamoodi? Näiteks hakkavad mõnest tegelaskujust rääkima või küsivad, kas sulle see meeldis või...

Jah, üks asi on see, et nad küsivad ise lasteaias, et kas sa õpetaja ka vaatasid seda saadet ja kas sulle see meeldis ja kes sa tahad et võidaks. Vot see mul tuli veel meelde, et on laste hulgas hästi pop, on see „Jõekalda versus Eesti“...vot see on hästi pop. Siis nad küsivad, kas sa tahad, et see pere võidab või sa tahad, et see Kristjan Jõekalda võidab. Ja siis ma olen seda seletanud, et see Kristjan ei saa tegelikult seda raha endale, et see läheb lastekodule. Et jah üks asi on see, et lapsed tulevad ise niimoodi, ise alustavad ja siis on see, et...muidugi mängudes on niimoodi, et lastele jäävad alati meelde sellised sõnad ja väljendid, mis vahest ei ole kõige sobilikumad, et noh need on ka tulnud meediast. Ma ei usu iialgi, et mõnes perekonnas ema-isa ütleksid „fuck you“ või midagi sellist inglise keelset...“oh shit“ ja mis seal on sellised. Et need tulevad ikkagi televisioonist ja siis ma olen märganud, et kui nüüd telerist vaadatakse kas siis MTV või midagi sellist, siis seal

on väga vaba tekst. On selliseid saateid, kus tõesti peaks nagu retsenseerima. Et siis need väljendid jäävad lastele õudsalt hästi meelde ja siis nad mängudes kipuvad kasutama. Et siis sa ütled, et nii ei...Ja on ka mõned laulud, näiteks Kummipea ja siis see Absoluutselt.

Kuivõrd lapsed ise omaalgatuslikult räägivad teleaadetest omavahel?

Ikkagi räägivad, et nad küsivad üksteiselt, et kas sa seda filmi vaatasid või kas sul see film on. Ja siis lapsed võtavad lasteaeda ka ise filme kaasa ja siis teine ütleb, et minul on ka kodus see film. Et räägivad küll. See on ikkagi minu meelest muutunud nii normaalseks elu osaks, nagu on söömine ja magamine. See on selline eluosa, et vähemast meie lasteaias ei ole välja tuua ühtegi sellist peret, kus vanemat teadlikult hoiaksid last eemal televisioonist. Ma tean, et selliseid peresid on olemas, aga selle lasteaias kontingendi hulgas ei ole. Kõigil on ikkagi see meedia, kõik on meedia meelevaldas.

Ja ometi te kasutate enda lasteaias osaliselt Waldorf-pedagoogikat?

Jah. Et see ongi, et päris Waldorf lasteaedades on see täiesti *out* teema. See ei kuulu isegi mitte rääkimisele. Aga kuna meil on need tavapedagoogika suunad sees ja meie lapsed lähevad tavakooli, siis muidugi neile oleks tohutult raske, kui nad hoitakse selles infosulus nii-öelda, et ta läheb kooli ja ta ei tea, kes on Superman, ta ei tea, kes Jõekaldas võitis...ühesõnaga need faktid. On nagu teatud info, mida praegu laps peab valdama selleks, et olla grupis, et olla grupi liige, sest kui sa seda infot ei valda, siis sa ei ole enam mitte keegi. Siis seal tekivadki need tõrjutute ja need probleemid. See on ka lasteaias niimoodi. See kes ikkagi mitte mõhkugi ei jaga...et kui seal teine tuleb kõik on kostüüm seljas, film käes, raamat käes, ja siis teine teeb suured silmad, et kes sa selline oled, siis noh...sellega ei mängita. Et meil oli siin mingi aeg tagasi, et väga pop olid need Ninjad ja siis mõni ema lihtsalt häda pärast lõi kangast välja mingi riba välja ja siis lapsele seoti ümber pea ja siis mõõgaks oli mingi toigas ja siis oligi Ninja. Et ühesõnaga võtsid nagu...Väikelaste puhul on ikkagi see, et sina teed ees ja mina teen järgi, et hästi see kopeerimise või jäljendamise see on nii tugevalt sees.

Nii et nad mõjutavad seeläbi üksteist?

Jah, sellega nad mõjutavadki. Ja siis peab olema ikkagi info, et seal Ninjasid on ju ikkagi neli ja osad suuremad lapsed teadsid, kes kelle nimi on ja mis värvi siis pidi olema peapael ja. Kui teine läks valet värvi peapaelaga, siis öeldi, et sa ei sobi siia mängu, sa ei ole õige Ninja. Lastel kujunesid ikka omad arusaamised, kes milline on. Et jah.

Nii et kui üks laps ei tuleks kostüümiga, siis tal oleks teiste poolt surve kohe olemas?

Jah.

Ja selleks, et teada, mis riideid selga panna, on ta sunnitud neid saateid ka vaatama?

Jah. Ma arvangi, et ta läheb koju ja ta ütlebki, et ma tahan seda vaadata või ma tahan, et sa mulle selle ostaksid või tee mulle see...see läheb niimoodi massidesse. Need on need kangelased, mis meedia on loonud, ja need lähevad hästi kaubaks.

Kas laste hulgas on mingisugused arvamusliidrid ka, kes mõjutavad seda üldist arvamust?

Jah, ikka on.

Kes need lapsed on ja mis suunas nad teisi mõjutavad?

Üldiselt on nii, et kuna meil on liitühm ja meil on erineva vanusega lapsed, siis arvamusliidrid on alati vanemad lapsed ja siis väiksemad ootavad kannatlikult oma aega, mil nemad suuremaks saavad. Ja siis on ka oma sellised grupid ja neil gruppidel on ka tegelikult oma liidrid. Need on ikkagi need, kes dikteerivad. Igasse gruppi igauht ei võeta.

Kuidas need arvamusiidrid mõjutavad teiste arvamust selles osas, mis puudutab näiteks telerivaatamist või telesaateid?

Noh öeldakse näiteks niimoodi, et sina ei tea sellest midagi ja sina ära tule meie mängu, sa oled liiga titt. Siis ongi nii, et ükskord nad mängisid seda „Kodu keset linna“ ja üks oli Helen ja siis oli niimoodi, et üks laps tahtis ka nii väga tulla sellesse mängu ja siis talle öeldi, et tule, aga sa oled koer. Ma olen nüüd unustanud, mis selle koera nimi oli, seda ei ole nüüd enam näidatud.

Muska.

Muska vist jah. Et siis ta oli isegi häda pärast nõus koer olema. Et noh...niimoodi on, et ikkagi selleks, et mängu saada, peavad olema teatud teadmised. Ja muidugi hästi suured argumendid on asjad. Kes ikkagi tuli Lotte nukuga sinna nukunurka ja siis, kui teisel lapsel sattus ka Lotte olema, siis kaks oli juba väike grupp ja siis nemad mõtlesid, keda nemad sinna juurde võtavad. Seda oli näha, et kui ema järgi tuli, siis oli, et osta mulle ka, osta mulle ka, mina tahan ka seda, mina tahan ka seda. Ja siis vanemad reageerivad tegelikult alati niimoodi, et jaa ma ostan, jaa, jaa. Nad alati annavad selle lubaduse välja ja siis ei tea, kuidas see läheb, kas see laps siis saab selle asja või ei saa. Aga vanem hästi nagu kergekäeliselt annab lubadusi. See on natuke nagu nukker, et tegelikult mõni ei saa ju neid asju pärast.

Nii et juba lasteaias on siis tegelikult nii, et see kellel on info, sellel on võim?

Tegelikult on niimoodi. Ja kellel on rohkem tarkust ja kellel on vanust ja seal tulevad need asjad ka kõik juurde. See dikteerib mängu. See paneb mängureeglid paika ja annan enam-vähem rollid, kes keegi on.

Aga kuidas see n-ö tõrjutud laps seda läbi elab, et ta ei saa olla osa mängust või grupist. Kas või näiteks selle Muska juhtumi puhul. Kuidas laps seda läbi elab?

Näiteks selle Muska puhul ma mäletan, et oli niimoodi, et see laps muutus siis nii rõõmsaks, et ta võeti mängu. Olen koer, siis olen koer, ja hakkas siis kribinal-krabinal sealt redelist üles ronima sinna koju, aga siis teised ütlesid, et sa oled õue koer, et sa tuppa ei tule. Ja siis ta pidi jälle sealt redelilt alla tulema ja ta tegelikult ei saanud sellesse mängu, sest ta pidi õuekoer olema. Siis ta natukene oli seal muidugi ja siis läks minema. Seda lugu ma mäletan väga hästi ja siis oli nende Ninjadega, et peapael pidi õiget värvi olema ja siis seal ühe värvid ei sobinud. Seda lugu ma mäletan väga hästi. Ja siis on ikkagi, et kui laps tuleb mõne sellise...just eriti need kostüümid ja asjad, siis kõik on hästi elevuses. Siis sellel päeval see laps on ikkagi niuke täiesti taevas.

Kui on mingi vestlusring ja enamus lapsi on mingist saatest vaimustuses, kuid üks laps ei ole sellest midagi kuulnud, kas siis tema tõmmatakse ka siis selle massiga kaasa? Kas ta siis teiste surve all hakkab ka mingit saadet vaatama?

Ei pruugi niimoodi olla, sest osadel lastel on nagu päris ilusasti oma arvamus välja kujunenud, suurematel lastel eriti. Ja ta ei lähegi sellega kaasa. Üks 7-aastane poiss ütleb, et mul on ükstaspuha, see ongi tittede värk. Et võib-olla ta seal südames isegi tahaks vaadata või tahaks selle kohta midagi teada, aga tema uhkus ei lubagi seda tunnistada. Näiteks üks poiss reageeris kogu aeg niimoodi, aga teised enamasti hakkavad siis küsima, et kuule, millal see saade on ja kas sa saad mulle ka seda filmi anda või kas ma saan sulle külla tulla. Et ikkagi tuntakse hästi huvi. Enamasti tuntakse huvi ja minnakse kaasa. Mingi väike osa on, kes ei lähe.

Kuidas need teleteemad tõstatuvad? Kas need on kogu aeg pildis või need tulevad esile mingite teatud sündmustega seoses? Kas sa oled tähele pannud aktiivsemaid

perioode, mil räägitakse rohkem telesaadetest ja vaiksemaid perioode, mil nii palju ei räägita?

Esmaspäeva hommikul on kohe tunda, et kui lapsed on nädalavahetuse olnud kodus, on olnud kaks puhkepäeva, siis tuleb kohe seda meediateemat rohkem. Sellepärast ma sulle lindistasingi esmaspäevahommikuid. Siis tuli ikkagi see, et lapsed nädalvahetusel vaatavad hästi palju televiisorit. Argipäeval on nad suurema osa ajast lasteaias ja siis jääb see nagu napiks. Või kui on olnud lapsel kas vanemate puhkuse ajal pikemat aega puudunud, siis tuleb see teema iseenesest. Ja siis, kui on sellised seriaalid, mis on parasjagu meedias, nagu näiteks „Tantsud tähtedega“ oli, siis lapsed juba teadsid, et see päev, kui see tuleb, nad ootasid seda ja ütlesid, et varsti on jälle see saade ja siis esmaspäeval kohe peegeldasid, et oi kas sa vaatasid ja näed nii oli. Et siis ta tuleb niimoodi ajaliselt, kuidas need saated on.

Nii et mingi lained ikkagi on?

Jah ja nii, nagu on nende meedia loodud kangelastega, kes need on kõik Pipid ja Ninjad ja Supermanid, siis on see, kuidas televisioon neid näitab. Ja siis need, kes vaatavad kaabeltelevisiooni, siis seal nagu jookseb kogu aeg ja siis ta kordab. Sealt ei oska seda tendentsi välja lugeda, aga kui on need Eesti programmid, siis täpselt see, mis sellel ajal jookseb.

Aga kui nüüd see „Tantsud tähtedega“ läbi sai, kas siis ei olnud märgata, et teleteemad kadusid pildist ära?

Siis tuli kohe nagu midagi muud. Nüüd ma olen vaadanud, et see Braavo tundub midagi, mida vaadatakse terve perega ja on võib-olla selline huvipakkuvam. Ikkagi tühja auku ei jää, et ikka tuleb nagu mingi asi sisse.

Et ühe hittsaate asemele tuleb lihtsalt teine?

Jah, just.

Kas sa tahaksid äkki lisada neil teleteemadel veel midagi?

Ma arvan, et erisused tulevad kindlasti välja, kui hakata lapsi nüüd vaatama vanuseliselt. Et siin vist kõige nooremad jutuvestjad on seal kuskil neljased olnud. Et kui kuulata, mida 4-aastane arwab asjast ja mida arwab 6-7-aastane, siis seal ongi näha, et 6-7-aastaselt on seda elutarkust märksa rohkem. Et tema ütleb juba juurde oma kommentaarid ja teeb teise lapse ütlemist maha näiteks või siis kiidab takka. Aga väiksem laps selles mõttes ei oska nii. Väiksem laps läheb pigem seda teed, et kui keegi suurem ees ütleb, siis nad tahavad ka järgi öelda ja mõni isegi luuletab ja mõtleb siis ise välja. Ka selliseid lapsi on, kes pole ise tegelikult saadet või filmi näinud ja kukub siis luuletama. Mõtleb nagu ise välja ja siis teised ütlevad, et see ei ole nii.